

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

—:੦:—

੨੫੨੬

ਦਸਮੇਸ਼ ਦਰਪਨ

ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਕੁੰਜੀ.

ਲੇਖਕ:--

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰ: ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਐਮ. ਐਸ. ਸੀ. (ਕਲਾਮੀਰ)

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ:--ਦੀ ਸਿਖ ਹੀਲੀਜੀਅਸ ਟੈਕਟ ਸੁਸਾਇਟੀ,
ਰਹਨ ਬਾਹਲੀ

ਕੀਮਤ:--

ਤੱਤਕਰਾ

—:0:—

	ਸਫ਼ਾ
੧. ਦਸਮੇਸ਼ ਦਰਪਨ ।	੫
੨. ਅਹਿੰਸਾ ਯਾ ਸਮੇ ਅਨਸਾਰ ਹਿੰਸਾ ?	੧੪
੩. ਤਿਨ ਔਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ !	੨੧
੪. 'ਅੰਮ੍ਰਿਤ' ਅਤੇ 'ਨਾਮ' ਕੀ 'ਅੰਮ੍ਰਿਤ' ਦਾ ਨਾਮ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ ?	੨੨
੫. ਸ੍ਰੀ ਭਗੋਤੀ ਜੀ ਕੌਣ ਹਨ ?	੨੬
੬. ਭਗੋਤੀ ਜੀ ਦੀ ਚੋਰ ਦਾ ਛਾਵ।	੩੬
੭. ਗੁਰਸਿਖੀ ਹੋਰਾਂ ਧਰਮਾਂ ਦਾ ਸਿਰਭਾਜ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੁਜੀ ਹੋ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਤੇ ਰਾਮ ਅਵਤਾਰ ਰਹੱਸ।	੪੭
੮. ਸ੍ਰੀ ਭਗੋਤੀ ਰਹਿਸ (ਗੁਰੂ ਛਾਵ)	੫੫
੯. 'ਪੁਨ ਰਾਛਸ ਦਾ ਕਾਟਾ ਸੀਸਾ (ਰਹਿਰਾਸ) ਦਾ ਛਾਵ।	੬੦
੧੦. ਕੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਰੇ ਦਾ ਸਾਗਰ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੀ ਅਪਣੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ਯਾ ਇਸ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਕਵੀਆਂ ਦੀ ਵੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ?	੬੫
੧੧. ਸਿਖ ਇਤਹਾਸ ਵਿੱਚ 'ਦੇਵੀ' ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਿਥੋਂ ਤਕ ਠੀਕ ਹੈ ?	੬੬
੧੨. 'ਕੇਸੋ' ਪੰਡਤ ਦਾ ਬਿਕਰ 'ਦੇਵੀ' ਵੇਲੇ, ਤੇ ਰਾਮਕਲੀ ਦੇ 'ਸਦ' ਵਿੱਚ ।	੭੪
੧੩. 'ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ' ਅਤੇ ਪੰਜ-ਪਉੜੇ ।	੮੧
੧੪. ਪੂਰਨ-ਪੁਰਖ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਉਪਰ ਸਮੁੱਚੀ ਨਜ਼ਰ।	੮੭
੧੫. ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ 'ਗੁਰੂ' ਅਕਾਲ-ਪੁਰਖ !	੯੨

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

“ਮੂੜ੍ਹ ਨੂੜ੍ਹ ਪੀਟਤ ਨ ਕੁਸੁਤਾ ਕੋ ਪਾਵੈ ਭੇਦ,
ਪੂਜਤ ਨ ਤਹਿ ਜਾਕੇ ਰਾਖੇ ਰਹੀਅਤ ਹੈ ॥੧੭੪॥”

ਔਰ ਸੁ ਕਾਲ ਸਬੈ ਬਸ ਭਾਲ ਕੇ,
ਏਕ ਹੀ ਕਾਲ “ਅਕਾਲ” ਸਦਾ ਹੈ ॥੮੩॥

ਦਸਮੇਸ਼ ਦਰਪਨ

ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਦੀ ਕੁੰਜੀ

ਜਿਸ ਵਿਚ

ਸ੍ਰੀ ਭਗੋਤੀ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ

ਦਾ

ਰਹਿਸ (ਜੁੜ੍ਹ ਅਧਿਆਤਮਕ) ਵੀ ਅੰਕਿਤ ਹੈ

✽ ਲੇਖਕ ✽

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰ: ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਐਮ.ਐਸ.ਸੀ. (ਕਸ਼ਮੀਰ)

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ:—ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਸਕੱਤ੍ਰ ਸਿੱਖ ਰੀਲੀਜੀਅਸ

ਟ੍ਰੈਕਟ ਸੁਸਾਇਟੀ ਸ੍ਰੀ ਤਰਨ ਤਾਰਨ।

FORE WORD.

I have written this little tract because there is an urgent need of it in the panth. Sikhism is, was and must ever be a Super-Religion i.e. key to all other religions and mystery cults. It was with this end in view that Guru Gobind Singh Ji compiled the Granth in which he brought together all strands of Indian thought and then explained most of the involved ideas in his Swayyas or in his other works.

The *Sri Bhagauti-ji-ki-Var* was also written and explained in the selfsame way. But we have fallen on hard times, and what was written in order to be explained away, to be assimilated i.e. to unite the heterogeneous elements of the Hindu India is now considered as if it is a part and parcel of the Sikh faith, which it is not. The *Bhagauti-ki-Var* is there as it is the function of Sikh Religion to give esoteric rendering of all mystery cults, one of which happens to be worship of the *Devi*, which is prevalent, particularly in the Tantrik Circles in Bengal. As a Super-Religion, Sikhism is the meeting point and centre of all other faiths, and their common denominator. The *Ad-Granth* began the process of esoteric rendering, but authe-

nticated versions of connected myths were not added thereto, as it was then not considered necessary. Guru Gobind Singh Ji compiled a sister volume to fulfil this need, and in order to give such a stirring form to old inspiring myths as may awaken the slumbering Indian masses in a manner which the Guru's ingenious pen alone could have accomplished. That He has succeeded in this Herculean task will be obvious to all who care to read the Granth. He compiled it in Hindustani, so that it may be accessible to one and all. United India must adopt it as its all-India Bible.

In the pages of this Granth, we meet the Guru chiefly as a poet. But He is no ordinary poet; He is a poet **PAR EXCELLENCE**. He was more; poet, prophet and Saviour, all in one. In his stirring writings, you will find his mind reflected as in a mirror.

Due to want of esoteric rendering of some portions of the texts, there is considerable misunderstanding today in the Panth. Hence, a Key to the Tenth Guru's Granth is a necessity of the times, which need is supplied in these pages. I have purposely kept it very brief, as a key is after all a key and no more. If it helps

(8)

even one seeker-after-truth to understand the Granth in all its depth and entirety, then I think my task will be done, for he could then write a commentary IN EXTENSO, and make the Granth accessible to the masses. I am addressing in this tract chiefly the intelligentsia among the Sikhs, but others who may come across it, will find in it some thing to interest them, and to explain away their enigmas, if any.

Doda (Kashmir)

Sher Singh. D. C. F.

ੴ ਸਤਿ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
—:o:—

ਦਸਮੇਸ਼ ਦਰਪਨ

ਸਾਡੇ 'ਪਾਵਨ, ਪਵਿਤਰ, ਮਿਤਰ' ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਪੋਹ ਸੁਦੀ ਸਤਮੀ ਸੰਮਤ ੧੭੨੩ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਨੂੰ ਅਵਤਾਰ ਪਟਨੇ ਦੀ ਪਵਿਤਰ ਧਰਤੀ ਉਪਰ ਧਾਰਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਪੋਹ ਸੁਦੀ ਸਤਮੀ ਮੁੜ ਮੁੜ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਉਸ ਘੜੀ ਦੀ ਯਾਦ ਦਿਲਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜਦ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦਾ ਵੱਡਾ-ਅਵਤਾਰ, ਪੀਰਾਂ ਦਾ ਵੱਡਾ-ਪੀਰ, ਪੈਗੰਬਰਾਂ ਦਾ ਵੱਡਾ-ਪੈਗੰਬਰ, ਮਸੀਹਾਂ ਦਾ ਵੱਡਾ-ਮਸੀਹ, ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ ਮੁਖ-ਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਭਾਰਤ ਮਾਤਾ ਦੀ ਕੂਕ ਪੁਕਾਰ ਸੁਣਕੇ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਿਆ ਸੀ, ਤੇ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਬੋਝ ਅਪਣੇ ਕੰਧੇ ਉਪਰ ਚੁੱਕ ਲਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਜੁ ਭਾਰਤ-ਮਾਤਾ ਦੇ ਵੇਣ ਵੇਰਲਾਪ ਸੁਣਕੇ ਇਸ ਮਹਾ-ਵਿਯਕਤੀ ਦਾ ਆਗਮਨ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਦੀ ਖਾਸ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਜਦ ਇਕ ਵਾਰੀ ਤੇਲ-ਤੁਪਕਾ ਅਸਗਾਹ-ਸਮੁੰਦਰ ਨਾਲ ਇਕ ਮਿਕ ਹੋਗਿਆ ("The dew-drop slips into the shining sea") ਤਾਂ ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਗੇੜ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ?

(੬)

ਪਰ ਸ਼ਾਇਦ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਵਿੱਚ ਸ਼ੰਕਾ ਹੋਵੇ,
ਇਸ ਕਰਕੇ ਬਰੂਰੀ ਹੈ ਜੁ ਸੁਰੂ ਸੁਰੂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਮੈਂ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ
ਵਾਕ ਦਵਾਰਾ ਇਸ ਭੇਦ ਨੂੰ ਸ਼ੰਕਾ ਤੋਂ ਪਾਰ ਰੱਖ ਦੇਵਾਂ। ਯਥਾ:—

✓ ਚਿਤ ਨ ਭਯੋ ਹਮਰੇ ਆਵਨ ਕਹਿ।

ਚੁਭੀ ਰਹੀ ਸੁਰਤ ਚਰਨਨ ਮਹਿ।

ਜਿਉਂ ਤਿਉਂ ਪ੍ਰਭ ਹਮ ਕਉ ਸਮਝਾਯੋ।

ਇਮ ਕਹਿ ਕੈ ਇਹ ਲੋਕ ਪਠਾਯੋ।

[ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਿਕ]

‘ਚਿਤ ਨ ਭਯੋ ਹਮਰੇ ਆਵਨ ਕਹਿ!’ ਹਾਂ ਜੀ! ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜ
ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪੂਰਾ ਪ੍ਰਪੰਚ ਛੁਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਵੇਖੋ ਕੀ
ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ? ‘ਚਿਤ ਨ ਭਯੋ ਹਮਰੇ ਆਵਨ ਕਹਿ’ ਭਾਵ
ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੋੜਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਡਾ ਆਉਣ ਦਾ ਕਦਾਚਿਤ ਖਿਆਲ
ਨਹੀਂ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਨਾਮ ਅਰਾਪਨ ਨਾਲ ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਜੁਗ
ਪਿਛੋਂ ਇਹ ਜੋਤ, ਪ੍ਰਮ ਜੋਤ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਇਕ, ਹਾਂ ਜੀ, ਘਿਉ
ਖਿਚੜੀ ਵਾਂਗ ਇਕ ਹੋ ਚੁਕੀ ਸੀ, ਨਹੀਂ ਨਹੀਂ, ਦੁੱਧ ਤੇ
ਮਾਖਿਉਂ ਵਾਂਗ, ਜਾ ਹੋਰ ਅਗਾਂਹ ਜਾਕੇ ਮਾਖਿਉ, ਮਾਖਿਉਂ-ਵਾਂਗ
ਘੁਲ ਮਿਲ ਚੁਕੀ ਸੀ ਯਥਾ:—

✓ ਇਹ ਬਿਧਿ ਕਰਤ ਤਪਸਯਾ ਭਯੋ।

ਦੂ ਤੇ ਏਕ ਰੂਪ ਹੋ ਗਯੋ।

(ਓਹੋ=ibid)

ਹੁਣ ਜਦ ਦੁਈ ਦੂਰ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਏਕਤਾ ਚਾਰ ਚੁਫੇਰੇ,
ਆਰ-ਪਾਰ ਸਰਬ ਪ੍ਰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚੰਡ ਭਾਸੀ ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਸ
ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਆਉਣਾ ਕਿਥੇ? ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਭਾਵੇਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ

(੨)

ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਸੁਖ ਹਨ, ਪਰ ਇਸ ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਫੁੱਲ ਨਾਲ ਕੰਡੇ ਵੀ ਹਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਵਿਕਲਪ-ਅਵਸਥਾ ਤੋਂ ਨਿਰਵਿਕਲਪ-ਅਵਸਥਾ ਉੱਚੀ ਗਿਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕੀ ਕਬੀਰ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਆਖੀ ਸੀ, ਜੁ ਮਰਣੇ ਤੋੜੀ ਤਾਂ 'ਆਨੰਦ' ਹੈ, ਪਰ ਮਰਣ ਦੇ ਪਿਛੋਂ, ਹੋਰ ਅੱਗੇ ਅੱਪੜਕੇ 'ਪਰਮ-ਆਨੰਦ' ਹੈ। ਯਥਾ:—

✓ 'ਕਬੀਰ ਜਿਸ ਮਰਨੇ ਤੇ ਜਗੁ ਭਰੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ਆਨੰਦੁ।

ਮਰਨੇ ਹੀ ਤੇ ਪਾਈਐ ਪੂਰਨੁ ਪਰਮਾਨੰਦੁ।'

(ਸਲੋਕ)। ੨੨।

ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗਾ ਜੁ ਆਨੰਦ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਜੁ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਪੂਰਣ 'ਪਰਮ-ਆਨੰਦ' ਕੋਈ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ ਹੈ, ਜੋ ਚੋਲਾ ਛੱਡਨ ਤੇ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਲਬਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਚੇ ਹੋਏ, ਅਪੜੇ ਹੋਏ, ਇਕ ਮਿਕ ਹੋਏ ਹੋਏ ਪਰਮ-ਪਰਸ਼ ਇਸ ਕਰਕੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਆਉਣਾ ਰਤਾ ਕੁ ਘੱਟ ਹੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਭਲਾ ਸੋਚੋ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ ਜੁ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਵਜ਼ੀਰ ਬਣੇ, ਤਸੀਲਦਾਰੀ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਥਾਣੇਦਾਰ ਬਣੇ, ਯਾ ਇਉਂ ਆਖੋ ਜੁ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜਾਰਜ ਦੀ ਪਦਵੀ ਛੱਡਕੇ ਵਾਇਸਰਾਇ ਦੀ ਪਦਵੀ ਧਾਰਨ ਕਰੇ ? ਜੁ ਸੱਜਣ ਇਸ ਭੇਦ ਨੂੰ ਭਲੀ ਭਾਂਤ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਜਾਚ ਸਕਣਗੇ ਜੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਆਵਣ ਲਈ ਮੂੰਢ ਤੋਂ ਹੀ ਕਿਤਨੀ ਕੁ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਪਰ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਰਨਾ ਤਾਂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੀ ਜੀਵਣ ਗੁੜ੍ਹਤੀ ਹੀ ਸੀ। ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਪਣੇ ਗੁਰੂ-ਪਿਤਾ ਜੀ ਲਈ ਇਉਂ ਸ਼ਬਦ ਚਿਤਾਰ ਕੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀਓ ਵਿੱਚ

✕

(੮)

ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਾਇਆ ਸੀ:-

✓ “ਬਾਂਹ ਜਿਨਾਂ ਦੀ ਪਕੜੀਏ
ਸਿਰ ਦੀਜੈ ਬਾਂਹ ਨ ਛੋੜੀਏ।
ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਬੋਲਿਆ
ਧਰ ਪਈਏ ਧਰਮ ਨ ਛੋੜੀਏ।”

ਹਾਂ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੂਰਾ ਜੀਵਨ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੀ ਲਾਲ
ਲੜੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੇਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਵੇਖੋ ਪਹਿਲਾਂ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੀ
ਕੁਰਬਾਨੀ ਹੈ, ਫਿਰ ਅਪਣੀ ਤੇ ਬਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ, ਫਿਰ
ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਤੇ ਅਨੰਤ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ, ਪਰ ਕੀ ਸਰੀਰ
ਨੂੰ ਛੋੜਨਾ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਕੋਈ ਵੱਡੀ ਗਲ ਸਮਝਦੇ
ਸਨ ? ਨਹੀਂ, ਉਹ ਤਾਂ ਇਸ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਟੁਟ ਜਾਣ
ਵਾਲੀ ‘ਠੀਕਰੀ’ ਨਾਲ ਤਸਬੀਹ ਦੇਕੇ ਆਖਦੇ ਹਨ:-

✓ “ਠੀਕਰ” ਢੋਰ, ਦਿਲੀਸ ਸਿਰ,
ਪ੍ਰਭ ਪੁਰ ਕੀਓ ਪਯਾਨ।
ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਸੀ ਕ੍ਰਿਯਾ
ਕਰੀ ਨ ਕਿਨਹੂੰ ਆਨ।”

ਹਾਂ ਜੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਰਨਾ ਤਾਂ ਇਸ ਮੋਢੀ-ਬੰਸ ਦਾ
ਇੱਕ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਅੰਗ ਸੀ। ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ
ਜੀ ਨੇ ਕੁਰਬਾਨੀ ਨਾਲ ਇੱਕ ਦੂਜੀ ਖੂਬੀ ਵੀ ਦਰਸਾਈ ਜੋ
ਹੋਰ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਵਿੱਚ ਘਟ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕੀ ? ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇ
ਨਾਲ ਹੀ ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਜੋ ਸੋਨੇ ਉਪਰ ਸੁਹਾਗੇ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੀ
ਹੈ। ਵੇਖੋ ਮਨਸੂਰ ਜਦ ਸੂਲੀ ਉਪਰ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਤਾਂ “ਅਨਾ-
ਉਲ-ਹਕ” ਕਰਕੇ ਪੁਕਾਰਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਆਖਦਾ ਹੈ “ਜੁ ਮੈਂ

(੯)

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹਾਂ।” ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤੋੜੀ ਇਹ ਗੱਲ ਠੀਕ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਹਜ਼ਾਰ ਗੁਣਾ ਉੱਚਾ ਕਥਨ ਇਹ ਹੈ:—

✓ ਕਬੀਰ ਤੂੰ ਤੂੰ ਕਰਤਾ ਤੂੰ ਹੁਆ,
ਮੁਬ ਮਹਿ ਰਹਾ ਨੂੰ ਹੈ।
ਜਬ ਆਪਾ ਪਰਕਾ ਮਿਟਿ ਗਇਆ,
ਜਤ ਦੇਖਉ ਤਤ ਤੂੰ। ੨੦੪।

ਗਲ ਕੀ ਇਸ ਪੰਥ ਵਿੱਚ ਅਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਵਡਿਆਉਣਾ ਨਹੀਂ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਵਡਿਆਉਣਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ:—

✓ “ਜੋ ਹਮਕੋ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਉਚਰ ਹੈ।
ਤੇ ਸਭਿ ਨਰਕ ਕੁੰਡ ਮਹਿ ਪਰ ਹੈ।
ਮੋਕੇ ਦਾਸ ਤਵਨ ਕਾ ਜਾਨੋ।
ਯਾ ਮੇ ਭੇਦ ਨ ਲੰਚ ਪਛਾਨੋ।”

ਇਹ ਬਾਣੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਕੀ ਜਦ ਉਹ ‘ਸਚਖੰਡ’ ਤੋਂ ਟੁਰੇ ਸਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮਾਣ ਯਾ ਅਭਿਮਾਨ ਸੀ? ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਵੀ ਉਤਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਪਣੀ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਇਉਂ ਖੋਲ੍ਹਕੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ:—

“ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਬਾਚ ਇਸ ਕੀਟ ਪ੍ਰਤਿ”

ਵੇਖੋ “ਇਸ ਕੀਟ” ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕਿਡਾ ਕੁ ਜਾਦੂ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅਪਣੇ ਆਪਨੂੰ ਉਹ, ਕੀੜਾ, ਦਾਸ, ਦਾਸਨ ਦਾਸ ਕਰਕੇ ਪੁਕਾਰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਿਰ

(੧੦)

“ਅਨਾਉਲ-ਹਕ” ਆਖ ਕੇ ਅਕੜਦਾ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ
ਫਲ ਪੱਕ ਕੇ ਜਿਵੇਂ ਅੰਬ ਨੀਵਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਨਿਓਂ ਕੇ
ਹਥ ਜੋੜਕੇ, ਸਿਰ ਨਿਵਾਕੇ ਇਉਂ ਬੇਨਤੀ ਅਕਾਲ-ਪਰਖ
ਜੀ ਅੱਗੇ ਕਰਦੇ ਹਨ:—

✓ * “ਠਾਢ ਭਯੋ ਮੈ ਜੋਰ ਕਰ,
ਬਚਨ ਕਹਾ ਸਿਰ ਨਾਯ ।
ਪੰਥ ਚਲੈ ਤਬ ਜਗਤ ਮੈ,
ਜਬ ਤੁਮ ਕਰੋ ਸਹਾਯ ।”

ਹਾਂ ਜੀ ਇਕ ਪਾਸੇ ਕਰਬਾਨੀ ਹੈ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਨਿਮਤਾ
ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਕੀਢਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਉਹ ਗੁਬੜਾ ਸਨਹਿਰੀ
ਪੁਲ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਅਸੀਂ ‘ਨਾਮ’ ਆਖਦੇ ਹਾਂ । ਬਸ ਇਸੇ ‘ਨਾਮ’
ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਾਲਸਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਨਾਮ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਓਟ ਤੇ
ਆਸਰਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਨਾਮ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤ੍ਰਾਣ ਹੈ, ਤੇ ਇਸ ਨਾਮ
ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੈ ਯਥਾ:—

✓ “ਤਵੇਕ ‘ਨਾਮ’ ਰਤਿਆਂ ।
ਨਾ ਆਨ ਮਾਨ ਮਤਿਆਂ ।
ਪਰਮ-ਧਿਆਨ ਧਾਰੀਆਂ ।
ਅਨੰਤ ਪਾਪ ਟਾਰੀਆਂ ।
ਤਮੇਵ ਰੂਪ ਰਾਚੀਆਂ ।
ਨ ਆਨ ਦਾਨ ਮਾਚੀਆਂ ।
ਤਵੇਕ ‘ਨਾਮੁ’ ਚਾਰੀਆਂ ।
ਅਨੰਤ ਦੁਖ ਟਾਰੀਆਂ ।

*ਖੜਾ ਹੋਣਾ ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ ।

(੧੧)

- ✓ ਜਿਨ ਜਿਨ 'ਨਾਮ' ਤਿਹਾਰੋ ਧਯਾਯਾ ।
 ਦੁਖ ਪਾਪ ਤਿੰਨ ਨਿਕਟ ਨ ਆਯਾ ।
 ਜੇ ਜੇ ਔਰ ਧਯਾਨ ਕੋ ਧਰਹੀ ।
 ਬਹਿਸ ਬਹਿਸ 'ਬਾਦਨ' ਤੇ ਮਰਹੀ ।"

ਹਾਂ ਜੀ ਵੇਖੋ ਕੇਹੀ ਸੁਨਹਿਰੀ ਛੰਦ ਦੀ ਚਾਲ ਹੈ ਤੇ
 ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਦੀ ਹਿਰਨ-ਵੰਗੀ ਲਿਸ਼ਕ ਹੈ ! ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ
 ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਇਹੋ ਤਾਂ ਵਾਧਾ ਹੈ, ਜਿਹੋ ਜਹੀ ਮਨ ਦੀ
 ਤਰੰਗ ਤੇਹੋ ਤੇਹੀ ਛੰਦ ਦੀ ਚਾਲ ਟੋਰ, ਤੇ ਛਾਲ ! ਜਦ 'ਨਾਮ'
 ਉਪਰ ਬਾਣੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਰੁਮਕ ਰੁਮਕ, ਠੁਮਕ ਠੁਮਕ,
 ਸਹਿਜ-ਰਸ ਵਿੱਚ ਭਰਪੂਰ, ਮੇਰ ਵਾਂਗ ਪਾਇਲਾਂ ਪਾਕੇ
 ਟਰਦੀ ਹੈ:-

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ॥
 ਗੁਰਮਤਿ ॥
 ਨਾਮ ॥
 ਸਤਿਗੁਰ ॥

ੴ

- ✓(੧) ਇਨ 'ਨਾਮ' ਬਿਨਾ ਨਹੀਂ ਕੋਟ ਬ੍ਰਿਤੀ ।
 ਇਸ ਬੇਦ ਉਚਾਰਤ ਸਾਰ ਸੁਤੀ ।
 ਜੇਉ ਵਾਰ ਚਸ ਕੇ ਰਸ ਹੈ ।
 ਤੇਉ ਭੂਲਨ ਕਾਲ ਫੰਧਾ ਰਸ ਹੈ ।
- ✓(੨) ਬਿਨ ਭਗਤਿ ਸ਼ਕਤਿ ਨਹੀਂ ਪਰਤ ਪਾਨ ।
 ਬਹੁ ਕਰਤ ਹੋਮ ਅਰ ਜਗ ਦਾਨ ।
 ਬਿਨ ਏਕ 'ਨਾਮ' ਚਿੰਤ ਲੀਨ ।
 ਫੋਕਟੋ ਸਰਬ ਧਰਮਾ ਬਿਹੀਨ ।
- ✓(੩) ਜੁਪ ਕੇ ਜਿਤਯਾ, ਰੰਗ ਭੂਮਕੇ ਭਵਯਾ ।
 ਭਾਰ ਭੂਮਕੇ ਮਿਟਯਾ ਨਾਥ ਤੀਨੋ ਲੋਕ ਗਾਈਐ ।

† ਫਜ਼ੂਲ ਅੱਖਰੀ ਬਹਿਸ ।

(੧੨)

ਕਾਹੂ ਕੇ ਤਨਯਾ ਹੈ, ਨ ਮਯਾ ਜਾਕੇ ਭਯਾ ਕੋਉ ।
ਛਉਨੀ ਹੁਕੇ ਛਯਾ ਛੋਡ ਕਾ ਸਿਓ ਪ੍ਰੀਤ ਲਾਈਐ ।
ਸਾਧਨ ਸਾਧਯਾ ਧੂਲ, ਧਾਨੀ ਕੇ ਧੁਜਯਾ ।
ਧੋਮ ਧਾਰਕੇ ਧਰਯਾ ਧਿਆਨ ਤਾ ਕੇ ਸਦਾ ਲਾਈਐ ।
ਆਉ ਕੇ ਬਢਯਾ, ਏਕ 'ਨਾਮ' ਕੇ ਜਪਯਾ ।
ਅਉਰ ਕਾਮਕੇ ਕਰਯਾ ਛੋਡ ਅਉਰ ਕੋਨ ਧਿਆਈਐ ।

ਹਾਂ ਸੀ 'ਨਾਮ-ਰਸ' ਇਨ੍ਹਾਂ ਛੰਦਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਸਾਨੂੰ
ਆਰਸਮੁਹਿ ਭੋਲੇ ਵਾਲੇ ਮਿਠੜੇ ਬਕੋਲੇ ਮਾਰਦਾ ਪਤੀਤ ਹੁੰਦਾ
ਹੈ । ਪਰ 'ਨਾਮ-ਰਸ' ਨੂੰ ਛੋਡੋ ਤੇ ਮਾਇਆ ਦੀ ਚੈਚਲਤਾ ਵੇਲ
ਆਉ ਤਾਂ ਵੇਖੋ ਕੀਕਣ ਬਾਣੀ ਬੀਰ-ਰਸ ਵਿਚ ਅੰਕਿ ਗੋਜ ਦੀ
ਹੋ ਤੇ ਜੰਗ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸੀਨਰੀ, ਇਲਾਂ ਕਾਵਾਂ, ਰੱਤੂ-ਕਟ
ਰੂ-ਡਜ਼ ਸਮੇਤ ਵਾਂਙ ਕੀਕਣ ਚੋ ਚੋ ਕੇ ਪਈ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ:—

✓ ਦਾਨੀ ਦੇਉ ਅਨਾਮੀ ਸੰਘਰ ਰਚਿਆ ।
ਫੁਲ ਖਿੜੇ ਜਿਯੋ ਬਾਗੀ ਬਾਣੇ ਜੋਧਿਆਂ ।
ਭੁਤਾਂ ਇੱਲਾਂ ਕਾਗੀ ਗੋਸ਼ਤ ਭਖਿਆ ।
ਹੁਮੜ-ਧੁਮੜ ਜਾਂਗੀ ਘਤੀ ਸੂਰਿਆਂ ।
ਸਟ ਪਈ ਨਗਾਰੇ ਦਲਾਂ ਮੁਕਾਬਲਾ ।
ਦਿਤੇ ਦੇਉ ਭਗਾਈ ਮਿਲਕੇ ਰਾਕਸੀ.....
ਸਟ ਪਈ ਜਮਧਾਣੀ ਦਲਾਂ ਮੁਕਾਬਲਾ ।
ਘੁਮਰ ਬਰਗਸਤਾਣੀ ਦਲ ਵਿਚ ਘੱਤੀਓ ।
ਸਣੇ ਤੁਰਾ ਪਲਾਣੀ ਡਿਗਨ ਸੂਰਮੇ ।
ਉਠਿ ਉਠਿ ਮੰਗਨ ਪਾਣੀ ਘੁਮਿਲ ਘੁਮਦੇ ।

ਰੰਗੀ ੨੧੭੭ ਵਿਚ ਬੀਰ ਰਸ

(੧੩)

ਧੂਹਿ ਕ੍ਰਿਪਾਨਾਂ ਤਿਖੀਆਂ ਬਢ ਲਾਹਨਿ ਅੰਗਾਂ।
 ਪਹਲਾਂ ਦਲਾਂ ਮਿਲੀਦਿਆਂ ਭੇਜਿ ਪਾਇਆ ਨਿਹੰਗਾਂ।
 ਦਹਾਂ ਕੰਧਾਰਾਂ ਮਹਿਜੁੜੇ ਦਲ ਘੁਰੇ ਨਗਾਰੇ।
 ਓਕੜ ਆਏ ਸੂਰਮੇ ਸਿਰਦਾਰ ਰਣਿਆਰੇ।
 ਲੈਕੇ ਤੇਗਾਂ ਬਰਛੀਆਂ ਹਥਿਆਰ ਉਭਾਰੇ।
 ਰੋਪ ਬਟੇਲਾਂ ਪਾਧਰਾਂ ਗਲਿ ਸੰਜ ਸਵਾਰੇ।
 ਲੈਕੇ ਬਰਛੀ ਦੁਰਗੁਸ਼ਾਹ ਬਹੁ ਦਾਨਵ ਮਾਰੇ।
 ਚੜ੍ਹੇ ਰੁਥੀ ਗਜ ਘੋੜਈ ਮਾਰ ਭੁੰਇ ਤੇ ਭਾਰੇ।
 ਜਾਣ ਹਲਵਾਈ ਸੀਖ ਨਾਲ ਵਿਨ ਵੜੇ ਉਤਾਰੇ। (ਗਾਨ ਹਨ)

(ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ)

ਯਾ ਜੇਹੋਰ ਭੀਰਾਂ ਦੀ ਬਹਾਰ, ਤੇਪਾਂ ਦੀ ਚੀਖ-ਪੁਕਾਰ
 ਜੋਧਿਆਂ ਦੀ ਭਕਕਾਰ ਪੁੱਖ ਅਪਣੀ ਕੰਨੀ ਸੁਣਨੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ
 'ਮਹੁਭਾਰ-ਛੰਦ' ਦੀ ਚਾਲ ਵੇਖੋ:-

✓ ਫੁਰਤੀ ਬਾਣ, ਬਮਕਤ ਕ੍ਰਿਪਾਨ।
 ਸਾਰ ਪ੍ਰਹਾਰ, ਖੇਲਤ ਧਮਾਰ 12੮।
 ਬਾਹੋ ਮਿਲਸੰਗ, ਉਠੈ ਬੜੀਗ।
 ਤੁਪਕ ਤੜਾਕ, ਉਠਤ ਕੜਾਕ 13੦।

ਗੱਲ ਕੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਉਹ
 ਰਸ ਚੋ ਚੋ ਕੇ ਵਪਕਦਾ ਹੈ ਜਿਹਾ ਕਿ ਵੇਲੇ ਯਾ ਵਕਤ ਕਵਤਾ
 ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜੇ ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾਂ ਹੈ
 ਤਾਂ ਮਾਨੋ ਇਕ ਪੀਘ ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਪਈ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਇਕ
 ਸਿਰਾ ਤਾਂ ਸੁੱਤਵੇ ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਹੈ, ਤੇ ਦੂਜਾ ਮਾਤ੍ਰ ਲੋਕ ਦੇ
 ਪਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਹਿੰਭਲੇ ਦਾ ਰਸ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੇ ਧਰਮ-ਯੁਗ

(੧੪)

ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ ਤਾਂ ਮਾਨੋਂ ਮਹਾਭਾਰਤ ਦਾ ਯੁਧ ਇਕ ਵਾਰੀ
ਫਿਰ ਸਾਡੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਤੇ
ਅਰਜਨ ਗੀਤਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਛਡ ਦਰਯੋਧਣ ਦੇ ਗਲੇ ਚੁਮਟੇ
ਹੋਏ ਹਨ। ਤੇ ਜੇ ਅੰਤ (ਸੰਸਾਰ) ਤੇ ਬੇਅੰਤ (ਨਾਮ) ਨੂੰ ਛਡ ਕੇ
ਹੋਰ ਪਰਾਂ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਨੇਤ, ਨੇਤ' ਹੀ ਅਪੜਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਵੇਖੋ
ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਕੁ ਅਲਖਤਾ ਵਾਲਾ ਹਿਲੁਣਾ ਹੈ:-

✓ ਚਿਮੀਂ ਤੁਹੀ ਜਮਾਂ ਤੁਹੀ, ਮਕੀਂ ਤੁਹੀ ਮਕਾਂ ਤੁਹੀ। ੧੬।੬੬।
ਅਭੂ ਤੁਹੀ ਅਭੇ ਤੁਹੀ, ਅਛੂ ਤੁਹੀ ਅਛੇ ਤੁਹੀ। ੧੭।੬੭।
ਜਲਸ ਤੁਹੀ ਬਲਸ ਤੁਹੀ, ਗਤਸ ਤੁਹੀ ਮਤਸ ਤੁਹੀ। ੧੮।੬੮।
ਤੁਹੀ ਤੁਹੀ। ਤੁਹੀ ਤੁਹੀ, ਤੁਹੀ ਤੁਹੀ। ਤੁਹੀ ਤੁਹੀ। ੧੯।੬੯।
ਤੁਹੀ ਤੁਹੀ। ਤੁਹੀ ਤੁਹੀ, ਤੁਹੀ ਤੁਹੀ। ਤੁਹੀ ਤੁਹੀ। ੨੦।੭੦।

(੨)

ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ
ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ
ਇਸ ਉਪਰਲੇ ਭੂਮਕੀ-ਅੰਗ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ
ਸ੍ਰੀ ਆਪ-ਉਘਰੀ, ਆਪ-ਘਰੀ ਤਸਵੀਰ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਅੱਖਾਂ
ਅੱਗੇ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਮਾਨੋ ਦੰਦਖੰਡ ਦੀ
ਤਸਵੀਰ ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਫਿਰ ਅਪਣੇ ਆਪ ਮੂੰਹੋਂ ਬੋਲ ਰਹੀ ਹੈ।
ਪਰ ਅੱਜਕਲ ਕਲਯੁਗ ਦਾ ਘੁੰਮੂ ਹਨੇਰਾ ਫਿਰ ਛਾ ਗਿਆ ਹੈ,
ਜਿਸ ਦਾ ਇਕ ਪ੍ਰਤੱਖ ਸਬੂਤ ਇਹ ਹੈ ਜੁ ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਇਸ
ਪਵਿੱਤਰ, ਬੀਰ ਰਸੀ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਵਾਂਜੇ
ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਜੇ ਮੂੰਹ ਬੋਲਦੀ ਦੰਦਖੰਡੀ ਤਸਵੀਰ ਸੀ, ਅੱਜ
ਅਸਾਂ ਅਪਣੀਆਂ ਅੰਗੀਠੀਆਂ ਉਪਰ ਰੱਖਕੇ ਉਪਰ ਬਿੱਲੀ
ਪਾ ਛੱਡੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੇ ਨਾ ਉਹ ਦਿੱਸੇ ਨਾ ਉਹ ਬੋਲੇ। ਕਦਾਪਿ
ਨੇ ਅੰਗੀਠੀ ਤੋਂ ਚੁੱਕ ਕੇ ਅਲਮਾਰੀ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਛੱਡੀ ਹੈ ਤੇ

(੧੫)

ਵੱਡਾ ਲੀਵਰ-ਵਾਲਾ ਜੰਦਰਾ ਮਾਰ ਛੱਡਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੇ ਇਸ ਦੰਦਖੰਡੀ ਤਸਵੀਰ ਨੂੰ ਕੋਈ ਚੋਰ ਲੈ ਨਾ ਜਾਵੇ; ਪਰ ਇਸ ਦੰਦਖੰਡੀ ਮੂੰਹ ਬੋਲਦੀ ਤਸਵੀਰ ਦੇ ਮੂੰਹ ਅੱਗੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਝੱਪੇ ਲਾ ਛੱਡੇ ਹਨ। ਤੀਜੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਉਹ ਹਨ, ਜੋ ਅਲਮਾਰੀ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਸ ਨੂੰ ਜੰਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ। ਪਿਆਰੇ ਪਾਠਕੋ ! ਇਹ ਝੂਠ ਨਹੀਂ ਸੱਚ ਹੈ; ਬੱਸ ਇਹੋ ਸਾਡੇ ਪੰਥ ਦੀ ਅੱਜ ਹਾਲਤ ਹੈ। ਉਹ ਦੰਦਖੰਡੀ-ਮੂੰਹ ਬੋਲਦੀ ਤਸਵੀਰ ਕੀ ਹੈ ? ਇਹ ਹੈ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਬੀਰ ਰਸ ਚੋ ਚੋ ਕੇ ਨਿਕਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਮਾਨੋ (His Master's Voice) ਗ੍ਰਾਮੋਫੋਨ ਬਿਨ ਚਾਬੀ ਦੇ ਵੱਜ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਰੀਕਾਰਡਾਂ ਨੂੰ ਯਾ ਤਾਂ ਤਾਲਾ ਲਾ ਛੱਡਿਆ ਹੈ ਯਾ ਭੰਨ ਹੀ ਛੱਡਿਆ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਭਾਵ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਉੱਕੀ ਹੀ ਅਨਗਹਿਲੀ ਵੱਲ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਤੱਖ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜੋ ਸਾਡੇ ਵਿੱਚ ਫਿਰ ਬੁਧ-ਮਤ ਵਾਲੀ 'ਅਹਿੰਸਾ' ਆ ਰਹੀ ਹੈ, ਇਤਨੀ ਜ਼ੋਰਾਂ ਨਾਲ ਕੇ ਜੋ ਮਾਰਨ ਤੋਂ ਵੀ ਅਸੀਂ ਕਤਰਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਤੇ ਬਟਕਾ ਕਰਕੇ ਖਾਣਾ, ਤੇ ਰਣਾਂ ਵਿੱਚ ਤਲਵਾਰ ਘੁਮਾਣਾ ਤਾਂ ਕਿਥੇ ? ਮੈਂ ਲਲਕਾਰ ਕੇ ਆਖਦਾ ਹਾਂ, ਕਿ ਜਦ ਤੋੜੀ ਚੰਡੀ-ਦੀ-ਵਾਰ ਜਿੱਡੀ ਬੀਰ ਰਸ ਭਰੀ ਕਵਿਤਾ ਅਸੀਂ ਨਾ ਪੜ੍ਹਾਂ ਤੇ ਉਚਾਰਾਂਗੇ, ਤਦ ਤੋੜੀ ਅਸੀਂ ਫਿਰ ਉਸੇ ਟੋਏ ਵਿੱਚ ਜਾ ਪਵਾਂਗੇ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬੁੱਧ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਸੁਟਿਆ ਸੀ, ਤੇ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗਾਂਧੀ ਹੁਣ ਸਾਨੂੰ ਧੂਹ ੨ ਕੇ ਲੈ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਹੱਡੀ-ਹੀਣ (Invertebrate) ਪ੍ਰਾਣੀ ਨਹੀਂ, ਅਸੀਂ, ਤਾਂ ਤਿਆਰ-ਬਰ-ਤਿਆਰ ਖਾਲਸੇ ਬਣਾਏ ਗਏ ਸਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ

ਦਾ ਕੰਮ ਇਹ ਸੀ:-

✓ “ਜਹਾਂ ਤਹਾਂ ਤੁਮ ਧਰਮ ਬਿਥਾਰੋ ।
 ਦੁਸ਼ਟ ਦੋਖੀਅਨ ਪਕਰ ਪਛਾਰੋ ।
 ਇਹੋ ਕਾਜ ਧਰਾ ਹਮ ਜਨਮੰ ।
 ਸਮਝ ਲੇਹੁ ਸਾਧੂ ਸਭ ਮਨਮੰ ।
 ਧਰਮ ਚਲਾਵਨ, ਸੰਤ ਉਬਾਰਨ ।
 ਦੁਸ਼ਟ ਸਭਿਨ ਕੇ ਮੂਲ ਉਪਾਰਨ ।”

[ਥਿਥਕੁ ਨਾਟਕ]

ਮੇਰਾ ਭਾਵ ਇਹ ਨਹੀਂ ਜੋ ਅਸੀਂ ਬਿਨ ਸੋਚੇ ਸਮਝੇ ਤਲਵਾਰ ਚਲਾਉਣੀ ਜਾ ਖੁਜਾਂਣੀ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਨਹੀਂ, ਵੇਲੇ ਸਿਰ, ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਉਸ ਟੋਏ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲ ਆਏ ਹਾਂ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬੁਧ ਤੇ ਜੈਨ ਮਤ ਵਾਲੇ ਸਨ, ਤੇ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗਾਂਧੀ ਸਾਨੂੰ ਮੜ ਲੈ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ‘ਦੋਗ ਤੇਗ’ ਦੋਵੇਂ ਚਲਣ, ਤਦ ਹੀ ਕੰਮ ਚਲਦਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਗੱਡੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪਈਆਂ ਟੁਟਣ ਨਾਲ ਗੱਡੀ ਟੁਰਣੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਵੇਖੋ ਜਦ ਹਕੀਮ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਤਾਂ ਸਰਜਨ (Surgeon) ਅਪਣੇ ਨਸ਼ਤਰ ਨਾਲ ਮਾਸ ਨੂੰ ਚੀਰ ਕੇ ਵਿਚਿਓਂ ਮੋਤੀਆਂ-ਝਿੰਦ ਕਢਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਕਢੇ ਵੀ ਕਿਉਂ ਨਾ? ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦ ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਵਿੱਚ ਬਹੁ ਹੁਸੜ ਤੇ ਹੁੰਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਹਿਲ ਕੇ (Earthquake) ਜਗਤ-ਥ੍ਰਾਟ ਨਾਲ ਅਪਣਾ ਭਾਰ ਹਲਕਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਸਰੀਰ ਵੀ ਜਦ ਬਹੁ ਪਤਲਾ ਪੈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਬੁਖਾਰ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾ ਬਹਿਰ ਉਗਲਦਾ ਹੈ। ਗੱਲ ਕੀ ‘ਤੇਗ’ (Violence) ਇਕ

ਕਦਰਤ ਦਾ ਮੰਨਿਆ ਪ੍ਰਮਾਣਿਆ ਅਸੁਲ ਹੈ, ਤੇ ਜੇ ਇਸ ਤੋਂ
ਅੱਖ ਕਤਰਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਮਾਨੋਂ ਕਾਣੇ ਹਨ !

ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਆਕੇ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਨੂੰ ਇਹੋ ਤਾਂ
 ਇਕ ਵੱਡਾ ਗੁਰਮੰਤਰ ਦਿਤਾ, ਕੀ ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਸਿਆ ਜੁ
 ਤਸੀਂ ਸਾਰੇ ਸਾਧੂ ਸੰਤ ਹੀ ਬਣ ਬੈਠੋ ਤਾਂ ਜਗਤ ਦੀ ਕੋਣ
 ਰਖਵਾਲੀ ਕਰੇਗਾ। ਵੇਖੋ ਸਿਧਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਬਤਾਂ ਉਪਰ ਜਾਣ ਨਾਲ
 ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਦਾ ਕੰਮ ਵੀ ਭਾਰਤ-ਵਰਸ ਵਿੱਚੋਂ ਗਵਾਉਣ ਦੀ
 ਕੋਸ਼ਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਹੁਕਮ
 ਕੀਤਾ ਸੀ ਜੁ ਘਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਬਹਿਕੇ ਤੇ ਪੁਲੋਕ ਦੀ ਕਮਾਈ
 ਕਰਨੀ ਹੈ। ਸੋ ਹੁਣ ਦਸਵੇਂ ਜਾਮੇ ਵਿੱਚ ਉਹ ਪਿਤਾ ਜੀ ਇਕ
 ਹੋਰ ਸਬਕ ਸਾਨੂੰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਜੁ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਵਾਂਗ
 ਤੁਸੀਂ 'ਮਾਸ-ਮਾਸ' ਹੀ ਕਰਕੇ ਨਾ ਪਏ ਡਰੋ, ਕਿਉਂਕਿ 'ਮਾਸ
 ਮਾਸ ਕਰ ਮੁਰਖ ਬੁਝੜੇ, ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਸੁਝੈ।'।
 ਹਾਂ ਜੀ ਦਸਮ ਜਾਮੇ ਵਿੱਚ ਸਾਨੂੰ ਉਹ ਖੋਲਕੇ ਦਸਦੇ ਹਨ:-

✓ ਛਤ੍ਰੀ ਕੇ ਪੂਤ ਹੋਂ, *ਬਾਮਨ ਕੇ ਨਾਹੀਂ।

ਕੈ ਤਤਪ ਆਵਤ ਹੈ ਜੁ ਕਰੇ।

ਅਰ ਔਰ ਜੰਜਾਲ ਜਿਤੋ ਗ੍ਰਿਹ ਕੇ।

ਤਿਹ ਤਯਾਗ ਕਹਾ ਚਿਤ ਤੇ ਮੈ ਧਰੇਂ ?

ਅਬ ਤ੍ਰੀਬ ਕੇ ਦੇਹ ਵਹੈ ਹਮ ਕੇ।

*ਭਾਵ ਜੇ ਆਹੰਸਾ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝਾ ਹੈ। ਤਭਾਵ ਬੈਠਣ
 ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਟੁਰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹੀ ਸਿਮਰਣ ਕਰਣਾ ਹੈ, ਸਰੀਰ
 ਨੂੰ ਕਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ। ਤ੍ਰੀਬ ਲਾਲਸਾ ਹੈ ਜੁ ਸਰੇਰ
 ਧਰਮ-ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਸੁਫਲ ਹੋਵੇ।

(੧੮)

ਜੇਉ ਹੋਂ ਬਿਨਤੀ ਕਰੁ ਜੋਰ ਕਰੇ।
'ਜਬ ਆਵ ਕੀ ਔਧ ਨਿਦਾਨ ਬਨੈ।
ਅਤਿ ਹੀ ਰਣ ਮੈ ਤਬ ਯੁਝੁ ਮਰੇ।' (੨੪੮੮)
ਧੰਨ ਜਾਓ ਤਿਹ ਕੇ ਜਗ ਮੈ।
ਮੁਖ ਤੇ ਹਰਿ, ਚਿਤ ਮੈ ਜੁਧ ਬਿਚਾਰੈ।
ਦੋਹ ਅਨਿਤ ਨ ਨਿਤ ਰਹੈ।
ਯਸ ਨਾਵ ਚੜ੍ਹੈ ਭਵ ਸਾਗਰ ਤਾਰੈ।
ਧੀਰਜ ਧਾਮ ਬਨਾਯ ਇਹੈ ਤਨ।
ਬੁਧਿ ਸੁ ਦੀਪਕ ਜਿਉਂ ਉਜਿਆਰੈ।
ਗਿਆਨਹਿ ਕੀ ॥ ਬਢਨੀ ਮਨੋ ਹਾਬਲੈ।
॥ ਕਾਤਰਤਾ ਕੁਤਵਾਰ ਬੁਹਾਰੈ (੨੪੯੧)

[ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਵਤਾਰ]

ਜੇ ਵਰ ਉਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਤੋਂ ਇੱਥੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ
ਅਵਤਾਰ ਵਰਣਨ ਵਿੱਚ ਮੰਗਦੇ ਹਨ, ਬਸ ਉਹੋ ਉਹ ਚੰਡੀ
ਚਰਿਤ੍ਰ (੧) ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਮੰਗਦੇ ਹਨ:—

॥ ਸਵੈਯਾ ॥

✓ ਦੇਹਿ ਸਿਵਾ ਬਰ ਮੋਹਿ ਇਹੈ
ਸੁਭ ਕਰਮਨ ਤੇ ਕਬਹੂੰ ਨ ਟਰੇਂ।
ਨ ਡਰੇਂ ਅਰਿ ਸੇਂ ਜਬ ਜਾਇ ਲਰੇਂ
ਨਿਸਚੈ ਕਰ ਅਪਨੀ ਜੀਤ ਕਰੇਂ।

§ ਲੜਾਈ। ॥ ਗਿਆਨ ਦੀ ਕੋਂਚੀ ਨਾਲ ਦਿਲ।
॥ ਬੁਝਦਿਲੀ (ਕਾਇਰਤਾ) ਕਟੇ।

(੧੬)

ਅਰ ਸਿਖ ਹੋਂ ਅਪਨੇ ਹੀ ਮਨ ਕੋ
ਇਹ ਲਾਲਚ ਹੋ ਗੁਨ ਤਉ ਉਚਰੇਂ ।
ਜਬ ਆਵ ਕੀ ਅਉਧ *ਨਿਦਾਨ ਬਨੈ
ਅਤਿ ਹੀ ਰਣ ਮੈ ਤਬ ਜੂਝ ਮਰੇਂ । [੨੩੧]

ਗੱਲ ਕੀ, ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਇਹੋ ਰਸ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ,
ਭਾਵੇਂ ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਯਾ ਕੋਈ ਅਵਤਾਰ ਯਾ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਨਾਟਕ
ਵਰਣਨ । ਵੇਖੋ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਹੋ ਰਸ ਟਪਕ
ਟਪਕ ਪੈਂਦਾ ਹੈ:-

✓ ਬਲੀ ਬੀਰ ਰੁਝੇ । ਸਮੂਹ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਜੁਝੇ ।
ਲਗੇ ਪੀਰ ਧਕੇ । ਕ੍ਰਿਪਾਣੀ ਬਨਕੇ । ੩੦ ।
ਕੜਕੇ ਕ੍ਰਿਪਾਣੀ । ਬਣਕੇ ਕ੍ਰਿਪਾਣੀ ।
ਕੜਾਕਾਰ ਛੁਟੇ । ਬਣਾਕਾਰ ਉਠੇ । ੪੦ ।
[ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਨਾਟਕ]

ਇਸ ਖਈ-ਰੋਗ ਖਾਧੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਬੀਰ-ਰਸ
ਭਰਣਾ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦਾ ਸਦ-ਜੀਵਣ ਜਾਗਦਾ ਮੋਜਜ਼ਾ
(Miracle) ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹਨ ਲਈ ਹੀ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਨਹੀਂ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ 'ਵਾਰਾਂ' ਰਚੀਆਂ ਸਨ ।
'ਵਾਰਾਂ' ਸ਼ਬਦ ਸਾਡੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੀਰ ਰਸੀ ਕਵਿਤਾਵਾਂ
ਲਈ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਹੋਵੇ ।
ਹੈਰਾਨਗੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਜੁ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਹ ਅੱਖਰ ਵਾਰ
(War) ਹੁ ਬਹੁ ਉਸੇ ਹੀ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਆਇਆ, ਭਾਵੇਂ ਇਨ੍ਹਾਂ
ਦੀ ਧਾਂਤੁ ਯਾ ਜੜ੍ਹ ਹੋਰ ਹੋਰ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀਉ ਵਿੱਚ ਇਹ

*ਅੰਤ ।

(੨੦)

ਪ੍ਰਤਖ ਤੌਰ ਤੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਜੁ 'ਵਾਰਾਂ' ਦਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ, ਜਿਹਾ ਕਿ 'ਆਸਾ-ਦੀ-ਵਾਰ'। ਪਰ ਉਥੇ ਵੀ ਦੈਵੀ-ਗੁਣਾਂ ਤੇ ਦੈਤ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਦਾ ਹੀ ਵਰਨਣ ਹੈ ਜਿਹਾ ਕਿ ਛੂਤ-ਛਾਤ ਦਾ ਹਾਲ, ਸੂਤਕ ਦਾ ਭੂਤ, ਇਤਿ ਆਦਿ। ਬਸ ਉਹੋ ਹੀ ਰਸ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਇਤਨਾ ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਹੀਜੜਾ, ਹਡਹੀਣ, ਸੋਫੀ ਵੀ ਸੁਣੇ ਤਾਂ ਵੀ ਜਾਗ ਉਠਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਮੁਖ ਵਾਕ ਹੈ:-

✓ ਪੜ੍ਹੁ ਮੂੜੁ ਯਾਕੋ ਧਨੇ ਧਾਮ ਬਾਢੈ।
ਸੁਨੇ ਸੁਮ ਸੋਫੀ ਲਰੈ ਜੁਧ ਗਾਢੈ।

[ਚੰਡੀ ਚਿਤਰ ੨]

ਇੱਥੇ 'ਸੁਮ' ਤੇ 'ਸੋਫੀ' ਦਾ ਖਾਸ ਵਰਣਨ ਇਸ ਕਰਕੇ ਆਇਆ ਹੈ ਜੋ ਬਿਪਤਾ ਵੇਲੇ ਸੁਮ ਮੈਦਾਨ ਛਡਕੇ ਅਪਣੀ ਬੈਲੀ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਸੋਫੀ ਮਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਉਹ ਫਿਰਕਾ ਹੈ ਜੋ ਭਾਵੇਂ ਹੋਰਾਂ ਗਲਾਂ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਪ੍ਰਬੀਨ ਹੈ, ਪਰ ਲੜਾਈ ਤੋਂ ਜੇਨੀਆਂ ਵਾਂਙ ਸੰਗਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਲਹੂ ਕੁਦ ਪਵੇ ਜੁ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਅਵਤਾਰ ਦੇ ਵੀ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਏਹੋ ਚੇਤਾਵਨੀ ਕਰਾਈ ਹੋਈ ਹੈ, ਜੁ ਸਾਡਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਧਰਮ ਰਖਿਆ ਲਈ ਯੁਧ ਕਰੀਏ, ਤਲਵਾਰ ਘੁਕਾਈਏ, ਬੰਦੂਕ ਚਲਾਈਏ, ਤੇ ਤੋਪ ਵਾਹੀਏ:-

✓ ਦਸਮ ਕਬਾ ਭਗੋਤ ਕੀ
ਭਾਖਾ ਕਰੀ ਬਨਾਇ।

(੨੧)

ਅਵਰ ਬਾਸਨਾ ਨਾਹ ਪ੍ਰਭ
ਧਰਮ-ਜੁਧ ਕੇ ਚਾਇ ।

ਗਲ ਕੀ ਖਾਲਸਾ-ਪੰਥ ਚਪ-ਚਪੀਤ ਗੁਕਰਾਂ
(Quietist Quakers) ਦਾ ਫਿਰਕਾ ਨਹੀਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਿਆਲ
ਵਿੱਚ ਲੜਨਾ ਪਾਪ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਇਕ ਤਾਰੀਫ਼
ਇਹ ਹੈ ਜ ਉਹ ਨਿਤ ਧਰਮ-ਜੁਧ ਲਈ ਤਿਆਰ-ਬਰ-
ਤਿਆਰ ਹੋਵੇ:-

“ਖਾਲਸਾ ਸੋ ਜੁ ਕਰੇ ਨਿਤ ਜੰਗ” ✓

(੩)

ਕਈ ਸਜਣ ਆਖਣਗੇ ਜੁ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਤਾਂ ਅਸੀਂ
ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ, ਪਰ ਸਾਡੇ ਤਿੰਨ ਸ਼ੀਕੇ ਹਨ ਜੁ
ਪਹਿਲਾਂ ਮਿਟਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ । ਉਹ ਕੀ ਹਨ ? ਉਤਰ ਹੈ:-

(੧) ਕੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਉਹੋ ‘ਅੰਮ੍ਰਿਤ’
ਪਿਲਾਇਆ ਜੁ ਬਾਕੀ ਨੌ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਪਿਲਾਇਆ ਸੀ, ਯਾ ਹੋਰ ?

(੨) ਦੂਜਾ ਇਹ ਜੁ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ “ਸ੍ਰੀ ਭਗਉਤੀ
ਜੀ ਸਹਾਇ ।” ਮੁੜ ਮੁੜ ਆਉਂਦਾ ਹੈ; ਇੱਥੇ ‘ਭਗਉਤੀ’
ਦਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ? ਕੀ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ‘ਦੇਵੀ’ ਪੂਜੀ ਸੀ ਦਾ
ਆਵਾਹਣ ਕੀਤਾ ਸੀ ?

(੩) ਜਦ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਅਕਾਲ-ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ
ਹਨ ਜਿਸ ਦੀ ਉਪਮਾ ‘ਅਕਾਲ ਉਸਤਤ’ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਫਿਰ
ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਵਤਾਰ ਤੇ ਰਾਮ ਅਵਤਾਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ੨੪ ਅਵਤਾਰਾਂ
ਦਾ ਹਾਲ ਕਿਉਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ?

ਇਹ ਤਿੰਨ ਸ਼ੀਕੇ ਅੱਜ ਕਲ ਪੰਥ ਵਿੱਚ ਬੜੇ ਜ਼ੋਰ ਸ਼ੋਰ

(੨੨)

ਨਾਲ ਪਏ ਹਨ, ਤੇ ਅਪਣੀ ਜ਼ਹਿਰ ਦਿਨ ਬਦਿਨ ਫੈਲਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਟ੍ਰੈਕਟ ਮਾਨੋ-ਇਕ ਕਿਸਮ ਦੀ ਕੁੰਜੀ ਹੈ ਜੁ ਸਾਡਿਆਂ ਸ਼ੀਕਿਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਸਾਡੇ ਅਗੇ ਖੋਲਕੇ ਰਖੇਗੀ। ਕੁੰਜੀ ਬਿਨਾਂ ਜੇਦਰਾ ਨਹੀਂ ਖੁਲ ਸਕਦਾ, ਹੁਣ ਇਕ ਨਹੀਂ ਤਿਨ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਗਿਣੇ ਜੇਦਰੇ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਲਗੇ ਹਨ। ਸੋ ਪਹਿਲੋਂ ਜੇਦਰਿਆਂ ਦਾ ਖੋਲਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਆਓ ਹਰ ਇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਕਰਕੇ ਲਈਏ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਤੇਲ ਨਾਲ ਕੁੰਜੀ ਨੂੰ ਵਰਤੀਏ। ਵੇਖੋ ਫਿਰ ਉਤਰ ਸਾਨੂੰ ਅਪਣੇ ਆਪ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਤੋਂ ਹੀ ਲਭ ਜਾਵੇਗਾ।

(੪)

ਪਹਿਲਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਤਾਂ 'ਅੰਮਿਤ' ਦਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਹੈ ਜੁ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਅਖੀਰਲੀ ਪਉੜੀ 'ਘੜੀਐ ਸਬਦ ਸਚੀ ਟਕਸਾਲ' ਵਿਚ ਸਬਦ (ਨਾਮ=Logos) ਨੂੰ ਅੰਮਿਤ ਕਰਕੇ ਆਖਿਆ ਹੈ, ਤੇ ਆਨੰਦ-ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹੋ ਅੰਮਿਤ ਕਰਕੇ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਵੀ ਮੁੜ ਮੁੜਕੇ ਏਹੋ ਆਇਆ ਹੈ: 'ਬਿਨ ਸਬਦੇ ਨਾਮ ਨਾ ਪਾਵੈ ਕੋਈ' ਭਾਵ ਜਦ ਤੋੜੀ ਉਸ ਅਗਮ-ਸਬਦ ਦੀ ਲਖੜਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਜੋ ਸਾਡੇ ਰੋਮ ਰੋਮ ਵਿੱਚੋਂ ਸਿਮਰਦੇ ਦੇ ਪ੍ਰਕ ਹੋਣ ਉਪਰ ਚੋਦਾਂ ਹੈ, ਤਦ ਤੋੜੀ 'ਨਾਮ' ਜੁ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਮੇਲਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਹ ਨਹੀਂ ਲਭਦਾ। ਹੁਣ ਅਸਾਂ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਦੇਖਣਾ ਹੈ ਜੁ 'ਨਾਮ' (ਅੰਮਿਤ) ਬਾਬਤ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਕੀ ਫਰਮਾਓਏ ਹਨ। ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਵੀ ਦੋ ਤਿਨ

(੨੩)

ਹਿਸੇ (੧) ਇਕ ਤਾਂ ਵਾਰਤਿਕ, ਜਿਹਾ ਕਿ ੨੪ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦੀ
ਤੇ ਤਿਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ਕਥਾ (੨) ਵਾਰਾਂ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਅਸੁਰੀ
ਸੰਪ੍ਰਦਾ ਦੀ ਦੈਵੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾ ਨਾਲ ਲੜਾਈ ਯੁਧ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਉਪਰ
ਦਰਸਾਈ ਹੈ ਤੇ (੩) ਤੀਜਾ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਰਗੇ ਸ਼ਬਦ
ਜਿਹਾ ਰਾਮਕਲੀ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦਸਮੇਸ਼
ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ 'ਨਾਮ' ਤੇ 'ਜੋਗ' ਉਪਰ ਪੁਰਾ ਪੁਰਾ ਚਾਨਣ
ਪਾਇਆ ਹੈ, ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਤੱਤ
ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਵੇਖੋ ਸਚੇ ਜੋਗ ਉਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ
ਕੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ:-

ਰਾਮਕਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦ ॥

✓ ਰੇ ਮਨ ਏਹ ਬਿਧਿ ਜੋਗ ਕਮਾਓ।
ਸਿੰਛੀ ਸਾਚ ਅਕਪਟ ਕੰਠਲਾ
ਧਿਆਨ ਬਿਭੂਤ ਚੜ੍ਹਾਓ। ਰਹਾਉ।
ਤਾਤੀ ਗੁਹ-ਆਤਮ ਬਸ ਕਰਕੀ,
ਭਿਛਾ 'ਨਾਮ'-ਅਧਾਰੀ।
ਬਾਜੇ ਪਰਮ-ਤਾਰ ਤੰਤ ਹਰਿ ਕੋ,
ਉਪਜੇ ਰਾਗ ਰਸਾਰੀ। ੧।
ਉਘਟੇ ਤਾਨ ਤਰੰਗ ਰੰਗ ਅਤਿ
ਗਿਆਨ ਗੀਤ ਬੰਧਾਨੀ।
ਚਕਿ ਚਕਿ ਰਹੈ ਦੇਵ ਦਾਨਵ ਮਨਿ
ਛਕਿ ਛਕਿ ਬਿਯੋਮ ਬਿਵਾਨੀ। ੨।
ਆਤਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਭੋਸ ਸੰਜਮ ਕੋ
ਜਾਪ ਸੁ 'ਅਜਪਾ' ਜਾਪੇ।

(੨੪)

ਸਦਾ ਰਹੈ ਕੰਚਨ ਸੀ ਕਾਇਆਂ

ਕਾਲ ਨ ਕਬਹੂੰ ਬਿਆਪੇ । ੩।੨।

ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹੋ ਤੇ ਕੰਠ ਕਰ ਲਵੋ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਉਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਰਸ ਭਰਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦਸਦੇ ਹਨ ਜ ਦੋਵੇਂ ਦਾਨਵ 'ਚਕਿ ਚਕਿ' ਭਾਵ ਸਦਾ ਚਖਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਅਪਣੇ ਅਰੁਸ਼ੀ ਬਿਬਾਣਾਂ ਉਪਰ ਬੈਠਕੇ ਦੇਵਤਾ-ਗਣ ਪੀਂਦੇ ਹਨ; 'ਛਕਿ ਛਕਿ ਬਿਯੋਮ, ਬਿਵਾਨੀ'। ਉਹ ਕੇਹੜਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੈ ? ਉੱਤਰ ਹੈ 'ਸ਼ਬਦ' ਈ ਉਹ ਮਿੱਠੜੀ ਬੁਨਕਾਰ ਜੋ ਆਤਮਾ ਰੂਪੀ ਤੰਤੀ ਤੋਂ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ (ਬਾਜੇ ਪਰਮ-ਤਾਰ ਤੰਤ ਹਰਿ ਕੇ) ਤੇ ਜਿਸ 'ਤਾਰ' ਤੋਂ ਇੱਕ ਅਨੂਪਮ ਰਾਗ ਉਠਦਾ ਹੈ ਜੁ ਮਨ ਨੂੰ ਖਿੱਚਕੇ ਉਨਮੰਨ ਰਸ ਵਿੱਚ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ 'ਰਾਗ ਰਸਾਰੀ' ਭਾਵ ਰਸ-ਭਰਿਆ ਰਾਗ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗਾ ਜੁ ਨਾਮ= ਅੰਮ੍ਰਿਤ=(Logos) ਉਹੋ ਹੈ ਜੁ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਵਡਿਆਇਆ ਤੇ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਫਰਕ ਰਤਾ ਕ ਵੀ ਨਹੀਂ।

ਆਓ ਹੁਣ ਅਗੇ ਟੁਰ ਕੇ ਵੇਖੀਏ ਜੁ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਇਸਨੂੰ ਹੋਰ ਕੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ? ਇੱਕ ਤਾਂ ਇਸੇ ਨੂੰ 'ਅਜਪਾ' ਕਰਕੇ ਆਖਿਆ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਰੋਮ ਰੋਮ ਵਿੱਚ ਹੋਂਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਜਿਹਵਾ ਦੇ ਹਿਲਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ('ਜਾਪੁ ਸੁ ਅਜਪਾ ਜਾਪੇ)। ਤੇ ਇਸੇ 'ਨਾਮ' ਨੂੰ ਫਿਰ ਗਿਆਨ ਦਾ ਮੰਬਾ ਕਰਕੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਨਿਜ-ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ ਜੁ ਅਪਣੇ ਆਪ ਉਠਦਾ, ਉਘਰਦਾ ਹੈ (ਉਘਟੇ ਤਾਨ ਤਰੰਗ ਰੰਗ ਅਤਿ ਗਿਆਨ ਗੀਤ ਬੰਧਾਨੀ)।

(੨੫)

ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਅਪੜਨ ਲਈ ਅਸਾਂ ਵੇਖਣਾ ਹੈ
ਜ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਕੀ ਮਾਰਗ ਦਸਦੇ ਹਨ, ਕੀ ਸਿਮਰਨ
ਉਪਰ ਜ਼ੋਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਹੀਂ ? ਉਤਰ ਹੈ ਦੂਜੇ ਰਾਮਕਲੀ
ਰਾਗ ਵਿੱਚ :-

✓ "ਸੰਗ੍ਰਹ ਕਰੇ ਸਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਉ, ਪਰਮ-ਪਾਪ ਤਜ ਭਾਗੋ।"

ਭਾਵ ਜੁ ਤੁਸੀਂ ਸਿਮਰਨ ਨੂੰ: "ਉਠਤ ਬੈਠਤ ਸੋਵਤ
ਜਾਗਤ ਇਹ ਮਨ ਤੁਥੈ ਚਿਤਾਰੇ" ਵਾਲੇ ਪੰਥ ਨੂੰ ਫੜੋਗੇ ਤਾਂ
ਤੁਸੀਂ ਹਉਮੈ ਰੂਪੀ ਪਰਮ-ਪਾਪ (Primal-Sin) ਤੋਂ ਆਪ
ਪਾਰ ਤਰ ਜਾਵੋਗੇ। ਫਿਰ ਹੋਰ ਸੰਜਮ 'ਜੋਗ' ਭਾਵ ਵਾਹਿਗੁਰੂ
ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਵਾਲਾ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਖੋਲਕੇ ਦਸਿਆ ਹੈ:-

✓ 'ਰੇ ਮਨ ਐਸੇ ਕਰ ਸੰਨਿਯਾਸਾ।

ਬਨ ਸੇ ਸਦਨ ਸਬੈ ਕਰ ਸਮਥਹੁ।

ਮਨ ਹੀ ਮਾਹਿ ਉਦਾਸਾ। ੧। ਰਹਾਉ।

ਜਤ ਕੀ ਜਟਾ ਜੋਗ ਕੇ ਮਜਨ।

ਨੇਮ ਕੇ ਨਖਨ ਬਢਾਓ।

ਗਿਆਨ ਗੁਰੂ 'ਆਤਮ' ਉਪਦੇਸਹ।

'ਨਾਮ' ਬਿਭੂਤ ਲਗਾਓ।

ਅਲਪ ਅਹਾਰ ਸੁਲਪ ਸੀ ਨਿਦ੍ਰਾ।

ਦਇਆ ਛਿਮਾ ਤਨ ਪ੍ਰੀਤਿ।

ਸੀਲ ਸੰਤੋਖ ਸਦਾ ਨਿਰਬਾਹਿਬੋ।

ਹੁੰਬੇ ਤ੍ਰਿਗੁਨ ਅਤੀਤ। ੨।

ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਹੰਕਾਰ ਲੋਭ ਹਨ।

ਮੋਹ ਨ ਮਨ ਸਿਓ ਲਿਆਵੇ।

(੨੬)

ਤਬ ਹੀ 'ਆਤਮ-ਤਤ' ਕੋ ਦਰਸੇ।

ਪਰਮ-ਪੁਰਖ ਕਹ ਪਾਵੇ। ੩। ੧।

ਭਾਵ ਜੇ 'ਆਤਮ-ਤਤ' ਦੇ ਦਰਸਨ ਕਰਨੇ ਹਨ ਤਾਂ ਅਸੁਰੀ ਗੁਣ ਕੱਢਕੇ ਦੇਵੀ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਜਗਾ ਦੇਤੁ, ਤੂੰ ਥੋੜਾ ਖਾਣਾ ਥੋੜਾ ਸੌਣਾ (ਅਲਪ ਅਹਾਰ ਸੁਲਪ ਸੀ ਨਿਦ੍ਰਾ) ਵਾਲਾ ਵਤੀਰਾ, ਸਿਮਰਨ ਵਿੱਚ ਜਾਗਣ ਵਾਲਾ ਫੜੋ। ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗਾ ਜੁ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦਾ ਵੀ 'ਨਾਮ' ਬਾਬਤ ਉਪਦੇਸ਼ ਉਹੀ ਹੈ ਜ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਫਰਕ ਰਤਾ ਭਰ ਵੀ ਨਹੀਂ

ਹੁਣ ਅਸਾਂ 'ਖੰਡੇ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ' ਵਲ ਆਉਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਤਿ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਤੇ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਇਹੋ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਹੈ। ਇਸ ਬਿਨਾ ਸਾਡੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਇਰਤਾ, ਬੁਜ਼ਦਿਲੀ ਤੇ ਸ਼ੂਮ-ਪੁਣਾ ਭਰਿਆ ਰਹੇਗਾ। ਦਸਮ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਖੰਡੇ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ ਉਹ ਬਲ ਹੈ ਜੋ ਚਿੜੀਆਂ ਨੂੰ ਬਾਬਾਂ ਨਾਲ ਲੜਾਏ, ਗਿਦੜਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੀਹਾਂ ਨਾਲ ਲੜਾਏ ਤੇ ਲੋਕ ਪੁਲੇਕ ਵਿੱਚ ਸਾਡੀ ਰਖਿਆ ਕਰੇ। ਹਾਂ ਜੀ, ਇਹ ਖੰਡੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਜੀਵਨ ਗੁੜਤੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਨਹੀਂ ਜ ਇਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛੱਕਕੇ ਅਸਾਂ ਸਿਮਰਣ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਪੰਜ ਬਾਣੀਆਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛੱਕਣ ਵੇਲੇ ਚੇਤੇ ਕਰਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਯਥਾ ਜਪ ਸਾਹਿਬ, ਜਾਪ ਸਾਹਿਬ, ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਇਤਿ ਆਦਿ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਾਰੀਆਂ ਵਿੱਚ 'ਜਪ' ਭਾਵ ਸਿਮਰਣ ਉਪਰ ਹੀ ਤਾਂ ਜ਼ੋਰ ਹੈ, ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਬਾਣੀਆਂ ਦਾ ਵਾ ਸਿਰਲੇਖ 'ਜਪ' ਯਾ 'ਜਾਪ' ਰੱਖਿਆ ਹੈ, ਤੇ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮੁਢਲੀ ਅਸਟਪਦੀ ਵਿੱਚ 'ਸਿਮਰਉ ਸਿਮਰਿ

(੨੭)

ਸਿਮਰਿ ਸੁਖ ਪਾਵੈ' ਵਾਲਾ ਨੁਸਖਾ ਘੋਖ ਕੇ ਦਸਿਆ ਹੈ। ਭਾਵ ਇਹ ਜੁ ਖੰਡੈ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦਾ ਸਚਾ ਤੇ ਸੁੱਚਾ ਅਰੰਭ ਹੈ, ਪਰ ਸਿਮਰਨ ਅਗੋਂ ਪੰਥ, ਵਾਟ, ਰਸਤਾ ਹੈ ਜੁ ਅਸਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਟੰਗਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ, ਸਿਮਰਣ ਦੀਆਂ ਟੰਗਾਂ ਨਾਲ ਤੇ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਜਦ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਸ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਉਪਰ ਅੱਪੜ ਜਾਵਾਂਗੇ ਤਦ ਸਾਡੇ ਸਰੀਰ ਨਾਲ 'ਨਾਮ ਦੇ ਫੰਗ' ਲਗ ਉਡਾਰੀਆਂ, ਮਾਰ ਆਵਾਂਗੇ। ਉਹ 'ਨਾਮ' ਬੁਝੀ ਹੋਈ ਜੇਤ ਨਹੀਂ, ਜਾਗਦੀ-ਜੇਤ ਹੈ, ਜਦ ਤੋੜੀ ਉਹ ਅਟੁਟ-ਜੇਤ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਨਾ ਜਾਗੇ ਤਦ ਤੋੜੀ ਅਸੀਂ ਖਾਲਸ ਨਹੀਂ ਨਾ-ਖਾਲਸ ਹਾਂ ਯਥਾ ਸੀ ਮੁਖ ਵਾਕ:-

✓ * 'ਜਾਗਤ ਜੋਤਿ' ਜਪੈ ਜਨਿਸ ਬਾਸਰ,
 ਏਕ ਬਿਨਾ ਮਨ ਨੈਕ ਨਾ ਆਨੈ।
 ਪੂਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਤੀਤ ਸਜੈ,
 ਬ੍ਰਤ ਗੋਰ ਮੜੀ, ਮਟ ਭੂਲ ਨ ਮਾਨੈ।
 ਤੀਰਥ ਦਾਨ, ਦਯਾ, ਤਪ, ਸੰਯਮ,
 ਏਕ ਬਿਨਾ ਨਹਿ ਏਕ ਪਛਾਨੈ।
 * 'ਪੂਰਨ-ਜੇਤ' ਜਗੈ ਘਟ ਮੈ,
 ਤਬ 'ਖਾਲਸਾ' § ਤਾਹਿ ॥ ਨਖਾਲਸ ਜਾਨੈ।

[ਤੋੜੀ ਸਵੇਖੇ ੧]

* ਨਾਮ ਵਾਲੀ ਅਟੁਟ-ਜੇਤ। ਭਾਵ ਅਟੁਟ ਸਬਦ ਰੋਮ ਰੋਮ ਵਿੱਚੋਂ ਚੋਵੇ ਤੇ ਅਲਖ ਨੂੰ ਇੰਝ ਲਖੇ। ਜਗਤ ਦਿਨ।
 § ਵਰਨਾ ਨਹੀਂ ਤਾਂ। ॥ ਨਾ-ਖਾਲਸ, ਜੇ ਅੰਦਰ ਜੇਤ ਨਹੀਂ ਜਗੀ।

(੨੮)

ਤਾਂ ਨਿਸਚਾ ਹੋਇਆ ਜੁ ਦਸਮ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਉਹੋ ਉਪਦੇਸ਼
 'ਨਾਮ' ਦਾ 'ਸ਼ਬਦ' ਦਾ ਹੀ ਅਪਣੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕੀਤਾ ਹੈ ।
 ਖੰਡੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਾਡੀ ਨੀਂਹ ਹੈ, ਪਰ ਪਉੜੀ ਉਪਰ
 ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਹੈ (ਜਪ-ਜਾਪ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੀ), ਇਸ ਪਉੜੀ
 ਤੇ ਚੜ੍ਹਦਿਆਂ ਚੜ੍ਹਦਿਆਂ ਉਸ ਸਚਖੰਡ ਨੂੰ ਜਾ ਚੜ੍ਹਨਾ ਹੈ,
 ਤਦ ਅਦਿਸ਼ਟ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਕੇ ਅਸੀਂ ਪੂਰਨ ਸੁਰਜੀਤ ਹੋ
 ਜਾਵਾਂਗੇ । ਤਦ ਤੋੜੀ ਅਸੀਂ ਨਾ-ਖਾਲਸਾ ਹਾਂ, ਉਸ ਟੀਸੀ
 ਤੇ ਅਪੜਕੇ ਖਾਲਸਾ ਜਾ 'ਖਾਲਸਾ' !

ਮਤੇ ਕਿਧਰੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਘੰਭੀ ਨੂੰ ਭੁਲ ਜਾਈਏ,
 ਸਾਨੂੰ ਉਹ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਭੁਲਾਉਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ
 ਜੁ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਅਪਣੇ ਪਵਿਤਰ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਦਸਮ
 ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਨਾਵੇਂ ਮਹਲੇ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਚਾੜ੍ਹੀਆਂ ਸਨ:—

✓ ਚਿਤ *ਚਰਨ-ਕਵਲ ਕਾ ਆਸਰਾ,
 ਚਿਤ ਚਰਨ ਕਵਲ ਸੰਗ ਜੋੜੀਏ ।

ਮਨ ਲੋਚੈ ਬੁਰਿਆਈਆਂ,
 ਗੁਰ-“ਸ਼ਬਦੀ” ਇਹ ਮਨ ਹੋੜੀਏ ।

ਭਾਵ 'ਸ਼ਬਦ' (ਨਾਮ) ਹੀ ਸਾਡਾ ਅੰਤ ਨੂੰ ਤੇ ਲੋਕ
 ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿੱਚ ਸਹਾਈ ਹੈ ਤੇ ਉਹੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੈ ਜਿਸ ਬਾਬਤ
 ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:—

✓ 'ਸੁਰਿਨਰ ਮੁਨਿਜਨ 'ਅੰਮ੍ਰਿਤ' ਖੋਜਦੇ
 ਸੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਗੁਰ ਤੇ ਪੀਇਆ ।'

[ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ]

*ਅਕਾਲ ਪਰਖ ਦੇ ਚਰਨ (ਨਾਮ) ।

(੨੬)

(੫)

ਹੁਣ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਵੱਲ ਆਓ ਜੁ ਸ੍ਰੀ ਭਗਉਤੀ ਜੀ
 ਕੌਣ ਹੈ ? ਉਂਵ ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਬੜਾ ਔਖਾ ਲੱਗੇ,
 ਪਰ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਤੇ ਨਿਜ-ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾਲਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ
 ਔਖਾ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 'ਨਾਮ' ਦੇ ਆਮੋ ਸਾਹਮਣੇ
 ਹੋਕੇ, ਨਹੀਂ ਨਹੀਂ ਅਪਣੇ ਅੰਦਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਤੇ
 ਉਹ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਜੋ 'ਨਾਮ' ਹੀ ਉਹ ਮੱਢਲੀ-ਸੱਤਾ ਤੇ ਤਾਣ
 ਹੈ। (Primal force) ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਬਿਨ
 ਬੰਮਾਂ ਚੁਕ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਯਥਾ:-

✓ 'ਸਿੰਧ ਪਰਬਤ ਮੇਦਨੀ ਬਿਨ ਬੰਮਾ ਗਗਨ ਰਹਾਇਆ ।'

ਗੱਲ ਕੀ, 'ਨਾਮ' ਦਾ ਇੱਕ ਗੁਣ ਨਹੀਂ, ਅਨੇਕਾਂ
 ਹਨ, ੧੦੧ ਹਨ ! ਕੋਹੜੇ ਕੋਹੜੇ ? ਉੱਤਰ ਹੈ ਜੁ ਮੋਟੇ
 ਮੋਟੇ ਤਾਂ ਇਹ ਹਨ:-

(੧) 'ਨਾਮ' ਕਾਲ ਤੇ ਦੇਸ ਤੋਂ ਪਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ੈ ਹੈ, ਇਸ
 ਕਰਕੇ ਅਨੰਤ, ਅਗਮ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਕੋਈ ਹੱਦ ਯਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ।
 ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਉਹ ਮ੍ਰਿਤਕ-ਪ੍ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਅਨੰਤ ਨਾਲ ਜੋੜਨ
 ਲਈ ਸੱਤਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ । ਜੁ ਅਸਾਂ ਤਸਵੀਰ ਬਣਾਉਣੀ ਹੋਵੇ
 ਤਾਂ ਇੰਝ ਕੁ ਬਣੇਗੀ ।

(੩੦)

ਧੁਰ ਉਪਰ 'ਨਿਰੰਕਾਰ' ਹੈ, ਉਥੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਅਪਣੇ ਆਪ ਹਨ, ਸੁਧ, ਨਿਰੋਲ, ਏਕੰਕਾਰ !

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਦੇਸ ਤੇ ਕਾਲ (੨ ਤੇ ੩) ਦੀਆਂ ਦੋ ਕੰਧਾਂ ਯਾ ਤਬਕੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਤੋਪ, ਬੰਦੂਕ ਯਾ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਚੀਰ ਸਕਦਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ..... ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ।

ਧੁਰ ਹੇਠਾਂ ਮਾਤਲੋਕ ਯਾ ਸਾਡੀ ਮਾਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜੀਆਂ ਜੰਤਾਂ ਨੂੰ ($\times \times \times$) ਕਰਕੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।

ਅਸੀਂ ਵੇਖ ਆਏ ਹਾਂ ਜੁ ਮਾਤਲੋਕ ਤੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ਲੋਕ ਵਿੱਚ ਅਭੇਦ, ਅਭਿਜ, ਅਛੇਦ ਦੇ ਦੀਵਾਰਾਂ ਹਨ। ਕੀ ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਉਪਰ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ ? ਕੀ ਅਸੀਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਹੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਪਛੜ ਗਏ ਹਾਂ। ਉੱਤਰ ਹੈ; ਨਹੀਂ : ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਦਿਸਟ, ਪਰ ਸਚ ਮੁਚਲਾ ਪਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ 'ਨਾਮ' ਆਖੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ (\uparrow) ਅਸੀਂ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਦੱਸਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜੋ ਹਰ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਜੋੜ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ 'ਪਲ' ਬਣਨਾ (Bridge) ਨਾਮ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਗੁਣ ਹੈ। ਇਸ 'ਸੁਨਹਿਰੀ-ਸੀੜੀ' ਨੂੰ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀਓ ਵਿੱਚ 'ਡੋਰੀ' ਕਰਕੇ ਆਖਿਆ ਹੈ ਜੁ ਗੁਰਮੁਖ ਨੂੰ ਅਕਾਲ-ਪੁਰਖ ਦੇ ਚਰਨ-ਕਵਲਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਦੀ ਹੈ ਯਥਾ:-

✓ "ਡੋਰੀ" ਲਪਟ ਰਹੀ ਚਰਨਨ ਸੰਗ,
ਭਰਮ ਭੈ ਸਗਲੇ ਖਾਦ ।"

ਭਾਵ ਇਸ 'ਡੋਰੀ' ਦੇ ਪਕੜਨ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਭੈ ਤੇ ਭਰਮ ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ।

(੩੧)

ਕਈ ਸੱਜਨ ਸ਼ੰਕਾ ਕੀਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜੁ ਅਜੇਹੀ ਤਾਕਤ, ਸ਼ਕਤੀ ਯਾ ਸੱਤਾ ਬਨਾਣ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ ? ਸਾਡਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਲਈ ਭਿੰਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਕੋਈ ਖਾਸ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਗਲ ਹੁਣ ਸੋਚਣ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਜੁ ਭਾਵੇਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਸਨੇ ਹਰ ਗਲ ਲਈ ਕੋਈ ਸ਼ਬੀਲ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਹੈ; ਵੇਖੋ: ਮੀਂਹ ਵਾਸਤੇ ਬਦਲ ਰਚੇ ਹਨ, ਬਦਲਾਂ ਬਿਨਾਂ ਉਹ ਮੀਂਹ ਨਹੀਂ ਵਸਾਂਦਾ; ਧੁਪ ਲਈ ਸੂਰਜ ਰਚਿਆ ਹੈ, ਸੂਰਜ ਬਿਨਾਂ ਧੁਪ ਨਹੀਂ ਚਾੜ੍ਹਦਾ, ਚਾਨਣੀ ਲਈ ਚੰਨ ਬਾਧਿਆ, ਚੰਨ ਬਿਨਾਂ ਠੰਡੜੀ ਚਾਨਣੀ ਕਿਥੇ ? ਗਲ ਕੀ ਭਾਵੇਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਰਥ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਰ ਗਲ ਲਈ ਇੱਕ ਸ਼ਬੀਲ ਰਚੀ ਹੈ। ਸੋ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਸਾਜਣ ਲਈ ਤੇ ਫਿਰ ਲੈ ਕਰਨ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਸੱਤਾ ਜਿਸਨੂੰ ਨਾਮ-ਸੱਤਾ ਆਖਦੇ ਹਨ ਰਚੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕੀ ਗੁਣ ਹੈ ? ਇਹ ਜ ਇਹ ਦੇਸ (Space) ਤੇ ਕਾਲ (Time) ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਨੂੰ ਚੀਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਪਾਰ ਉਰਾਰ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਤਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਇਕ ਹੋਰ ਵੀ ਇਸ ਵਿੱਚ ਗੁਣ ਹੈ, ਕੀ ?

ਦੂਜਾ ਗੁਣ ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਹੈ ਜ 'ਨਿਰੰਕਾਰ' ਪਿਤਾ ਜੀ ਤਾਂ ਨਿਰਗੁਣ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸਥੂਲ ਸ਼ੈ ਕੋਈ ਆ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਫਿਰ ਸਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਕਣ ਹੋਈ ਹੈ ? ਉਤਰ ਹੈ ਜ ਪਰਮਾਤਮਾ ਜੀ ਨੇ 'ਨਾਮ' ਹੀ ਉਹ ਸੱਤਾ ਰੱਖੀ ਹੈ, ਜੋ ਨਿਰੰਕਾਰ ਵਿੱਚੋਂ ਇੰਝ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ ਜੀਤਣ ਮਕਤੀ ਦੇ ਮੂੰਹ

(੩੨)

ਵਿੱਚੋਂ ਜਾਲਾ ਜਾ ਰੇਸ਼ਮ ਦੇ ਕੀੜੇ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚੋਂ ਰੇਸ਼ਮ
ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੜ ਈਕਣ ਹੋਂਦੀ ਹੈ:-

ਭਾਵ ਨਿਰੰਕਾਰ ਵਿੱਚੋਂ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਸੱਤਾ ਨਿਕਲਦੀ
ਤੇ ਪਹਿਲੇ ਫੈਲਕੇ ਦੇਸ ਕਾਲ (੨ ਤੇ ੩) ਨੂੰ ਰਚਦੀ ਹੈ, ਤੇ
ਅੰਤ ਨੂੰ ਮਾਤ ਲੋਕ ਤੇ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਾਣੀ (੪) ਗੱਲ ਕੀ ਦੇਸ
ਕਾਲ ਤੇ ਮਾਤ ਲੋਕ ਇਸੇ ਨਾਮ ਦੀਆਂ ਹੀ ਸੁਰਤਾਂ ਹਨ, ਜਦ
ਬਹੁ ਸੂਖਮ ਹੋ ਤਾਂ ਭਾਪ ਵਾਂਗ ਹੈ, ਫਿਰ ਸਬੁਲ ਹੋਕੇ ਪਾਣ
ਵਾਂਗ, ਫਿਰ ਹਰ ਸਬੁਲ ਹੋਕੇ ਬਰਫ ਵਾਂਗ ਸਿਥਲ, ਪਰ ਤਾਲ
ਬਾਣਾ, ਉਤ ਪੋਤ ਤਾਂ 'ਨਾਮ'-ਸੱਤਾ ਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ
ਰਚਿਆ ਯਥਾ; 'ਕੀਤਾ ਪਸਾਰਿ ਏਕੋ ਕਵਾਰਿ।' ਇਸੇ ਕਵਾਰਿ
ਦਾ ਭਾਵ ਵੀ 'ਨਾਮ' ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਇੰਝ ਅਕਾਲ-ਪੁਰਖ
ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਜੀਕਣ ਕਿਸੇ ਕਵੀ ਦੇ ਮੂੰਹ
ਵਿੱਚੋਂ ਕਵਿਤਾ (ਕਵਾਰਿ) ਸਹਿਜ-ਸੁਭਾ (Spontaneously)
ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ।

ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗਾ ਜੁ ਇਸ 'ਨਾਮ' ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਅਨੇਕ
ਗੁਣ ਹਨ, ਪਰ ਦੋ ਮੁਢਲੇ ਹਨ; ਇਕ ਸਿਸ਼ਟੀ ਰਚਣ ਵਾਲਾ
(Downward Current) ↓ ਦੂਜਾ 'ਪੁਲ' ਬਣਕੇ ਮਾਤ ਲੋਕ ਨੂੰ
'ਨਿਰੰਕਾਰ' ਨਾਲ ਗੰਢਣ ਵਾਲਾ (upward current) ↑

ਯਾ ਇਉਂ ਲਿਖੋ:-

ਹੇਠਾਂ ↓ ↑ ਉਪਰ

‘ਨਾਮ’ ਦੇ ਦੋ ਮੁਢਲੇ ਗੁਣ ।

ਹੇਠਾਂ ਆਵੇ ਤਾਂ ਮਾਨੋ ਸੁਖਮ ਤੋਂ ਸਬੂਲ ਸਿਸਟੀ ਰਚੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ (ਰਚਨਾ); ਜੇ ਉਪਰ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮਾਨੋ ਪਰਲੋ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ! ਇਹ ਦੋ ਤਾਕਤਾਂ ‘ਨਾਮ’ ਦੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਦੋਸ ਤੇ ਕਾਲ ਨੂੰ ਚੀਰਕੇ ਉਪਰ ਤਲੇ ਚਲੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜੀਕਣ ਐਕਸ-ਕਿਰਨਾਂ (x-rays) ਸਰੀਰ ਵਿੱਚੋਂ ਆਰੋ ਪਾਰ ਲੰਘ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ।

੩. ਆਓ ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਉਤਰ ਦਈਏ ਜੁ ‘ਭਗੋਤੀ’ ਕੋਣ ਹੈ ? ਪਰ ‘ਭਗੋਤੀ’ ਤੋਂ ਪਹਿਲੋਂ ਵੇਖੋ ‘ਭਵਾਨੀ’ ਕੋਣ ਹੋਈ । ਉਤਰ ਹੈ, ਉਹ ਸੱਤਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ‘ਭੂ-ਆਣੀ’ ਭਾਵ ਜਿਸ ਨੇ ਭੂ (ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਯਾ ਸਿਸਟੀ) ਨੇ ‘ਨਿਰੰਕਾਰ’ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਂਦਾ । ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗਾ ਜੁ ‘ਭਵਾਨੀ’ ਕੋਈ ਜਨਾਨੀ, ਇਸਤੀ ਯਾ ‘ਦੇਵੀ’ ਨਹੀਂ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੁੜ ਜਨਤਾ ਪੁਜਦੀ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਉਹ ‘ਨੂਰ’ ਨਾਮ’ ਯਾ ‘ਪਰਮ-ਜੋਤ’ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਉਪਮਾ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਥਾਂ ਥਾਂ ਹੈ । ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸਬੂਤ ਮੰਗੋ ਗੇ ਤੇ ਮੰਗਣਾ ਹੈ ਵੀ ਠੀਕ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਹੀ ਉਤਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਯਥਾ:-

✓ ਪ੍ਰਿਥਮ ਕਾਲ ਸਭ ਜਗ ਕੇ *ਤਾਤਾ,
ਤਾਂਤੇ ਭਯੋ †‘ਤੇਜ’ ‡ਬਿਖਿਆਤਾ ।

*ਪਿਤਾ ਕਰਤਾਰ, †=ਨੂਰ, ‘ਨਾਮ’ ਪਰਮ-ਸੱਤਾ, ‡ਫੈਲ ਗਿਆ ।

(੩੪)

- ✓ ਸੋਈ 'ਭਵਾਨੀ' ਨਾਮ ਕਹਾਈ,
ਜਿਨ ਸਗਰੀ ਯਹਿ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਉਪਾਈ। ੨੯।
[ਚੌਥੀਸ ਅਵਤਾਰ]

ਇਸ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਜੋ ਉਹੋ 'ਨਾਮ' ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਬੀਰ ਜੀ "ਅਵਲ ਅਲਹ 'ਨੂਰ' ਉਪਾਇਆ, ਕਦਰਤ ਕੇ ਸਭ ਬੰਦੇ।" ਭਾਵ 'ਨੂਰ' ਕਰਕੇ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਸੇ ਨੂੰ ਹੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ 'ਤੇਜ' (=ਨੂਰ=Light par excellence) ਕਰਕੇ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਆਪ ਹੀ ਖੋਲ੍ਹਕੇ ਦਸਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਇਸਨੂੰ ਹੀ 'ਭਵਾਨੀ' ਆਖਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸਨੇ ਹੀ ਭੂ (ਪ੍ਰਿਥਵੀ) ਨਿਰੰਕਾਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ 'ਆਣੀ' ਹੈ।

ਇਹ ਸੱਤਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਹਰ ਵੇਲੇ ਵਸਦੀ ਹੈ:-

- ✓ ਅਨਹਦ ਰੂਪ ਅਨਾਹਦ ਬਾਨੀ,
ਚਰਨ ਸਰਨ ਜਿਹ ਬਸਤ ਭਵਾਨੀ।

[ਅਕਾਲ ਉਸਤਤ ਚੌਪਈ]

ਜੋ 'ਭਵਾਨੀ' ਨੂੰ ਯਾ 'ਭਗੋਤੀ' ਨੂੰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਉਹੀ ਗਲਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਹਾ ਕਿ ਸੁਣੀਦਾ ਹੈ ਅਜ ਕਲ ਦੇ ਪਠਾਣ ਲੋਕ ਕਰਦੇ ਹਨ: ਜਦ ਉਹ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਵੇਖੋ ਮਹਾਤਮਾਂ ਗਾਂਧੀ ਵਿੱਚ ਇਡਾ ਤੂਣ ਹੈ, ਪਰ ਉਸਦਾ ਨਾਮ ਬਨਾਨਾ: 'ਗਾਂਧੀ' ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਤਾਂ ਅਪਣਾ ਨਾਮ: 'ਗਾਂਧੀ' ਰਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਇਹ ਅੱਖਰ 'ਸ਼ਕਤੀ', 'ਭਗੋਤੀ', 'ਭਵਾਨੀ', 'ਨੂਰ', 'ਤੇਜ਼', 'ਨਾਮ', ਇਤ ਆਦਿ ਅਲਿੰਗ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ ਨਾਮ

(੩੫)

ਦੇਣਾ ਉਹੋ ਗਲਤੀ ਹੈ ਜੇਹਾ ਕਿ 'ਬਿਜਲੀ' (Electricity) ਯਾ ਅਗਨੀ (Fire) ਨੂੰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ ਦੇਣਾ। ਯਾਦ ਰਖੋ (੧) ਹੇਠਾਂ ਜੜ੍ਹ ਹੈ (Neuter Gender) (੨) ਫਿਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ ਹੈ (Feminine Gender) (੩) ਫਿਰ ਪੁਲਿੰਗ (Masculine Gender) ਤੇ ਧੁਰ ਉਪਰ (੪) ਅਲਿੰਗ ਪਰ ਚੇਤਨ ਸੱਤਾ ਹੈ ਜੋ ਅਲਖ, ਅਗਮ, ਅਕਾਲ 'ਨਾਮ' ਹੈ। ਬਸ ਇਹੋ ਹੀ 'ਭਵਾਨੀ' ਹੈ।

ਤਨੁ ਨ ਮ੍ਰਿਤੰ ਮੁਖੀ ॥ ੩੩ ॥

ਇਸੇ ਨੂੰ 'ਦੁਰਗਾ' ਆਖਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ 'ਦੁਰ-ਗਾਹ' ਭਾਵ ਮਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਗੰਮਤ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਨੂੰ 'ਗਾਇਤ੍ਰੀ' ਆਖਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਸੱਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪ ਮੁਹਰੇ ਰੋਮ ਰੋਮ ਵਿੱਚ ਗੰਜਣ ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ ਵਜਦਾ ਹੈ, ਮਾਨੋ ਇਹ 'ਗਾਈ' ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਨੂੰ 'ਕਾਲਕਾ' ਆਖਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਉਪਰ ਵੇਖ ਆਏ ਹਾਂ ਜੁ ਇਹ 'ਕਾਲ' ਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਹੜੱਪ ਕਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਨੂੰ 'ਸਸਵਤੀ' ਆਖਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪੂੰਜੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਨੂੰ 'ਚੰਡੀ' ਆਖਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਜਦ ਇਹ 'ਪ੍ਰਚੰਡ' ਹੋਕੇ ਤੀਬਰ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਅਸਰੀ ਗੁਣ ਇਸ ਤੋਂ ਦੁਮ ਦਬਾ ਕੇ ਭਜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਨੂੰ 'ਰਿਸ਼ਟਣੀ ਪਸ਼ਟਣੀ' ਆਖਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਬਲ ਦਾਤਾ ਇਹੋ ਹੈ। ਇਸੇ ਨੂੰ 'ਜਰਾਮਾਤਾ' ਯਾ 'ਜਗਦੰਬਾ' ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਜਗਤ ਦੀ ਮਾਂ ਇਹੋ ਹੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਨੂੰ ਫਿਰ 'ਹਰਨੀ ਭਰਨੀ' ਆਖਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹੋ ਸਾਡੀ ਰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਤੁਲ ਭਰਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਨੂੰ ਹੀ 'ਸ੍ਰੀ' ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਅਕਾਲ-ਪਰਖ ਦੀ

(੩੬)

ਤਿਆਰ ਬਰ ਤਿਆਰ ਸੱਤਾ ਇਹੋ ਹੈ । ਇਸੇ ਨੂੰ 'ਸੀ-ਅਸਕੇਤ' ਆਖਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸੇ ਦੇ ਹਥ (ਕੈਤ) ਵਿੱਚ ਤਲਵਾਰ ਰੂਪੀ ਕਾਲ (ਅਸ) ਹੈ । ਇਸੇ ਨੂੰ ਹੀ 'ਸੀ-ਅਸਧਜ' ਕਰਕੇ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸੇ ਦੀ ਧੁਜਾ (ਬੰਡੇ ਉਪਰ ਕਾਲ ਰੂਪੀ ਖੜਗ ਹੈ (ਅਸ) । ਇਹ ਸਾਰੇ ਨਾਮ ਗਣ ਵਾਚਕ ਹਨ, ਅਸਲ ਨਾਮ ਤਾਂ 'ਨਾਮ' ਹੀ ਹੈ । ਬਸ ਇਸੇ ਨੂੰ ਹੀ 'ਭਗੋਤੀ' ਵੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ 'ਭਗਵੰਤ' ਉਹ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਭਾਗ (ਹਿੱਸੇ) ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਣ ਤੇ ਸੰਪੂਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸੱਤਾ ਇਹੋ ਨਾਮ-ਸੱਤਾ ਹੈ । ਇਸ ਕਰਕੇ 'ਭਗਵੰਤ' (ਅਕਾਲ-ਪੁਰਖ) ਤੋਂ ਬਣੀ ਭਗੋਤੀ (ਨਾਮ-ਸੱਤਾ ਅਕਾਲ ਨੂੰ ਪਰੀਪੂਰਨ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ) । ਹੁਣ ਇੱਕ ਗੱਲ ਹੋਰ ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਹੈ : ਕੀ ? ਵੇਖੋ ਯਹ ਵੇਲੇ ਰਾਜੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਅਪਣੇ ਸਿੰਘਾਸਣਾਂ, ਤਖਤਾਂ ਉਪਰ ਟਿਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਮੀਰ, ਵਜ਼ੀਰ, ਜਰਨੈਲ ਲੜਦੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਅੰਤ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਲੜਕੇ ਇਹ ਜਰਨੈਲ ਜਿੱਤਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਨਾਮ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਹੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਮੁੜ ਮੁੜ ਆਉਂਦਾ ਹੈ:-

✓ (੧) ੧ ਓ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ।.....
ਭਾਵ ਫਤਹ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੀ ਹੀ ਹੈ ।

✓ (੨) ਸ੍ਰੀ ਭਗੋਤੀ ਜੀ ਸਹਾਇ ।.....
ਪਰ ਸ਼ਕਤੀ, ਦੇਗ-ਤੇਗ ਕਿਸ ਦੀ ਚਲਦੀ ? ਅਕਾਲ-ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਜਿਹਾ ਕਿ ਜਰਨੈਲਾਂ ਦੀ ਚਲਦੀ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਇਹ ਤਾਂ ਕੰਮ ਕਰਨ

(੩੭)

ਵਾਲੀ (Executive power) ਹੈ, ਤੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ਮੰਬਾ ਇਸ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਹੈ। ਯਾਦ ਰਹੇ ਜੁ ਇਹ ਅਕਾਲ ਸ਼ਕਤੀ ਅਕਾਲ ਤੋਂ ਇਕ ਲਿਹਾਜ਼ ਭਿੰਨ ਨਹੀਂ, ਜਿਹਾ ਕੇ ਅਗਨੀ ਤੋਂ ਗਰਮੀ ਭਿੰਨ ਨਹੀਂ ਯਾ ਬਰਫ ਤੋਂ ਸਰਦੀ ਭਿੰਨ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਅਕਾਲ-ਪੁਰਖ ਜੀ ਤਾਂ ਅਭੋਲ, ਇਕ ਰਸ ਆਨੰਦ ਹਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਾਲ ਤੇ ਦੇਸ ਦੇ ਬੋਝੇ ਫਤੇ ਕਰਣ ਲਈ, ਇਸ ਅਕਾਲ-ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਹੋਣਾ ਲੋੜੀ ਦਾ ਹੈ। ਤੇ ਜਦ ਭਗਤ, ਜੋਗ ਦਵਾਰਾ ਅਕਾਲ-ਪੁਰਖ ਜੀ ਨਾਲ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਚੁਕਦੀ, ਉਭਾਰਦੀ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅਕਾਲ-ਸ਼ਕਤੀ (ਨਾਮ=ਭਗੋਤੀ) ਦੀ ਉਪਮਾ ਅਪੰਪਾਰ ਹੈ, ਤੇ ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮਾਨੋ ਅਕਾਲ-ਪੁਰਖ ਦੀ ਹੀ ਉਪਮਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ 'ਭਗੋਤੀ' ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਭਥਾ ਯਾ ਅੰਗ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ 'ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ' ਵਿੱਚ 'ਭਗੋਤੀ, ਭਵਾਨੀ=ਨਾਮ' ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਬੜੇ ਪ੍ਰਭਾਵ-ਸ਼ਾਲੀ ਅਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਚਿਤਾਰੀ ਹੋਈ ਹੈ:-

✓ ਨਮੋ ਚਾਪਣੀ ਚਰਮਣੀ ਖੜਗ ਪਾਣੀ ।
ਸਦਾ ਪਾਣਿਣੀ ਚਤ੍ਰਣੀ ਚਿਤ੍ਰ ਮਾਣੀ ।
ਨਮੋ ਸੂਲਣੀ ਸੈਹਬੀ ਕ੍ਰਿਪਾਣਿ ਮਾਤਾ ।
ਨਮੋ ਗਿਆਨ ਬਿਗਿਆਨ ਕੀ ਗਿਆਨ ਗਿਆਤਾ ।
ਨਮੋ ਰਿਸਟਣੀ ਪੁਸਟਣੀ ਪਰਮ ਜੁਆਲਾ ।
ਨਮੋ ਤਾਰਣੀਆਂ ਨਮੋ ਬ੍ਰਿਧ ਬਾਲਾ ।
ਨਮੋ ਰੂੜ ਗੁੜ੍ਹੀ ਨਮੋ ਸਰਬ ਬਿਆਪੀ ।
ਨਮੋ ਨਿੱਤ ਨਾਰਾਯਣੀ ਦੁਸ਼ਟ ਖਾਪੀ ।

(੩੮)

ਨਮੋ ਰਿਧਿ ਰੂਪੰ ਨਮੋ ਸਿਧ ਕਰਣੀ ।
 ਨਮੋ ਪੋਖਣੀ ਸੋਖਣੀ ਸਰਬ ਭਰਣੀ ।
 ਨਮੋ ਪਰਮ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰੀ ਧਰਮ ਕਰਣੀ ।
 ਨਈ ਨਿਤ ਨਾ ਗਿਣੀ ਦੁਸਟ ਹਰਣੀ ।
 ਨਮੋ ਰੂਪ ਕਾਲੀ ਕਪਾਲੀ ਆਨੰਦੀ ।
 ਨਮੋ ਚੰਦ੍ਰਣੀ ਭਾਨਵੀਆਂ ਗੁਬਿੰਦੀ ।
 ਨਮੋ ਛੇਲ ਰੂਪਾ ਨਮੋ ਦੁਸਟ ਦਰਣੀ ।
 ਨਮੋ ਕਾਰਣੀ ਤਾਰਣੀ ਸਿਸਟ ਭਰਣੀ ।
 ਅਛੇਦੰ ਅਭੇਦੰ ਅਕਰਮੰ ਸੁਧਰਮੰ ।
 ਨਮੋ ਬਾਣ ਪਾਣੀ ਧਰੇ ਚਰਮ ਬਰਮੰ ।
 ਅਜੇਯੰ ਅਭੇਯੰ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨਿਤੰਯੰ ।
 ਨਿਰੂਪੰ ਤ੍ਰਿਬਾਣੰ ਨਮਿਤਯੰ ਅਕਿਤਯੰ ।
 ਨਮਸਤਿਯੰ ਨਮਸਤਿਅੰ ਨਮਸਤਿਅੰ ਭਵਾਨੀ ।
ਸਦਾ ਰਖਿਲੈ ਮੋਕ੍ਸ਼ਿਪਾ ਕੈ ਕ੍ਰਿਪਾਨੀ ।

(ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ ੨ । ੩੦)

ਯਾਦ ਰਹੇ ਜੁ ਇਹ ਸਰਬ ਨਾਮ ਉਸੇ ਮਢਲੀ ਆਦ-
 ਸ਼ਕਤੀ ਭਾਵ 'ਨਾਮ' ਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕਾਲ ਤੋਂ ਉਪਰ ਅਕਾਲ,
 ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਬਿਨਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਵੀ ਅਧੂਰੇ ਹੀ ਹੋਣਗੇ-
 ਜਿਹਾ ਕਿ ਵੇਦਾਂਤ ਧਰਮ ਵਿਚ 'ਬ੍ਰਹਮ' ਦਾ ਰੂਪ
 (Idea God) । ਇਹ ਅਕਾਲ ਸੱਤਾ ਨਿਰੰਕਾਰ ਤੋਂ ਉਪਜਦੀ
 ਹੈ ਤੇ ਆਪ ਸਦਾ ਸਦਾ ਨਿਰੰਕਾਰ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ । ਜਿਹਾ ਕਿ
 ਸੂਰਜਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਓਹੋ ਰੂਪ ਹਨ, ਜਿਹਾ ਕਿ ਸੂਰਜ, ਇਸੇ
 ਕਰਕੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ "ਨਿਰੰਕਾਰ ਨਿਤੰਯੰ" ਕਰਕੇ

(੩੯)

ਵਡਿਆਇਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਜਦ ਇਥੇ 'ਨਿਰੰਕਾਰ ਨਿਤਨੀ ਸ਼ਕਤੀ' ਦੀ ਉਪਮਾ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਹ ਕੀਕਣ ਆਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਸੇ 'ਦੇਵੀ' ਯਾ ਦੇਵਤੇ ਆਦਿ ਦਾ ਅਵਾਹਣ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਓਹ ਭੁਲਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਇਸ ਅਤੀ ਭੂਘੇ ਭੇਦ ਨੂੰ ਪਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਫਸੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਵੇਖੋ ਜਲ, ਪਾਣੀ ਤੇ 'ਆਬ' ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਮਾਅਨੇ ਇਕੋ ਹੀ ਹਨ, ਪਰ ਕਈ ਭੰਨ ਭੰਨ ਸਮਝ ਕੇ ਲੜਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਅੰਦਰ ਜਾਕੇ ਭੂਘੀ-ਰਹਸ ਨੂੰ ਪਕੜਦੇ ਹਨ, ਓਹ ਤਾਂ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਉਪਮਾ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਹੈ ਓਹ 'ਤੇਜ਼, = ਭੋਵਾਨੀ = ਭਗੋਤੀ = Nam (ਨਾਮ) = Logos' ਦੀ ਹੈ, ਲੇਕਨ ਗੂੜ੍ਹਤਾ ਨੂੰ ਨਾ ਅੱਪੜਨ ਵਾਲੇ ਇਕ ਇਕ ਨਾਮ ਉਪਰ ਲੜਦੇ ਤੇ ਸਿਰ ਫੜਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਵਾਸਤੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਅਕਾਲ ਉਸਤਤ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:—

✓ ਮੂੜੁ ਰੂੜੁ ਪੀਟਤ, ਨ ਗੂੜ੍ਹਤਾ ਕੇ ਪਾਵੈ ਭੇਦ,
ਪੂਜਤ ਨ ਤਾਹਿ ਜਾਕੇ ਰਾਖੇ ਰਹੀਅਤੁ ਹੈ॥੩੮॥

[ਅਕਾਲ ਉਸਤਤ]

(੬)

ਪਿਆਰੇ ਪਾਠਕੋ ! ਤੁਸੀਂ ਪੁੱਛੋਗੇ ਜੁ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕੀ ਸਬੂਤ ਹੈ ਜੁ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਮੂੜ-ਮਤਾਂ-ਵਾਲੀ-ਦੇਵੀ ਛੱਡਕੇ 'ਨਾਮ-ਦੇਵੀ' ਨੂੰ ਪੂਜਿਆ ਸੀ ? ਤੁਹਾਡਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਚੰਗਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਉੱਤਰ 'ਅਕਾਲ ਉਸਤਤ' ਅਤੇ ੩੩ ਸਵੇਯਾਂ ਵਿੱਚ ਖੋਲ੍ਹਕੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਇਸ ਅਗੰਮਵੀਂ-ਜੋਤ ਜਿਸ ਨੂੰ 'ਨਾਮ' ਆਖਦੇ ਹਨ, ਬਸ ਉਸੇ ਨੂੰ ਹੀ ਚਿਤਾਰਦੇ ਸਨ,

(੪੦)

ਤੇ ਆਪ ਉਸ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪ ਸਨ। ਇਹ ਜੋਤ ਕੀ ਹੈ ? ਉੱਤਰ,
ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਇਹ ਹੈ:-

- ✓ ਜਿਮੀ ਜਮਾਨ ਕੇ ਬਿਖੈ *ਸਮਸਤ ਏਕ ਚਿੰਤਿ ਹੈ।
ਨ ਘਾਟ ਹੈ ਨ ਬਾਢ ਹੈ, ਨ ਘਾਟ ਬਾਢ ਹੋਤ ਹੈ।
ਨ ਹਾਨਿ ਹੈ ਨ ਬਾਨਿ ਹੈ *ਸਮਾਨ ਰੂਪ ਜਾਨੀਐ।
ਮਕੀਨ ਐ ਮਕਾਨ ਅਪ੍ਰਮਾਨ ਚਿੰਤਿ ਮਾਨੀਐ। ੧੬੬।

ਇਸੇ ਨੂੰ ਫਿਰ 'ਪਰਮ-ਤੱਤ' (Root-element or Primary Force) ਕਰਕੇ ਆਖਿਆ ਹੈ, ਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਭੁੱਲਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਏਕਤਾ ਨੂੰ ਛੱਡ ਅਨੇਕ ਸਿੰਮ੍ਰਤੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਹਨ। ਯਥਾ:-

- ✓ 'ਪਰਮ-ਤਤ' ਕਿਨਹੂੰ ਨ ਪਛਾਨਾ।
ਆਪ ਆਪ ਭੀਤਰ ਉਰਝਾਨਾ।
ਤਬ ਜੇ ਜੇ ਰਿਖਿ ਰਾਜ ਬਨਾਯੇ।
ਤਿਨ ਪੁਨ ਆਪਨ ਸਿੰਮ੍ਰਤਿ ਚਲਾਯੇ। ੧੭।

[ਬਃ ਨਃ]

- ✓ 'ਪਰਮ-ਤਤ' ਕੋ ਜਿਨ ਨ ਪਛਾਨਾ।
ਤਿਨ ਈਸ਼ਰ ਤਿਨ ਹੀ ਕਉ ਮਾਨਾ। ੧੮।

ਗੱਲ ਕੀ, ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ 'ਪਰਮ-ਤੱਤ' ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਛੋਟੀ ਮੋਟੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਪੂਜਾ ਨਹੀਂ ਅਪਣੇ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਸਫਾਰਸ਼ ਕਰਦੇ।

ਪਰ ਇਸ ਪਰਮ-ਤੱਤ (=ਭਗੋਤੀ) ਦੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਬਾਬਤ

*ਹਰ ਜਗ੍ਹਾ ਇੱਕ ਤੇ ਇੱਕ ਰਸ ਪੂਰਨ।

ਚਿੰਤਾਮ=ਭਗੋਤੀ।

ਇਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:-

✓ ਜੇ ਜੇ ਤੁਮਰੇ ਧਿਆਨ ਕੇ
ਨਿਤ ਉਠਿ ਧਿਆਇ ਹੈਂ ਸੰਤ।
ਅੰਤ ਲਹੈਂਗੇ ਮੁਕਤਿ-ਫਲ,
ਪਾਵਹਿੰਗੇ 'ਭਗਵੰਤ' ।

[ਚੰਡੀ ਗੀਤ ੨]

ਭਾਵ ਭਗੋਤੀ (ਪਰਮ-ਤੱਤ) ਦੇ ਪਕੜਨੇ ਨਾਲ ਇਸ
ਭਗੋਤੀ ਦੇ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ 'ਭਗਵੰਤ' ਅਪਣੇ ਆਪ ਮਿਲ
ਜਾਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਮੁਕਤੀ ਜਾਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਹੁਣ ਅਸਾਂ ਇਹ ਵੇਖਣਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਭਗੋਤੀ (ਨਾਮ=
ਪਰਮਤਤ) ਤਕ ਪਹੰਚ ਕੀਕਣ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ? ਇਸਦਾ ਉੱਤਰ
ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇਂਦੇ ਹਨ:-

✓ “ਪ੍ਰਿਥਮ ਭਗੋਤੀ ਸਿਮਰਕੇ
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਲਈ ਧਿਆਇ”

ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਪਰਮ-ਤੱਤ
ਨੂੰ 'ਸਿਮਰਨ' ਦੁਆਰਾ ਪਾਇਆ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਪਾਸ਼ਨਾਂ
ਦੀ ਜਗਤੀ ਸਿਮਰਣ ਹੈ, ਉਹ ਸਿਮਰਣ ਜੋ 'ਉਠਤ, ਬੈਠਤ,
ਸਵਤ ਜਾਗਤ' ਚਾਰ ਪਹਰ ਚਲੇ ਤੇ ਦਿਲੋਂ ਮਨੋਂ ਅੰਦਰੋਂ ਛੱਟੇ।
ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਸ ਸਿਮਰਣ ਨਾਲ ਅੰਦਰੋਂ ਪ੍ਰੀਤੀ ਨਹੀਂ, ਉਹ
ਮਾਨੋ ਕੱਚਾ ਘੜਾ ਹੈ ਜੁ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਹੀ ਘੁਲ ਜਾਵੇਗਾ।
ਸਿਮਰਣ ਦੀ ਪਾਣ ਪ੍ਰੀਤੀ ਹੈ, ਪਰ ਪ੍ਰੀਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਪਕ ਕਰਨ
ਵਾਲੀ ਜਗਤੀ ਸਿਮਰਣ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿੱਚ
ਪ੍ਰਸਪਰ ਜੋੜ ਹੈ, ਜੀਕਣ ਅੱਗ ਤੇ ਪ੍ਰੀਏ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਜੋੜ

ਪ੍ਰਮਾਣ ੧
੨
੩

(੪੨)

ਹੈ, ਸਿਮਰਣ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦਾ ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਹੈ ਤੇ ਸਾਰਾ ਅਭੀਬਰ ਸਿਮਰਣ ਦੀ ਪਰੋੜੀ ਤੇ ਹੀ ਆਰੰਭ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ।

ਭਗੋਤੀ ਦੀ ਵਾਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦ ਵਿੱਚ ਇਸੇ ਪਰਮ-ਤੱਤ ਭਾਵ 'ਭਗੋਤੀ' ਦੀ ਉਪਮਾ ਹੈ, ਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਜੁ ਪਹਿਲੋਂ ਤਾਂ ਦਸਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਇਸ ਪਰਮ-ਸਤਾ ਨੂੰ ਸਿਮਰਨ ਦੁਆਰਾ ਧਿਆਇਆ, ਫਿਰ ਅਵਤਾਰਾਂ ਅਤੇ ਰਿਖੀਆਂ ਮੁਨੀਆਂ ਤੇ ਮਹਾਂਤਮਾ ਯਥਾ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਆਦਿ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਪ੍ਰਬਲੇ-ਸੱਤਾ ਨੂੰ ਧਿਆਇਆ । ਅਸੀਂ ਰੋਜ਼ ਅਰਦਾਸ ਦੇ ਸਮੇਂ ਇਸ 'ਭਗੋਤੀ ਦੀ ਵਾਰ' ਦਾ ਪਹਲਾ ਹਿੱਸਾ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਜਣ ਇਸਦਾ ਠੀਕ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਖੋਲ੍ਹਕੇ ਲਿਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ:—

ੴ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ॥

ਏਕੰਕਾਰ ਓਅੰਕਾਰ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਨਿਤ ਜੈ ਹੈ ।

ਸ੍ਰੀ ਭਗੋਤੀ ਜੀ ਸਹਾਇ

(ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਣ ਵਾਲੀ ਅਕਾਲ-ਸ਼ਕਤੀ 'ਨਾਮ' ਹੈ) ਸੋਈ ਅਕਾਲ ਨਾਮ-ਸੱਤਾ ਸਾਡਾ ਸਹਾਈ ਹੋਵੇ ।

ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਭਗੋਤੀ ਜੀ ਕੀ (ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦)

ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਵਾਰ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਇਸ

(੪੩)

ਵਿੱਚ ਸੁਭ ਗੁਣ ਅਸੁਰੀ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ (ਵਾਰ ਕਰਕੇ) ਜਿੱਤਣਗੇ ।

**ਪ੍ਰਿਥਮ ਭਗੋਤੀ ਸਿਮਰ ਕੈ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ
ਲਈ ਧਿਆਇ ।**

ਪਹਿਲੋਂ ਪਹਿਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸਿਮਰਣ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਪਰਮ-ਸੱਤਾ ਨੂੰ ਧਿਆ ਲਿਆ ।

ਫਿਰ ਅੰਗਦ ਗੁਰ ਤੇ ਅਮਰਦਾਸ ।

ਫਿਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਤੇ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਇੰਝ ਹੀ ਕੀਤਾ ।

ਰਾਮਦਾਸੈ ਹੋਈ ਸਹਾਇ ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਵੀ ਇਹੋ 'ਨਾਮ' ਪਰਮ-ਸੱਤਾ ਸਹਾਈ ਹੋਈ ।

ਅਰਜਨ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਨੂੰ ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਨੂੰ (ਵੀ ਇਹ ਸਹਾਈ ਹੋਈ) ।

੫

ਸਿਮਰੈ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਰਾਇ ।

ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਰਾਇ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਇਸੇ ਨੂੰ ਭਾਵ 'ਨਾਮ' ਨੂੰ ਸਿਮਰਿਆ ਸੀ ।

ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਧਿਆਈਐ ।

ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਪਰਮ ਸੱਤਾ ਨੂੰ

ਧਿਆਇਆ ਹੈ ।

ਜਿਸੁ ਡਿਠੇ ਸਭ ਦੁਖ ਜਾਇ ।

(ਕਿਸ ਪਰਮ-ਸੱਤਾ ਨੂੰ ?) ਉਸ ਨੂੰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਗਿਆਨ
ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਵੇਖਣ ਜਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਭ ਦੁਖ ਚਲੇ
ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ 'ਨਾਮ' ਨੂੰ ।

ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਿਮਰੀਏ ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਨਾਮ-ਸੱਤਾ
(ਭਗੋਤੀ) ਨੂੰ ਸਿਮਰਿਆ ਹੈ ।

ਘਰ ਨਉ ਨਿਧਿ ਆਵੈ ਧਾਇ ।

ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਤੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ
ਘਰ ਵਿੱਚ ਸਾਰੀਆਂ ਨਿਧੀਆਂ ਆ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਬੈਟ ਪਟ ।

ਸਭ ਥਾਈਂ ਹੋਹਿ ਸਹਾਇ ।

ਇਹ ਪਰਮ-ਸੱਤਾ 'ਨਾਮ' ਫਿਰ ਸਭ ਥਾਈਂ
ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ।

ਨੋਟ:—'ਭਗੋਤੀ'—ਭਗਵੰਤ ਜਾ ਅਕਾਲ-ਪੁਰਖ ਜੀ ਦੀ
ਪਰਮ-ਸੱਤਾ ਨਾਮ ।

ਹੁਣ ਕਈ ਵੀਰ ਇਸ ਗੂੜ੍ਹਤਾ ਨੂੰ ਨਾ ਅਪੜਦੇ ਹੋਏ
ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਵਿੰਗ ਤਿੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਕਈ ਸਜਣ ਤਾਂ
'ਭਗੋਤੀ' ਅੱਖਰ ਨੂੰ ਹੀ-ਕੱਢਕੇ ਸ੍ਰੀ 'ਨਿਰੰਕਾਰ' ਰਖ ਛੱਡਦੇ
ਹਨ, ਪਰ ਜੇ ਇਸ ਤਰਾਂ ਦੀ ਅਦਲਾ ਬਦਲੀ ਕਰਣ ਦੀ
ਖੁਲ੍ਹ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਤੇ ਬੜਾ ਗੋਧਮ ਮਚ ਜਾਵੇਗਾ । ਫਿਰ ਸੋਚਣ

(੪੫)

ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਜੁ ਇਕ ਵੇਰੀ ਅੱਖਰ ਬਦਲਣ ਨਾਲ ਕੀ ਬਣੇਗਾ, ਜਦ ਸਾਰੇ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਮੁੜ ਮੁੜ ਉਹੋ ਨਾਮ ਯਾ ਅੱਖਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਰਹੱਸ ਯਾ ਗੂੜ੍ਹਤਾ ਨੂੰ ਹੀ ਲੱਭਣਾ ਯੋਗ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਫੇਰ ਪਾਕੇ ਦੇ-ਮਿੱਟੀ ਜਿੱਤ ਕਰਨੀ।

ਇਸ ਤੋਂ ਛੁਟ ਕਈ ਹੋਰ ਸੱਜਣ, ਇਸੇ ਵਾਰ ਦੇ ਅਰਥ ਹੋਰ ਤਰਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਯਥਾ:—

(੧) “ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਲਈ ਧਿਆਇ” ਦਾ ਅਰਥ ਉਹ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਹੋ ਪਾਠਕ ਜਨੋ ! ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਧਿਆ ਲਵੋ। ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੀਰਾਂ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਹੈ, ਪਰ ਅਰਥ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਲੇ ਅਰਥ ਹੋਂਦੇ ਤਾਂ ਇਸ ‘ਲਈ’ ਦੀ ਜਗਾਂ ‘ਲਈ’ ਹੋਂਦਾ, ਜੋ ਕਿ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਅਰਥ ਓਹੋ ਹਨ ਜੋ ਉਪਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਤੇ ਢੁਕਦੇ ਵੀ ਓਹੋ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸੇ ਸ੍ਰੀ ਵਾਰ ਵਿੱਚ ਉਪਮਾ ਸ੍ਰੀ-ਭਗੋਤੀ ਜੀ ਯਾ ਨਾਮ-ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਹੈ, ਨਾਕਿ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਵਿਯਕਤੀ ਦੀ।

(੨) “ਸਿਮਰੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗਾਇ” ਦਾ ਅਰਥ ਕਈ ਸੱਜਣ ਇਹ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੁ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗਾਇ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸਿਮਰ ਲੈਣਾ। ਜੋ ਇਹ ਅਰਥ ਹੋਂਦੇ ਤਾਂ ਇਥੇ ਅੱਖਰ ਹੋਂਦੇ ‘ਸਿਮਰੇ’ (Do remember), ਪਰ ਇਥੇ ਅੱਖਰ ਹੈ ‘ਸਿਮਰੇ’ (Did remember) ਭਾਵ ਜੋ ਗਲ ਭੁਤ-ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਹੋ ਚਕੀ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਜੋ ਅਗੋਂ ਭਵਿੱਖਤ ਲਈ ਲਿੱਖੀ ਗਈ ਹੈ।

(੩) ਫਿਰ ਕਈ ਸੱਜਣ ‘ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਧਿਆਈਐ’ ਦਾ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜੁ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੂੰ ਧਿਆਵੋ

(੪੬)

ਜੇ ਇਹ ਗੱਲ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ 'ਧਿਆਈਐ' ਯਾ 'ਧਿਆਈਏ' ਅੱਖਰ ਹੁੰਦੇ (Do Contemplate) ਪਰ ਅੱਖਰ ਹਨ 'ਧਿਆਈ-ਐ' ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੀ 'ਧਿਆਈ-ਹੈ' (ਹੈ=ਐ) ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸਾਰੀ ਭੂਤ-ਕਾਲ ਦਾ ਬਿਰਤਾਂਤ ਹੈ, ਨਾਕਿ ਅੱਗੋਂ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਨਾ।

(੪) 'ਜਿਸ ਭਿੱਠੇ ਸਭ ਦਖ ਜਾਇ' ਦਾ ਕਈ, ਅਰਥ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਭਿੱਠਿਆਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਜੇ ਇਹ ਗੱਲ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਹਰ ਇੱਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਉਪਮਾ ਕਰਦੇ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਅੱਖਰ ਆਉਂਦੇ, ਜਿਹਾ ਕਿ ਨਹੀਂ। ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਜੁ ਅੱਖਰ 'ਜਿਸ' ਉਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਭਗੋਤੀ=ਨਾਮ-ਸੱਤਾ' ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਵਰਤਿਆ ਜਿਆ ਹੈ।

(੫) 'ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਿਮਰੀਏ' ਦੇ ਅਰਥ ਕਈ ਸੱਜਣ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੁ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸਿਮਰੇ। ਪਰ ਜੇ ਇਹ ਅਰਥ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਅੱਖਰ ਹੁੰਦੇ 'ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਿਮਰੀਐ' ਜਿਹਾ ਕਿ ਨਹੀਂ; ਇਸ ਕਰਕੇ 'ਏ' ਅੱਖਰ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ 'ਇਹ' ਭਾਵ ਸ੍ਰੀ ਭਗੋਤੀ=ਨਾਮ-ਸੱਤਾ।

(੬) ਅੰਤ ਨੂੰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ : 'ਸਭ ਥਾਂਈਂ ਹੋਰਿ ਸਹਾਇ' ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਕਈ ਸੱਜਣ ਕਰਦੇ ਹਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਪੋਕਤ ਲਿਖੇ ਸਹਾਈ ਸਭ ਥਾਂ ਹੋਣਗੇ। ਜੇ ਇਹ ਅਰਥ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ 'ਹੋਰਿ' ਅੱਖਰ ਨਾ ਹੁੰਦਾ, ਸਗੋਂ 'ਹੋਏ' ਹੁੰਦਾ।

ਪਿਆਰੇ ਪਾਠਕੋ ! ਸੋਚਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਜੁ ਵਾਰ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਭਗੋਤੀ (ਨਾਮ-ਸੱਤਾ) ਉਪਰ ਹੈ ਫਿਰ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਉਪਮਾ

(82)

ਸਵਾਏ ਉਸ ਦੇ ਹੋਰ ਕਿਸ ਦੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਨਹੀਂ ਉਪਮਾਂ ਉਸੇ 'ਭਗੋਤੀ' ਯਾਂ ਨਾਮ-ਸੱਤਾ ਦੀ ਹੋ ਯਥਾ:—

✓ “ਤੋਹੀ ਦੁਰਗਾ ਸਹਜਿ ਕੇ
ਦੈਤਾਂ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰਾਇਆ।
ਤੈਥੋਂ ਹੀ ਬਲ ਰਾਮ ਲੈ
ਨਾਲ ਬਾਂਣਾਂ ਦਹਸਿਰ ਘਾਇਆ।
ਤੈਥੋਂ ਹੀ ਬਲ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਲੈ
ਕੰਸ ਕੇਸ ਮਕੜਿ ਗਿਰਾਇਆ।.....
ਕਿਨੀ ਤੇਰਾ ਅੰਤ ਨ ਪਾਇਆ।”

ਇਥੇ ‘ਤੋਹੀ’ ‘ਤੈਥੋਂ’ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਸਭ ਉਸੇ ਪਰਮ-
ਤੱਤ ਭਗੋਤੀ ਵੱਲ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਕਰਕੇ ‘ਜਿਸ ਡਿਠੇ ਸਭ ਦੁਖ
ਜਾਇ’ ਵਿੱਚ ਵੀ ‘ਜਿਸ’ (Pronoun) ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ
ਉਧਰ ਹੀ ਹੈ।

(੭)

ਇੱਥੇ ਇਕ ਬੜੀ ਸ਼ਰੂਰੀ ਗੱਲ ਦਸਣ ਵਾਲੀ ਹੋਰ ਹੈ।
ਕੀ ? ਉਹ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ, ਜੋ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਹੀਂ
ਅਨੇਕ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਨੇਕਾਂ
ਅਵਤਾਰਾਂ ਦੀ ਉਪਮਾਂ ਹੈ, ਪਰ ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਭ
ਲੀਕਾਂ ਹਨ ਜੋ ਬਾਹਰੋਂ ਟੁਰਕੇ ਅੰਦਰ ਕੇਂਦਰ (Centre) ਉਪਰ
ਅੱਪੜਨ ਲਈ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਜੋ
ਇਹ ਸਭ ਗੁੜੜੀਆਂ ਗਾਥਾਂ ਹਨ (Mystery Religion-
or cults) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅੰਤਰੀਵ ਭਾਵ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਰ ਇਕ ਦੇ ਰਹੱਸ
(Esoteric meaning) ਖੂਫਤ ਤੇ ਲੋਭਦਾ ਹੈ [ਇਹ ਗੱਲ]

(੪੮)

ਅਸਾਂ “ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਲੀਲਾ ਰਹੱਸ” ਤੇ “ਰਮਾਇਣ-ਰਹਿਸ” ਵਿੱਚ
ਖੋਲੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵੇਖੋ। ਹੁਣ ਸਿੱਖੀ ਕੀ ਸੀ ?
ਸਿੱਖੀ ਸੀ ਤੇ ਹੁਣ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਗੁਣ-ਸੰਦਰਿਆਂ ਦੀ
ਕੁੰਜੀ (Key) ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ,
ਵਿਸ਼ਨ ਤੇ ‘ਦੇਵੀ’ ਦਾ ਅੰਤਰੀਵ ਭਾਵ ਕੀ ਹੈ, ਉਹ ਖੋਲ੍ਹਕੇ
ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਗੱਲ ਕੀ ਗੁਰਸਿੱਖ ਇੱਕ ਉੱਚ-ਪੰਥ
(Super religion) ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਮਾਤਾ ਅਤੇ ਹੋਰ
ਮਤਾਂ ਮਤਾਤਰਾਂ ਵਾਲੇ ਆਕੇ ਅਪਣੇ ਗੁੱਝੇ ਸ਼ੰਕੇ ਨਵਿਰਤ ਕਰ
ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣ-ਭੇਦਾਂ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹਣ ਲਈ ਦਸਮ
ਗ੍ਰੰਥ ਅਤੇ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਰਚੇ ਗਏ ਸਨ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਰਚਕੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ
ਦੀ ਸਾਰੀ ਸਭਜਤਾ ਇੱਕ ਬੀੜ ਵਿੱਚ ਬੰਨ੍ਹ ਲਈ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ
ਵਿਖਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਇੰਦ ‘ਗੁਰਸਿੱਖ’ ਧਰਮ
ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਵੇ। ਫਿਰ ਹੋਲੀ ਹੋਲੀ ਗੁੱਝੇ ਭੇਦ ਖੋਲ੍ਹਕੇ ਸਭ
ਨੂੰ ਅਨੇਕ ਅਵਤਾਰਾਂ ਯਾ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਤੋਂ ਹਟਾਕੇ
ਅਕਾਲ-ਪੂਜਾ ਵੱਲ ਲਾਇਆ ਹੈ।

ਪਹਿਲੇ ਤਾਂ ਲੀਕ ਪੁਰਾਣਕ ਫੜੀ ਹੈ। ਕੀ ? ਪੁਰਾਣਾਂ
ਦੀਆਂ ਕਥਾਂ ਰਾਹੀਂ ਭੀਨ ਭੀਨ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਇਕਾਗਰ ਕਰਨਾ।
ਫਿਰ ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ੨੪ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ, ਤਾਂ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੰਤਰੀਵ ਭਾਵ ਦੱਸਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉੱਚ-ਪੰਥ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ
ਕੀਤਾ ਭਾਵ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਮਤ ਵਿਚ। ਪਰ ਜੇ ਜੋ ਉਥੇ ਗੋਹਸ
ਰਾਸ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਏਨਾਂ ਵਾਕਾਂ ਦੁਵਾਰਾ
ਅਵਤਾਰਾਂ ਤੋਂ ਹਟਾਕੇ ‘ਅਕਾਲ-ਪੁਰਖ’ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵੱਲ

ਆਂਦਾ ਯਥਾ:-

- ✓ (੧) ਮੈਂ ਨ ਗਨੇਸਹਿ ਪ੍ਰਿਥਮ ਮਨਾਉਂ ।
 ਕਿਸ਼ਨ ਵਿਸ਼ਨ ਕਬਹੂੰ ਨ ਧਿਆਉਂ ।
 ਕਾਨ ਸੁਨੇਂ ਪਹਿਚਾਨ ਨ ਤਿਨ ਸੇਂ ।
 ਲਿਵ ਲਾਗੀ ਮੋਰੀ ਪਰਾ*ਇਨਸੇਂ । (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵਤਾਰ)
- ✓ (੨) ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੀ ਦੇਹ ਮੈਂ ਕੋਟਕ ਬਿਸ਼ਨ ਮਹੇਸ਼ਾ ।
 (੩) ਕਿਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸੇ ਕੀਟ ਕੋਟੈਂ ਉਪਾਏ ।
 ਉਸਾਰੇ ਗੜ੍ਹੇ, ਫੋਰ ਮੇਟੇ ਬਨਾਏ ।
 ਅਗਾਧ ਅਭੈ ਆਦਿ ਅਦੁ ਅਬਿਨਾਸੀ ।
 ਪਰੇ ਅੰਪਰ, ਪਰਮ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਕਾਸੀ ।

ਭਾਵ ਇਹ ਜੋ ਗਰਸਿਖ ਜਰਾ ਉਚੇ ਦਰਜੇ ਤੇ ਆ
 ਅੱਪੜਦੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਫਿਰ ਰਿੜਨ ਵਾਲੇ 'ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਵਿਸ਼ਨ'
 ਵਾਲੇ ਰੋੜ੍ਹੇ ਵੀ ਹਟਾ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਤੇ ਇੰਝ ਉਹ ਭੀਨ
 ਭੀਨ ਵਿਯਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਸਿਰਫ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ
 ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਵਿੱਚ ਤਤਪਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਵੇਖੋ ਭੂਘੀਆਂ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਰਮਚਾਂ:-

- ✓ 'ਕੇਵਲ ਕਾਲਈ ਕਰਤਾਰ ।
 ਆਦਿ ਅੰਤ ਅਨੰਤ ਸੂਰਤਿ,
 ਗੜ੍ਹਨ ਭੰਜਨ ਹਾਰ ।
 ਨਿੰਦ ਉਸਤਤਿ ਜੋਨ ਕੇ ਸਮ,
 ਸਤ੍ਰ ਮਿਤ੍ਰ ਨ ਕੋਯ ।

*ਇਨਸੇਂ=ਭਗੋਤੀ=ਨਾਮ-ਸਤਾ ।

(੫੦)

ਕੌਨ ਬਾਟ ਪਰੀ ਤਿਸੈ,
ਪਥ ਸਾਰਬੀ ਰਬ ਹੋਯ ?
ਤਾਤ ਮਾਤ ਨ ਜਾਤਿ ਜਾਕਰ,
ਪੁਤ੍ਰ ਪੋਤ੍ਰ ਮੁਕੰਦ ।
ਕੌਨ ਕਾਜ ਕਹਾਹਿਗੇ ਤੇ,
ਆਨ ਦੇਵਕ ਨੰਦ ?
ਦੇਵ ਦੋਤ ਦਿਸਾ ਵਿਸਾ ਜਿਹ,
ਕੀਨ ਸਰਬ ਪਸਾਰ ।
ਕੌਨ ਉਪਮਾ ਤੈਨ ਕੋ ਮੁਖ;
ਲੈਤ ਨਾਮ 'ਮੁਰਾਰ ?'

(ਹਜਾਰੇ ਸ਼ਬਦ ੧੦)

ਵੇਖੋ ! ਇਸ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ-ਰਹੱਸ ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਖੋਲ੍ਹਕੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ । ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦਸਦੇ ਹਨ, ਜਦ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨਿਰੰਕਾਰ, ਨਿਰੰਜਨ, ਨਿਰਬਾਨ ਹੋ ਤਾਂ ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਕੀ ਬਿਪਤਾ ਪਈ ਸੀ ਜੁ ਅਰਜਨ ਦਾ ਰਬਵਾਹੀ ਆਕੇ ਬਣੇ, ਜਿਹਾ ਕਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ-ਉਪਾਸ਼ਕ ਆਖਦੇ ਹਨ । ਅਸਲ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਜੁ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕਰਖਣ-ਵਾਲਾ ਆਤਮਾ ਹੈ, ਤੇ ਅਰਜਨ-ਜੀਵ ਹੈ, ਤੇ ਇਸ ਜੀਵ-ਦਮ-ਰਬ ਚਲਾਣ ਵਾਲਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ-ਆਤਮਾ ਹੈ; ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨੂੰ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ ਜੋ ਘੋੜੇ ਚਲਾਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰੇ । ਫਿਰ ਜਦ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅਜੂਨੀ ਹੋ ਤਾਂ ਉਹ ਕੀਕਣ ਦੇਵਕੀ ਯਾ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿੱਚ ਗਰਭ ਦਵਾਰਾ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਜੋ ਸਰਬ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਘਾਇਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਕੀ ਉਪਮਾ ਹੋਈ, ਜੁ ਆਖੀਏ ਜੇ 'ਮੁਰ'।

(੫੧)

ਦੇਂਤ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਮਾਰ ਲਿਆ ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਮਬਾਂ ਨਾਲ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਉਪਾਸ਼ਕ ਬਟ ਪਟ ਬਾਹਰਲੀ ਸੀੜੀ ਛੱਡ ਅੰਦਰਲੀ-ਅਕਾਲੀ-ਪਉੜੀ ਵੱਲ ਖਿੱਚਿਆ ਹੋਇਆ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਹੋਰ ਵੇਖੋ ! ਇੱਕ ਭੁੰਘੀ ਕਟਾਖਯ ਜੋ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ-ਗਾਥਾ ਦਾ ਪੜਦਾ ਚੀਰ ਕੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਨੂੰ ਅਕਾਲੀ-ਮਤ ਵੱਲ ਖਿੱਚਦੀ ਹੈ । ਇਹ ਕਟਾਖ ਤੇਤੀ ਸਵੈਯਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ ਤਾਂ ਜੁ ਅਸੀਂ ਰੋਜ਼ ਪੜ੍ਹੀਏ, ਸੋਚੀਏ ਤੇ ਚਿਤਾਰੀਏ:-

✓ ਕਯੋਂ ਕਹੁ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧ ਹੈ ।

ਕਿਹ ਕਾਜ ਤੇ ਬਧਕ ਬਾਣ ਲਗਾਯੋ ?

ਔਰ ਕੁਲੀਨ ਉਧਾਰਤ ਜੋ ।

ਕਿਹ ਤੇ ਅਪਨੇ ਕੁਲ ਨਾਸ ਕਰਾਯੋ ?

ਆਦਿ ਅਜੋਨਿ ਕਹਾਯ ਕਹੋ ?

ਕਿਮ ਦੇਵਕਿ ਕੇ ਜਠਰੰਤਰ ਆਯੋ ?

ਤਾਤ ਨ ਮਾਤ ਕਹੈਂ ਜਿਹ ਕੋ ।

ਤਿਹ ਕਯੋ ਬਸੁਦੇਵਹਿ ਬਾਪ ਕਹਾਯੋ । ੧੪ ।

ਭਾਵ ਜਦ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ, ਅਖਵਾਂਦੇ ਹਨ, ਤਦ ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਦੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਕਦ ਦੁਖਾਇਆ ਸੀ, ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਮਾਰਕੇ ਘਾਇਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ? ਤੇ ਲੋਕੀ ਤਾਂ ਆਖਦੇ ਹਨ ਜੋ ਸਪੁੱਤ੍ਰ ੨੧ ਕੁਲਾਂ ਤਾਰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਅਪਣੀ ਕੁਲ ਸਗੋਂ ਦੁਰਬਾਸਾ ਦੇ ਸ਼ਾਪ ਤੋਂ ਉਲਟੀ ਨਾਸ ਕਿਉਂ ਕਰਾਈ ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰ ਹਿੰਦੂ ਜੰਨਤਾਂ ਕੋਲ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਉਪਰਲੀਆਂ ਗਾਥਾ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਹਨ, ਵਿਚਲੇ ਰਹੱਸ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ । ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ

(੫੨)

ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਵਾਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਸਚਾ ਅਪਣੇ ਆਪ ਚਿਕਨਾ
ਚਰ ਹੋਕੇ ਅਕਾਲ ਵੱਲ ਕੱਸਦਾ ਹੈ । ਕੋਹਤਾ ਅਕਾਲ ?
ਜੇ ਦੇਵਕਿ ਆਦਿ ਦੇ ਗੁਰੁ ਭਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ । ਜਿਸ ਦਾ
ਤਾਤ ਮਾਤ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ।

ਜੀਕਣ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਵਤਾਰ ਤੋਂ ਖਿੱਚਕੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ
ਅਕਾਲ ਵੱਲ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ
ਰਾਮ-ਅਵਤਾਰ ਤੋਂ ਵੀ ਯਥਾ:-

✓ ਜੇ ਕਹੋ 'ਰਾਮ' ਅਯੋਨਿ ਅਜੈ ਅਤਿ ।
ਕਾਹੇ ਕੋ ਕੋਸਲ ਕੁਖਿ ਜਯੋ ਜੂ ?
ਕਾਲ ਹੂੰ ਕਾਨ੍ਹ ਕਹੈ ਜਿਹ ਕੋ,
ਕਿਹ ਕਾਰਣ ਕਾਲ ਤੇ ਦੀਨ ਭਯੋ ਜੂ ?
ਸੱਤ ਸਰੂਪ ਬਿ-ਬੈਰ ਕਹਾਯੋ,
ਸੁ ਕਯੋ ਪਖ ਕੋ ਰਬ ਹਾਂਕ ਧਯੋ ਜੂ ?
ਤਾਂਹੀ ਕੋ ਮਾਨ ਪ੍ਰਭੂ ਕਰਕੈ,
ਜਿਹ ਕੋ, ਕੋਊ ਭੇਦ ਨ ਲੈ, ਨ ਲਯੋ ਜੂ । ੧੩ ।

ਹਾਂ ਜੀ, ਜੇ ਰਾਮਚੰਦਰ ਜੀ ਨਿਰੰਕਾਰ ਰੂਪ ਹਨ ਤਾਂ
ਫਿਰ ਕੁਸ਼ਲਿਅ ਦੀ ਕਖ ਵਿੱਚ ਕੀਕਣ ਆਏ ? ਨਹੀਂ
ਨਹੀਂ, ਨਾ ਰਾਮ ਨਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਰੂਪ ਹਨ । ਅਕਾਲ
ਪੁਰਖ ਤਾਂ ਉਹ ਹੈ ਜ:-

✓ ਚਕ੍ਰ ਚਿਹਨ ਅਰੁ ਬਰਣ ਜਾਤਿ,
ਅਰੁ ਪਾਤਿ, ਨਹਿਨ ਜਿਹ ।
ਰੂਪ ਰੰਗ, ਅਰੁ ਰੇਖ ਭੇਖ,
ਕੋਊ ਨ ਸਕਤ ਕਿਹੁ ।

(੫੩)

ਅਚਲ ਮੂਰਤਿ, ਅਨੁਭਵ ਪ੍ਰਕਾਸ਼,
ਅਮਿਤੋਜ ਕਹਿਜੈ ।

ਕੋਟ ਇੰਦ੍ਰ ਇੰਦ੍ਰਾਨ,
ਸਾਹ ਸਾਹਾਨਿ ਗਣਿਜੈ ।

ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਮਹੀਪ ਸੁਰਨਰ ਅਸੁਰ,
'ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ' ਬਣ ਤ੍ਰਿਣ ਕਹਿਤ ।

ਤਵ ਸਰਬ ਨਾਮ ਕਥੈ ਕਵਣ,
ਕਰਮ ਨਾਮ ਬਰਣਤ ਸੁਮਤ ?

ਭਾਵ ਉਹ ਅਕਾਲ ਪਰਖ ਤਾਂ 'ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ'
(Indescribable, Ineffable) ਹੈ, ਫਿਰ ਉਸ ਅਗੰਮ ਦੇ
ਗੰਮਤਾ ਵਾਲੇ ਨਾਮ ਕੀਕਣ ਆਖੀਏ ? ਜੇ ਨਾਮ ਅਸੀਂ ਲੈਂਦੇ
ਹਾਂ, ਉਹ ਸਿਰਫ ਉਸਦੇ ਗੁਣ ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ, ਅਸਲੀ ਨਾਮ
ਤਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ 'ਅਲੱਖੀ-ਨਾਮ' ਹੈ, ਜੋ ਭਗਵੰਤ ਦੀ
ਭਗੋਤੀ-ਸੱਤਾ ਹੈ, ਯਾ ਜਿਸਨੂੰ 'ਨਾਮ-ਨਿਰੰਜਨ' ਕਰਕੇ ਵੀ
ਲਿਖਿਆ ਹੈ ।

ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਜੁ ਰਿਸ਼ਨ, ਵਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ੨੪
ਅਵਤਾਰ ਉਹ ਲੀਹਾਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਚਲਕੇ ਹਿੰਦੂ ਮਤ
ਵਾਲੇ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦੀ ਟੀਸੀ ਪਰ ਅਪੜ ਕੇ ਵਿਯਕਤੀ-ਪੂਜਾ
ਨੂੰ ਛੱਡ ਅਕਾਲ-ਪੂਜਾ ਵਿੱਚ ਆਂਵਦੇ ਹਨ । ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਸਭ
ਲੀਹਾਂ (Cults) ਦੀ ਕੁੰਜੀ ਹੈ । ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਸਾਨੂੰ ਛੋਟੀਆਂ
ਮੋਟੀਆਂ ਵਿਯਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਚੁਕ ਅੰਤ ਨੂੰ ਅਕਾਲ-ਪੁਰਖ ਦੇ
ਦੇਸ ਵਿੱਚ ਖੜਦੇ ਹਨ । ਕੌੜਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ? ਜਿਸ ਦੀ
ਤਾਰੀਫ ਇਹ ਹੈ:— ।

(੫੪)

✓ 'ਕਾਲਹੀਨ, ਕਲਾ-ਸੰਜੁਕਤ, ਅਕਾਲ-ਪੁਰਖ, ਅਦੇਸ ।'

ਭਾਵ ਜੋ ਕਾਲ ਤੋਂ ਪਰੇ, ਦੇਸ ਤੋਂ ਪਰੇ (Timeless, spaceless) ਹੈ, ਪਰ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ 'ਕਲਾ' (ਨਾਮ-ਸੱਤਾ= ਭਗੋਤੀ) ਵੀ ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕਾਲ ਤੇ ਦੇਸ ਵਿੱਚ ਅਫੜਾ ਦਫੜਾ (Chaos) ਮੱਚ ਜਾਵੇ, ਬਸ ਇਹੋ 'ਕਲਾ' ਕਾਲ ਤੇ ਦੇਸ ਨੂੰ ਨਿਯਮ ਵਿੱਚ ਬੰਨ੍ਹ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਭਾਵ ਇਹ ਅਕਾਲ-ਪੁਰਖ ਇਸ ਕਾਰਕ (Executive)-ਸਭਾ ਬਿਨਾ ਅਪੁਰਨ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ 'ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ' ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ 'ਸ੍ਰੀ ਭਗੋਤੀ ਜੀ ਸਹਾਇ' ਦਾ ਵਰਨਣ ਹੈ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਭੀਨ ਨਹੀਂ, ਇਕ ਹਨ, ਜੀਕਣ ਸੂਰਜ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ! ਪਰ ਯਾਦ ਰਖੋ ! ਭਾਵੇਂ ਇਕ ਹਨ, ਪਰ ਸੂਰਜ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਟੁਰਕੇ ਨਹੀਂ ਆਂਵਦਾ। ਸਿਰਫ ਰੋਸ਼ਨੀ ਯਾ ਕਿਰਨਾਂ ਹੀ ਆਂਵਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਹਨੇਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਛੜੇ ਹੋਏ ਸੂਰਜ ਨਾਲ ਜੋੜਦੀਆਂ ਹਨ। ਸੋ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਗਵੰਤ ਤਾਂ ਅਡੋਲ, ਅਜੂਨੀ, ਨਿਰੰਕਾਰ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਭਗੋਤੀ-ਸੱਤਾ ਸਾਡੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਆਂਵਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਵਿਛੜਿਆਂ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਮੇਲਦੀ ਹੈ। ਬੁਝੜੀਆਂ ਜੋਤਾਂ ਨੂੰ ਜਗਾਣ ਵਾਲੀ ਸੱਤਾ ਬਸ ਇਹੋ ਹੈ:-

✓ 'ਪ੍ਰਚੰਡ ਅਖੰਡ ਮੰਡਲੀ।

ਉਦੰਡ ਰਾਜ ਸੁਬਲੀ।

ਜਗੀਤ ਜੋਤਿ ਜੁਅਲਕਾ।

ਜਲੰਤ ਦੀਪ ਮਾਲਕਾ।'। ੯। ੧੬।

[ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਬੋਧ]

(੫੫)

(੮)

ਆਵੇ ਬਰਾ ਦੇਵੀ-ਵਾਰ ਦਾ ਰਹੱਸ (ਗੂੜ੍ਹ ਭਾਵ)
ਡੂੰਘ ਵਿਚ ਜਾਕੇ ਲੱਭੀਏ, ਕਿਉਂਕਿ ਜਦ ਤੋੜੀ ਇਹ ਨਹੀਂ
ਲਭੇਗਾ ਤਦ ਤੋੜੀ ਸਾਡੇ ਮਨ ਦੇ ਸੰਕੇ ਨਿਵਿਰਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ।
ਵੇਖੋ ਵਾਰ ਭਗੋਤੀ ਵਿਚ ਵਡੇ ਵਡੇ ਨਾਂ ਕੀ ਹਨ:—

ਅਭਮਾਨੁ ਉਤਾਰਨ ਦੇਵਤਿਆ १ ਮਹਿਖਾਸਰ ਸੰਡ ਉਪਾਇਆ ।
ਜੀਤ ਲਏ ਤਿਨ ਦੇਵਤੇ ਤਿਹ ਲੋਕੀ ਰਾਜ ਕਮਾਇਆ ।.....

ਦਿਤਾ ੨ ਇੰਦ੍ਰ ਨਿਕਾਲ ਕੈ ਤਿਨ ਗਿਰ ਕੈਲਾਸੁ ਤਕਾਇਆ ।.....

ਪਾਸ ੩ ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਇੰਦ੍ਰ ਆਇਆ ।.....

ਦੁਰਗਾ ਬੈਠ ਸੁਣਦੀ ਹਸੀ ਹੜਹੜਾਇ ।

ਓਹੀ ੪ ਸੀਹ ਮੰਗਾਇਆ ਰਾਕਸ ਭੱਖਣਾ ।...

ਚੋਦਹ ਲੋਕਾਂ ਰਾਣੀ ਸਿੰਘ ਨਚਾਇਆ ।.....

ਹੋਈ ਅਲੋਪ ਭਵਾਨੀ ਦੇਵਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੇ.....

ਸੰਭ ੫ ਨਿਸੰਭ ੬ ਗੁਮਾਨੀ ਜਨਮੇ ਸੂਰਮੇ.....

੭ ਲੋਚਲ-ਧੂਮ ਗੁਮਾਨੀ ਰਾਇ ਬੁਲਾਇਆ ।...

ਸਭੇ ਬੀਰ ਸੰਘਾਰੇ ਧੂਮਰ ਨੈਣ ਦੇ.....

੮ ਚੰਡ ਅਰ ੯ ਮੰਡ ਪਠਾਏ ਬਹੁਤਾ ਕਟਕ ਦੇ...

ਗੁਸੇ ਆਈ ੧੦ ਕਾਲਕਾ ਹਥ ਸਜੇ ਲੈ ਤਲਵਾਰ ਕਉ

ਏਦ੍ਰ ਪਾਰਉ ਓਤ ਪਾਰ ੧੧ ਹਰਿਨਾਕਸਿ ਕਈ ਹਜਾਰ ਕਉ.....

ਸੰਭ ਨਿਸੰਭ ਸੰਘਾਰਿਆ ਪਠਾਇਆ ਜਮ ਦੇ ਧਾਮ ਕਉ

ਇੰਦ੍ਰ ਸੱਦ ਬੁਲਾਇਆ ਰਾਜ ਅਤ ਖੇਧ ਨੂੰ

ਸਿਰ ਪਰ ਛੱਡ ਫਿਰਾਇਆ ਰਾਜੇ ਇੰਦ੍ਰ ਦੇ

(ਭਗੋਤੀ ਦੀ ਵਾਰ)

(੫੬)

ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਤੁਕਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਵਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਐਕਟਰ (Dramatis personae) ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਵਾਂ ਉਪਰ ਅਸਾਂ ਨੰਬਰ ੧, ੨.....ਲਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਹੇਠ ਖੁੱਲ੍ਹ ਜਾਵੇ।

ਪਿਆਰੇ ਪਾਠਕੋ ! ਅਸੀਂ ਉਪਰ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ ਜੁ 'ਵਾਰਾਂ' ਵਿੱਚ ਭੈੜੇ ਤੇ ਚੰਗੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਲੜਾਈ ਹੈ, ਯਾਦ ਰੱਖੋ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਨਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਆਦਮੀਆਂ ਦੀ। ਹੁਣ ਵੇਖੋ 'ਇੰਦ੍ਰ' ਕੌਣ ਹੈ ? ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ੧੦। ਇੰਦ੍ਰ ਹਨ। ਪੰਜ ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਇੰਦ੍ਰੇ, ਪੰਜ ਸੋਚਣ ਜਾਨਣ ਵਾਲੇ (ਗਿਆਨ) ਇੰਦ੍ਰੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ ਹੈ 'ਜੀਵ' ਜੋ 'ਇੰਦ੍ਰ' ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਯਾ ਸਰਦਾਰ ਹੈ।

ਪਰ ਅਗਿਆਨ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਇੰਦ੍ਰ ਅਪਣੇ 'ਆਤਮਾ' ਦੇ ਤਖਤ (ਜਿਸ ਨੂੰ 'ਅਮਰਾਵਤੀ' ਭਾਵ ਅਮਰ ਹੋਣ ਦਾ ਥਾਂ ਵੀ ਆਖਦੇ ਹਨ) ਤੋਂ ਹਟਕੇ ਅਗਿਆਨ ਦੇ ਵਸ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੱਡਾ ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਘੱਬਰਾ ਕੀ ਹੈ ? 'ਮਹਿਖਾਸਰ' ਭਾਵ ਸੰਭਾ ਯਾ 'ਕਾਲ-ਦਾ-ਵਾਹਣ'। ਭਾਵ ਇਹ ਜੁ ਪਹਿਲੋਂ ਪਹਿਲੋਂ ਕਾਲ (ਯਾ ਜਮ ਜੋ ਸੰਭੇ ਉਪਰ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ) ਉਹ ਵੱਡਾ ਮੁਢਲਾ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ 'ਸੰਭ' ਵੀ ਕਦੀ ਕਦੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਜੀਕਣ ਹਾਥੀ ਦੀ ਸੰਭ (Trunk Proboscis) ਵਿੱਚ ਬਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਤਨਾ ਯਾ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਇਸ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਸੱਭ ਕਾਲ ਦੇ ਵਸ ਹਨ, ਯਥਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਵਾਕ:-

- ✓ 'ਕਾਲ' ਪਾਯ ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਪੁ ਧਰਾ ।
 ਕਾਲ ਪਾਯ ਸ਼ਿਵਜੀ ਅਵਤਰਾ ।
 ਕਾਲ ਪਾਯ ਕਰ ਵਿਸ਼ਨ ਪ੍ਰਕਾਸਾ ।
 ਸਕਲ ਕਾਲ ਕਾ ਕੀਆ ਤਮਾਸਾ ।

ਬਸ ਇਹੋ ਕਾਲ (ਅਤੇ ਦੇਸ, (Time & Space) ਜੀਵ (ਇੰਦ੍ਰ) ਦੇ (ਬੇਨਤੀ ਚੋਪਈ) ਪਹਿਲੇ ਤੇ ਵਡੇ ਦਸ਼ਮਨ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਸ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਉਹ ਨਾਮ-ਸੱਤਾ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਅਸੀਂ ਭਗੋਤੀ (ਭਗਵੰਤ ਦੀ ਅਕਾਲ-ਸੱਤਾ) ਯਾ ਭਵਾਨੀ (ਭੂ-ਆਣਨ ਵਾਲੀ) ਆਖ ਆਏ ਹਾਂ, ਬਸ ਇਹੋ ਹੀ ਦੁਰਗਾ ਹੈ ਭਾਵ 'ਦੁਰ-ਗਾ' ਜੋ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਫੜੀ ਜਾਵੇ। ਪਰ ਜਦ ਸਿਖਰਣ ਦੁਆਰਾ ਫੜੀ ਗਈ ਤਾਂ ਇਹ ਕਾਲ ਦੇ ਸਭ ਮੇਲੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰੇਗੀ ਤੇ ਦਲੇਰੀ।

ਹੁਣ ਕਾਲ ਦੇ ਦੋ ਵੱਡੇ ਵਜ਼ੀਰ ਹਨ: ਸੰਭ ਤੇ ਨਿਸੰਭ। ਇਹ ਕੌਣ ਹਨ? ਸੰਭ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ 'ਸ-ਉਭੰ' ਜੋ ਅਪਣੇ ਆਪ ਉਭੰ (ਪੈਦਾ) ਹੋ ਜਾਵੇ। ਉਹ ਕੀ ਹੈ? ਸ਼ਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਨਾਲ ਹਉਮੈ (Egoism) ਅਪਣੇ ਆਪ ਉਗ ਖਲੋਦੀ ਹੈ, ਜੀਕਣ ਬਾਰਸ਼ ਦੇ ਹੋਣ ਨਾਲ ਖੰਮਾਂ ਆਦਿ ਆਪੇ ਉਗ ਖਲੋਦੀਆਂ ਹਨ। ਤੇ 'ਨਿਸੰਭ' ਕੌਣ ਹੈ? ਉਹ ਜੋ 'ਨਿਸ-ਉਭੰ' ਜੋ ਰਾਤ ਭਾਵ ਹਨੇਰੇ ਵਿੱਚ ਉਗੇ: ਇਹ ਕੀ ਹੈ 'ਅਗਿਆਨ'। ਬਸ 'ਸੰਭ' ਹੋਇਆ ਹਉਮੈ (Ego) ਤੇ 'ਨਿਸੰਭ' ਹੋਇਆ 'ਅਗਿਆਨ' (Ignorance)।

ਅਗੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚੇਲੇ ਚਾਟਕੜੇ ਹੋਰ ਵੇਖੋ: ਇਹ ਹਨ:

(੫੮)

‘ਚੰਡ’ ਤੇ ‘ਮੰਡ’। ਜਦ ਹਉਮੈ ਸੰਜਮ ਵਿੱਚ ਹੈ ਤਾਂ ਚੰਗੀ ਹੈ ਮਾੜੀ ਨਹੀਂ। ਪਰ ਜਦ ਸੰਜਮ ਛੱਡ ਆਫਰਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਰਾਵਣ ਯਾ ਕੰਸ ਵਾਂਗ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਹ ਪੁੰਡ, ਯਾ ਤੀਬਰ ਯਾ ਭੈੜੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ‘ਚੰਡ’ ਬਣਕੇ ਆਂਵਦੀ ਹੈ। ‘ਮੰਡ’ ਕੀ ਹੈ? ਔਗਣਾ ਦੀ ਮੰਡੀ, ਸਿਰੀ, ਭਾਵ ਅਸੁਰੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾ ਦਾ ਖੜਾਨਾ॥ ਬਸ, ਹੁਣ ਫੌਜ ਦੀ ਹੀ ਲੋੜ ਰਹੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਹਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਤਾਂ ਹੋਇਆ ਜੀਵ (ਇੰਦ੍ਰ); ਇਸੇ ਦੇ ਭੈੜੇ ਵਬੀਰ ਹੋਏ ਸੁੰਭ (ਹਉਮੈ) ਤੇ ਨਿਸੰਭ (ਅਗਿਆਨ); ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਗੇ ਸਲਹਕਾਰ ਹੋਏ ਚੰਡ (ਤੀਬਰ ਹਉਮੈ) ਤੇ ਮੰਡ (ਅਸੁਰੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾ ਦੇ ਪੁੰਜ, ਦ੍ਰੋਣ)। ਤੇ ਸਭ ਫੌਜ ਦਾ ਜਰਨੈਲ ਹੈ ਮਹਿਖਾਸੁਰ, (ਕਾਲ, ਮਹੇ ਯਾ ਸਾਡੇ ਉਪਰ ਸਵਾਰੀ ਕਰਣ ਵਾਲਾ ਅਸੁਰ)।

✓ ਹੁਣ ਪੁੱਛੋ, ਫੌਜ ਕੀ ਹੈ? ਇਹ ਹਨ ‘ਧੂਮਰਨੈਣ’ ਭਾਵ ਉਹ ਪ੍ਰਾਣੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਮਾਇਆ ਦਾ ਧੂਮਰ (ਧੁੰਆਂ) ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕੌਣ? ਮੂੜ, ਅਗਿਆਨੀ। ਯਾ ਹੋਰ ਕੌਣ ‘ਹਰਨਾਕਸ’ ਭਾਵ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ (ਅਕਸ਼) ਸੋਨੇ (ਹਿਤਨ) ਉਪਰ ਲਗੀਆਂ ਹਨ। ਹੁਣ ਫੌਜ ਪੂਰੀ ਹੋ ਗਈ!

✓ ਇਕ ਪਾਸੇ ਇਹ ਫੌਜ ਹੈ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਅਕਾਲ ਦੀ ‘ਕਾਲ-ਕਾਂ’-ਸੱਤਾ ਹੈ ਜੋ ਕਾਲ (ਮਹਿਖਾਸੁਰ) ਨੂੰ ਸੰਘਾਰਦੀ ਹੈ, ਸੁੱਛ ਮਨ ਇਸ ਦਾ ਵਾਹਨ (ਸਿੰਘ) ਸ਼ੇਰ ਹੈ ਜੋ ਹਉਮੈ ਤੇ ਅਗਿਆਨ ਨੂੰ ਮਾਰਦੀ ਹੈ, ਮਾਰਕੇ ਸਭ ਨੂੰ ਭਜਾਕੇ ਇੰਦ੍ਰ (ਜੀਵ) ਨੂੰ ਫਿਰ ‘ਆਤਮ’ ਰੂਪੀ ਤਖਤ ਉਪਰ ਬਠਾਲਦੀ ਹੈ।

(੫੬)

ਫਿਰ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸਾਡੀ ਅਕਾਸ਼, ਜਲ ਬਲ ਵਿੱਚ ਜੈ ਜੈ:-

✓ ਅਛੇ ਅਖੰਡੇ ਤੇਜ ਪੁੰਡੇ
ਖੰਡ ਉਦੰਡੇ ਅਲਖ ਮੰਡੇ।
ਜੈ ਜੈ ਹੋਸੀ ਮਹਾਸੁਰ ਮਰਦਨ
ਰੰਮਕ ਪਰਦਨ ਛੜ ਛਿੱਤੇ । ੧ । ੨੧੧।
ਅਸਰੀ ਬਿਹੰਡਣ ਦੁਸ਼ਟ ਨਿਕੰਦਣ
ਪੁਸ਼ਟ ਉਦੰਡਣ ਰੂਪ ਅਤੇ।
ਦਾਨਵ ਪੁਹਰਿਨ ਨਰਕ ਨਿਵਾਰਣ
ਅਧਮ ਉਧਾਰਣ ਉਰਧ ਅਧੇ।
ਜੈ ਜੈ ਹੋਸੀ ਮਹਾਸੁਰ ਮਰਦਨ
ਰੰਮਕ ਪਰਦਨ ਆਦਿ ਬ੍ਰਿਤੇ । ੨ । ੨੧੨।
(ਅਕਾਲ ਉਸਤਤ)

ਹਾਂ ਜੀ ਫਿਰ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਜੈ ਜੈ ਹੋਸੀ? ਕਿਉਂਕਿ
ਕਾਲ (ਮਹਿਖਾਸੁਰ) ਮਰ (ਮਰਦਨ) ਗਿਆ! ਕਿਉਂ? ਉਸ
ਦਾ ਵਜ਼ੀਰ ਸੁੰਡ (ਹਉਮੈ) ਤੇ ਨਿਸੰਭ (ਅਗਿਆਨ) ਮਰ
ਗਿਆ! ਕਿਉਂ? ਉਸਦੇ ਸੁਲਹਕਾਰ ਚੰਡੀ ਤੰਬਰ ਹੰਕਾਰੀ ਤੇ
'ਮੁੰਡ' (ਦੈਤ ਭਾਵ) ਮਰ ਗਏ! ਕਿਉਂ? ਉਸਦੀ ਫੌਜ ਮਰ
ਗਈ ਜੋ ਸੋਨੇ ਨੂੰ ਤਕਦੀ ਸੀ (ਹਿਰਨ-ਅਕਸ਼) ਯਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ
ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੋਤੀਆਂ ਬੰਦ (ਧੂਮਰ ਨੈਨ;
ਧੂਮਰ ਲੋਚਨ) ਸੀ! ਵਾਹ ਵਾਹ ਨਾਮ-ਸੱਤਾ (ਭਵਾਨੀ,
ਭਗੋਤੀ, ਚੰਡੀ) ਤੂੰ 'ਕਾਲਕਾ' ਸਚੀ ਹੈਂ ਕਿਉਂਕਿ ਕਾਲ ਨੂੰ
ਖਾਂਦੀ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਚੰਡੀ ਸਚੀ ਹੈਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਚੰਡ-ਮੁੰਡ ਨੂੰ
ਮਾਰਦੀ ਹੈ:-

(੬੦)

ਅਘ ਓਘ ਨਿਵਾਰਣ ਦੁਸ਼ਟ ਪ੍ਰਜਾਰਨ
ਸਿਸ਼ਟ ਉਬਾਰਨ ਸੁਧ ਮਤੇ ।
ਜੈ ਜੈ ਹੋਸੀ ਮਹਾਸੂਰ ਮਰਦਨ
ਭੂਮਿ ਅਕਾਸ਼ ਪਤਾਲ ਜਲੰ । ੬ । ੨੧੬ ।

ਪਿਆਰੇ ਪਾਠਕੋ ! ਸੋਚੋ ਜੇ ਇਹ ਲੜਾਈ ਕਿਸੇ
ਜਨਾਨੀ-ਦੁਰਗਾ ਦੀ ਹੈ ? ਨਹੀਂ ਨਹੀਂ ? “ਚੋਦਹ ਲੋਕਾਂ
ਰਾਣੀ ਸਿੰਘ ਨਚਾਇਆ” ਉਹ ਰਾਣੀ ਤਾਂ ਚੋਦਾਂ-ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ
ਲੜਾਈ ਲੜ ਰਹੀ । ੭ ਅਕਾਸ਼ ੭ ਪਤਾਲਾਂ ਵਿਚ; ਕੌਣ ?
ਭਗੋਤੀ ! ਕੌਣ ਨਾਮ-ਸੱਤਾ ਜੋ ਭਗਵੰਤ ਦੀ ਅਕਾਲ-ਸੱਤਾ ਹੈ !
ਬਸ ਇਹੋ ਰਹੱਸ ਇਸ ਦੇਵੀ-ਮਹਾਤਮ ਦਾ ਹੈ । ਫਿਰ
ਯਾਦ ਰੱਖੋ, ਇਹ ‘ਦੇਵੀ’ ਕੋਈ ਜਨਾਨੀ ਨਹੀਂ, ਇਹ
ਤਾਂ ਪਰਮ ਜੋਤ, ਤੇਜ, ਨੂਰ, ਨਾਮ ਹੈ, ਜੋ ਅਲਿੰਗ ਹੈ, ਨਾ
ਇਸਤ੍ਰੀ ਹੈ, ਨਾ ਨਰ ਹੈ:-

✓ ‘ਤੇਜ ਕੋ ਪ੍ਰਚੰਡ ਹੈਂ, ਅਖੰਡਨ ਕੋ ਖੰਡ ਹੈਂ,
ਮਹੀਪਨ ਕੋ ਮੰਡ ਹੈਂ, ਕਿ ਇਸਤ੍ਰੀ ਹੈਂ ਨਾ ਨਰ ਹੈਂ।

੬ । ੨੬੧ ।

[ਅਕਾਲ ਉਸਤਤ]

(੯)

ਪਿਆਰੇ ਪਾਠਕੋ ! ਅਸੀਂ ਉਪਰ ਸ੍ਰੀ ਭਗੋਤੀ ਜੀ ਦੀ
ਹੁੰਤੁ ਗਾਥਾ ਦਾ ਰਹੱਸ (Esoteric meaning) ਖੋਲ੍ਹਕੇ ਪੜ੍ਹ
ਆਏ ਹਾਂ । ਤੁਸੀਂ ਪੁੱਛੋਗੇ ਜੇ ਇਹ ਤ੍ਰੀਕਾ ਕਿਧਰੇ ਹੋਰ ਵਰਤਿਆ
ਗਿਆ ਹੈ ਯਾ ਸਿਰਫ ਭਗੋਤੀ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ?
ਉੱਤਰ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਰੋਜ਼ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹੋ ਰਹਿਰਾਸ ਵੇਲੇ ‘ਕੀਵਯੋ ਵਾਚ
ਕੋਨਤੀ ਚੋਪਈ : ਹਮਰੀ ਕਰੋ ਹਾਥ ਦੇ ਰਛਾ ।’ ਇਤਿਆਦਿ ।

(੬੧)

ਕੀ ਆਪ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਕਿੱਥੇ ਹੈ ? ਇਹ ਤਿਰੀਆ
ਚਰਿਤ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ ਹੈ, ੪੦੫ ਚਰਿਤ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ।
ਹੁਣ ਇਹ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਰੋਜ਼ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹੋ, ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਮੁੱਢ ਵੀ
ਪੜ੍ਹਨ ਯੋਗ ਹੈ। ਉਹ ਕੀ ਹੈ ? ਉਹ ਇਹ ਹੈ:-

✓ (੧) 'ਸਤ-ਸੰਧੀ' ਇਕ ਭੂਪ ਭਨਿਜੇ।

ਪ੍ਰਿਥਮੇ ਸਤਜੁਗ ਬੀਚ ਕਹਿਜੇ ।.....

ਸਭ ਦੇਵਨ ਕੇ ਰਾਜਾ ਭਇਯੋ ।

ਬ੍ਰਹਮਾ ਤਿਲਕ ਆਪ ਤਿਹੰ ਦਿਓ ।.....

ਨਿਹੰ ਕੰਟਕ ਸੁਰ ਕਟਕ ਕੀਆ ਸਭ।

ਦਾਨਵ ਮਾਰ ਨਿਕਾਲ ਦੀਏ ਸਭ।

ਇਹ ਬਿਧਿ ਰਾਜ ਬਰਖ ਹੋ ਗਿਆ।

(੨) 'ਦੀਰਘ-ਦਾਤ੍ਰ' ਦਾਨਵ ਕੇ ਲੀਆ।

ਦਸ ਸਹਸਰ ਛੂਹਨੀ ਦਲ ਲੈਕੇ।

ਚੜ੍ਹ ਆਇਓ ਤਿ ਉਪਰ ਤੈਂ ਕੇ ।' ਇਤਿਆਦਿ।

ਵੇਖੋ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਲੜਾਈ ਦਾ

ਵਰਨਨ ਹੈ। ਕੀ ? ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ 'ਸਤ-ਸੰਧੀ' ਹੈ ਭਾਵ

ਉਹ ਜੋ ਸਤ (ਸੱਚ) ਨਾਲ (ਸੰਧੀ=ਸੀੜਿਆ) ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ

ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ 'ਦੀਰਘ-ਦਾਤ੍ਰ' ਵੱਡੀਆਂ ਦਾਤਾਂ ਜਬੜਿਆ

ਵਾਲਾ ਕਾਲ ਹੈ। ਲੜਾਈ ਮੜ ਤੜਕੇ 'ਕਾਲ' ਤੇ ਅਕਾਲ

ਦੇ ਜੋਧਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੋਹਣਾ ਨਾਮ 'ਸਤ-

ਸੰਧੀ' ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਚ ਨਾਲ ਮਾਨੋ ਸੂਈ ਨਾਲ ਸੀਤਿ

ਹੋਏ ਹਨ। ਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਣ ਵਾਲੀ ਕੌਣ ਹੈ ? ਉਹ

ਭਗੋਤੀ: ਨਾਮ ਸਤਾ- ਜਿਸ ਨ 'ਸ੍ਰੀ ਅਸਕੇਤ' ਵੀ ਆਖਦੇ ਹਨ।

(੬੨)

ਅੰਤ ਨੂੰ ਏਹ ਅਸਰ ਮਰਦਾ ਹੈ ਯਥਾ:—

✓ “ਪੁਨ ਰਾਛਸ ਕਾ ਕਾਟਾ ਸੀਸਾ ।
ਸ੍ਰੀ ਅਸਕੇਤ ਜਗਤ ਕੇ ਈਸਾ ।”

ਹੁਣ ਜਦ ਤੋੜੀ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾ ਬਿਰਤਾਂਤ (Context) ਨਾ ਜਾਣੀਏ ਤਦ ਤੋੜੀ ਅਸੀਂ ‘ਰਾਛਸ ਕਾ ਕਾਟਾ ਸੀਸਾ’ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਸਕਦੇ । ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਕਈ ਸਜਣ ਅੰਝਾਣ ਇਹ ਤੁਕਾਂ ਰਹਿਰਾਸ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਕਢ ਛਡਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਅੱਖ ਵਿੱਚ ਸਚ ਦਾ ਰੋੜਾ ਨ ਆਟਕੇ । ਪਰ ਇਹ ਭਾਰੀ ਭੁੱਲ ਹੈ, ਇਹ ਤੁਕਾਂ ਤਾਂ ਹੋਰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ ਚੇਤਾਵਣੀ ਲਈ ਰਖੀਆਂ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਪਰ ਬਿਕਰ ਆਇਆ ਹੈ ।

ਬਸ ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਦੇਵੀ ਤੇ ਦੈਂਤ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਅਨੇਕ ਜਗਾ ਹੋਰ ਵੀ ਬੜੇ ਮਿਠੜੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਪਰ ਅਜ ਪੜ੍ਹ ਕੌਣ, ਵੇਖੋ ਕੌਣ ? ਅਜ ਕਲ ਬਹੁਤੇ ‘ਹਿਰਨ ਅਕਸ਼’ ਹਨ, ਭਾਵ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਸੋਨੇ (ਹਿਰਨ) ਤੇ ਲਗੀਆਂ ਹਨ, ਭਾਵ ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਦੀ ਆਮਦਨ ਵਲ, ਨਾਕਿ ਪ੍ਰਚਾਰ ਯਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸਮਝਣ ਵਲ । ਵੇਖੋ ਪਾਰਸ ਨਾਥ ਅਵਤਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ । ਉਥੇ ਵੀ ਇਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਇਕ ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਲੜਾਈ ਹੈ । ਇਕ ਪਾਸੇ ਬਿਬੇਕ (ਗਿਆਨ) ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਅਬਿਬੇਕ (ਅਗਿਆਨ) ਤੇ ਵੇਖੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫੌਜ ਕਹੀ ਪੂਰਨ ਗਿਣ ਕੇ ਦਰਸਾਈ ਹੈ:—

✓ ਅਸੁਰੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾ (ਭੈੜੇ ਗੁਣ ਔਗੁਣ):—

੧ ਅਬਿਬੇਕ ੨ ਕਾਮਦੇਵ, ਬਸੰਤ-ਰੁਤ, ਹੁਲਾਸ ।
੩ ਕਲਾ (ਚੰਚਲਤਾ) ੪ ਬੈਰ ੫ ਆਲਸ ੬ ਮਦ ੭ ਕੁਵਿਰਤ

(੬੩)

(ਖੋਟਾ ਚਾਲ ਚਲਨ) ੮ ਗੁਮਾਨ ੯ ਅਪਮਾਨ (ਨਿਰਾਦਰ)
 ੧੦ ਅਨਰਥ ੧੧ ਨਿੰਦਾ ੧੨ ਨਰਦਿਆ ੧੩ ਕੁਚੀਲਤਾ
 ੧੪ ਛੁਪਾ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ੧੫ ਕਪਟ ੧੬ ਲੋਭ ੧੭ ਕ੍ਰੋਧ ੧੮ ਮੋਹ
 ੧੯ ਅਹੰਕਾਰ ੨੦ ਦੋਹ ੨੧ ਭਰਮ ੨੨ ਬ੍ਰਹਮ ਦੇਖ
 ੨੩ ਬੁਠ ੨੪ ਮਿਥਿਆ ੨੫ ਚਿੰਤਾ ੨੬ ਦਰਿਦ੍ਰ ੨੭ ਸ਼ੰਕਾ
 ੨੮ ਅਸੋਭਤਾ ੨੯ ਅਸੰਤੁਸ਼ਟ ੩੦ ਅਨਸੋਚ ੩੧ ਹਿੰਸਾ
 ੩੨ ਕੁਮੰਤ੍ਰ ੩੩ ਚੋਰੀ ੩੪ ਸ਼ਾਮੀ ਘਾਤ ੩੫ ਕ੍ਰਿਤਘਨਤਾ
 ੩੬ ਰਾਜ ਦੇਖ ੩੭ ਈਰਖਾ ੩੮ ਉਚਾਟ ੩੯ ਘਾਤ
 ੪੦ ਬਸੀ ਕਰਨ ੪੧ ਅਪਦਰ ੪੨ ਬੁਠੰਤ ੪੩ ਬਿਚਿਰਾ
 ੪੪ ਅਪ੍ਰਾਧ ੪੫ ਖੇਦ ੪੬ ਕੁਤ੍ਰਿਯਾ ੪੭ ਗਿਲਾਨੀ
 ੪੮ ਕਸ਼ਟ ੪੯ ਵਿਕਰਤ (ਵਿਕਾਰ) ।

ਇਸ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸੁਭ ਗੁਣ ਯਾ ਦੇਵੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾ ਹੈ:-

੧ ਬਿਬੇਕ ੨ ਧੀਰਜ ੩ ਛਤ੍ਰੇ ਬ੍ਰਿਤ ੪ ਨੇਮ
 ੫ ਬਿਗਆਨ ੬ ਇਸ਼ਨਾਨ ੭ ਨਿੰਬਤੀ ੮ ਭਾਵਨਾ ੯ ਸੰਜਮ
 ੧੦ ਜੋਗ ੧੧ ਹਿਤ ਦੀ ਆਰਤੀ ੧੨ ਅਬਿਕਾਰ ੧੩ ਬਿਦਿਆ
 ੧੪ ਲਾਜ ੧੫ ਸਜੋਗ ੧੬ ਸੁਕ੍ਰਿਤ ੧੭ ਅਮੋਹ ੧੮ ਅਲੋਭ
 ੧੯ ਅਕਾਮ ੨੦ ਅਕ੍ਰੋਧ ੨੧ ਸਲੋਜ ੨੨ ਨਿਰਹੰਕਾਰ
 ੨੩ ਸੁਭਗਤੀ ਭਾਵਨਾ ੨੪ ਸੁਪ੍ਰੇਮ ੨੫ ਸੰਜੋਗ ੨੬ ਸਾਂਤਿ
 ੨੭ ਸੁਪਾਠ ੨੮ ਸੁਕਰਮ ੨੯ ਸੁਸਿਛ ੩੦ ਪ੍ਰਬੋਧ
 ੩੧ ਸੁਦਾਨ ੩੨ ਸੁਨੇਮ ੩੩ ਸਤਿ ੩੪ ਸੰਤੋਖ ੩੫ ਤਪ
 ੩੬ ਜਾਪ ੩੭ ਪ੍ਰੇਮ ੩੮ ਸੰਜਮ ੩੯ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ੪੦ ਧਿਆਨ
 ੪੧ ਸੁਭ-ਅਚਾਰ ੪੨ ਅਨੁਰਕਤਤਾ (ਪਿਆਰ) ੪੩ ਸੁਬੁਧਿ
 ੪੪ ਸਮਾਧਿ ੪੫ ਉਦਮ ੪੬ ਉਪਕਾਰ ੪੭ ਸੁ-ਬਿਚਾਰ

(੬੪)

੪੮ ਹੋਮ ੪੯ ਬਿਰਕਤਤਾ (ਨਿਰਲੇਪ) ੫੦ ਸਤਿਸੰਗ
੫੧ ਪ੍ਰੀਤੀ ੫੨ ਹਰਿ ਭਗਤੀ ੫੩ ਅਤ੍ਰਧ ੫੪ ਦਇਆ ।

ਗਲ ਕੀ ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਹੈ
ਤੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੁਚੇ ਮੋਤੀਆਂ ਨਾਲ ਧੋਈ ਹੋਈ ਹੈ । ਦੱਤਾ-
ਤੇ ਦੇ ਪਸੰਗ ਵਿਚ ਉਸਦੇ ਅਨੇਕ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ
ਹੈ ਨਿਗਿਆਸੂ ਲਈ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਗੁਣ ਯਥਾ ਇਕਾਗਤਾ,
ਦ੍ਰਿੜਤਾ, ਭਗਤੀ, ਉਦਮ ਆਦਿ ਦਰਸਾਏ ਹਨ, ਅਜੇਹੇ ਕੇ
ਪੜ੍ਹਕੇ ਦਿਲ ਗਜ ਗਜ ਉਛਲਦਾ ਹੈ । ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਜੇ
ਇਕ ਵਾਰੀ ਕੰਜੀ ਲਭ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਬਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਸੋਮਾਂ ਹੀ ਸੋਮਾਂ
ਫੁਟ ਫੁਟ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ।

ਪਰ ਅਜ ਗੋਹਜ-ਕਥਾ ਭਾਵ ਰਹੱਸ ਨੂੰ ਭੁਲਕੇ ਜਾ
ਤਾਂ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਹੀ ਜੰਦਰਾ ਮਾਰ ਬੈਠੇ ਹਾਂ, ਜਾ ਭਗਤੀ ਦੀ ਵਾਰ
ਦੇ ਉਲਟੇ ਪੁਲਟੇ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਾਂ । ਸੋਚਣ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਜ
ਅਸੀਂ ਇਹ ਆਖ ਵੀ ਲਈਏ ਜੁ ਇਹ ਕਵਤਾ ਕਿਸੇ 'ਕਵੀ'
ਦੀ ਹੋਣੀ ਹੈ, ਪਰ 'ਅਕਾਲ ਉਸਤਤ' ਬਾਬਤ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਇਹ
ਨਹੀਂ ਆਖ ਸਕਦੇ । ਤੇ 'ਅਕਾਲ ਉਸਤਤ' ਵਿਚ ਹੀ ਵੇਖੋ ।
੨੧੦ ਅੰਕ ਤੋਂ ਅਗੇ 'ਭਗਤੀ' (ਨਾਮ-ਸੱਤਾ) ਦੇ ਸਵੈਯੇ ਆਂਵਦੇ
ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਗਵਾਂ ਪਗਵਾਂ ਉਹੇ ਹੀ ਹਾਲ ਤੇ
ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਭਗਤੀ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ
ਹਨ । ਕੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕਾਂਟ ਛਾਂਟਕੇ ਤ੍ਰਾਸ ਦੇਵੇਗੇ ? ਅਕਾਲ
ਪੁਰਖ ਸਾਨੂੰ ਸੁਮੱਤ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਜੁ ਅਸੀਂ ਇਸ ਪਾਸੇ ਕਦੀ ਵੀ
ਨਾ ਜਾਈਏ । ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਕੰਜੀ ਕਾਂਟ ਛਾਂਟ ਜਾ ਦਾਤਰੀ
ਨਹੀਂ, ਇਹ 'ਨਾਮ' ਦੀ ਗੁਪਤ-ਰਹੱਸ (Esoteric meaning)

(੬੫)

ਵਾਲੀ ਕੰਜੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦਾ ਯਤਨ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ।

(੧੦)

ਇੱਕ ਗੱਲ ਚੇਤੇ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਹੋਰ ਵੀ ਹੈ । ਕੀ ? ਕਈ ਸੱਜਨ ਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜੁ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਪੜ ਕਵੀ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਤੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਜਿੱਥੇ ਜਿੱਥੇ 'ਕਵੀਓ ਵਾਰ' ਅੱਖਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਤੋਂ ਭਾਵ ਇਹ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਜੁ ਕਿਸੇ ਕਵੀ ਨੇ ਇਹ ਰਚਨਾ ਰਚੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਤੇ ਸਵੈਯੇ ਅੰਤ ਨੂੰ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਪਾਏ ਹਨ । ਮੇਰੀ ਮੂੜ ਬੁੱਧੀ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਮੂਲੋਂ ਹੀ ਭੁੱਲ ਹੈ, ਤੇ ਇੰਝ ਆਖਣਾ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਕਵਿਤਾ ਅੰਗ ਉਪਰ ਇੱਕ ਕਾਰੀ ਜ਼ਰਬ ਲਾਉਣਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਨਿਸਚੇ ਤੇ ਦਾਹਵੇ ਨਾਲ ਆਖ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਜੁ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਯਾ ਸਾਰੀ ਹੀ ਬਾਣੀ 'ਕਵੀ ਵਾਰ' ਵਾਲੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੀ ਅਪਣੀ ਕਲਮੀ ਹੈ । ਤੁਸੀਂ ਪੁੱਛੋਗੇ ਜੁ ਇਸ ਦਾ ਸਬੂਤ ਕੀ ਹੈ ? ਸਬੂਤ ਬਥੇਰੇ ਹਨ, ਥੋੜੇ ਹੀ ਪਾਠਕ ਸੱਜਨਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਅਰਪਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ:-

✓ (੧) ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਜੁ ਸਾਰਾ ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਇੱਕੋ ਹੀ ਕਲਮ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ ਸਪਸ਼ਟ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਵੇਖ ਛੋਟਾਂ ਦੀ ਚਾਲ ਤੇ ਬਨਾਵਟ ਅਕਾਲ ਉਸਤਤ ਹੀ ਵਰਗੀ ਹੈ, ਤੇ ਸਾਫ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜੋ ਉਹੋ ਅਰਸ਼ੀ-ਕਲਮ ਸਮੁੰਦਰ ਵਾਂਗ ਠਾਠੀ ਮਾਰਦੀ ਟੁਰਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਕਿਧਰੇ ਅਟਕਦੀ ਨਹੀਂ ।

(੬੬)

(੨) ਪਰ ਜੇ ਇਹ ਦਲੀਲ ਬਹੁ ਖੁਲ੍ਹੀ ਭਾਸੇ ਤਾਂ ਹੋਰ ਵੇਖੋ। ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਵਿੱਚ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੀ ਅਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਹਾਲ ਹਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਨਿਸਚੈ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਪਣੀ ਲਿਖੀ ਬਾਣੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਵੀ ਦੇਖੋ ਉਹ ਅਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ 'ਕਵਿ ਵਾਚ' ਕਰਕੇ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਯਥਾ:— । ਦੋਹਰਾ ।

✓ ਜੋ ਨਿਜ ਪ੍ਰਭ ਮੇ ਸੋ ਕਹਾ
ਸੋ ਕਹਿ ਹੈ ਜਗ ਮਾਹਿ ।
ਜੋ ਤਿਹ ਪ੍ਰਭ ਕੋ ਧਿਆਇ ਹੈ
ਅੰਤ ਸੁਰਗ ਕੋ ਜਾਇ । ੬੦ ।

ਫਿਰ ਇਸ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਜਦ ਅਪਣੇ ਜਨਮ ਦਾ ਹਾਲ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਵੀ ਇਹੋ ਅੱਖਰ ਲਾਓ ਦੇ ਹਨ : 'ਅਬ ਕਬਿ ਜਨਮ ਕਬਨੈ' 'ਤਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ ਹਮਾਰਾ ਭਯੋ। ਪਟਨਾ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਖੇ ਭਵ ਲਯੋ ।' ਵੇਖੋ ਇੱਥੇ ਅਪਣੇ ਲਈ ਨਾਲੇ 'ਹਮ' ਨਾਲੇ 'ਕਵਿ' ਕਰਕੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਤੇ ਅੰਤ ਨੂੰ ਜਦ ਤਿਰੀਆ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸਮਾਪਤ ਹੋਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ 'ਕਵੀਓ ਵਾਚ ਬੇਨਤੀ' ਕਰਕੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਭਾਵ ਆਦਿ ਤੇ ਅੰਤ ਤਕ 'ਕਵੀ' ਪਦ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਅਪਣੇ ਆਪ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। ਤੇ ਇਸਤੋਂ ਚੰਗਾ 'ਤਖੱਲਸ' ਵੀ ਕੀਤਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਮਹਾਂ-ਕਵੀ, ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਸਿਰਤਾਜ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅਪਣੇ ਆਪ ਸਨ। ਪਹਿਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਲਮ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਚਲਾਈ, ਫਿਰ ਰਣ ਵਿੱਚ ਭਗੋਤੀ (ਨਾਮ) ਦੀ ਬਖਸ਼ੀ ਤਲਵਾਰ ਵਾਹੀ, ਫਿਰ ਅਪਣਾ ਸੀਸ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰਕੇ

(੬੭)

ਭਾਰਤ ਭੂਮੀ ਦਾ ਭਾਰ ਉਤਾਰਕੇ ਸਚਖੰਡ ਨੂੰ ਪਧਾਰੇ, ਉਸੇ 'ਹੋਮ-ਕੁੰਟ' ਵਲ ਜਿਥੋਂ ਆਏ ਸਨ।

(੩) ਤੀਜਾ ਸਬੂਤ ਇਹ ਹੈ ਜੁ ਇਹ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਨਿਰਾਪਰਾ ਉਲਥਾਂ ਹੀ ਪੁਰਾਣਾਂ ਦਾ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਜਿਥੇ ਜਿਥੇ ਦਸਮ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਿਆ ਹੈ, ਉਥੇ ਉਥੇ ਨਵੇਂ ਨਵੇਂ ਹਾਲ ਪਾਏ ਹਨ। ਉਦਾਹਰਨ ਵਜੋਂ ਵੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਅਵਤਾਰ, ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਖੜਗ ਸਿੰਘ, ਕਰਮ ਸਿੰਘ, ਅਨੂਪ ਸਿੰਘ (੧੩੫੦-੧੪੭੬) ਆਦਿ ਅਪਣੇ ਕੋਲੋਂ ਪਾਏ ਹਨ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਵਿਯਕਤੀਆਂ 'ਭਾਗਵਤ ਦਸਮ ਸਕੰਧ' ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ। ਇੰਝ-ਕਰਣਾ ਕਿਸੇ ਐਸੇ ਵੈਸੇ ਕਵੀ ਦਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਇਖਤਿਆਰ ਪਰਮ-ਜੋਤ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਦਾ ਹੀ ਸੀ।

(੪) ਇਸ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਇਕ ਹੋਰ ਸਬੂਤ ਇਹ ਹੈ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨਿਰੋਪਰੇ ਵਾਰਤਿਕ (Descriptive) ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਤਸੀਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪੜ੍ਹੇ ਤੇ ਪਤਾ ਲਗੇਗਾ ਜੁ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਥਾਂ ਥਾਂ ਅਪਣੇ ਵਲੋਂ ਕਟਾਖਾਂ (Personal Touches) ਹਨ।

ਜਿਹਾ ਕਿ 'ਰਾਮ ਅਵਤਾਰ' ਦੇ ਅੰਤ:-

✓ ਪਾਯ ਗਹੇ ਜਬ ਤੇ ਤੁਮਰੇ,
ਤਬਤੇ ਕੋਊ ਆਖ ਤਰੇ ਨਹਿ ਆਨਯੋ।
ਰਾਮ, ਰਹੀਮ ਪੁਰਾਨ ਕੁਰਾਨ,
ਅਨੇਕ ਕਹੈ ਮਤ, ਏਕ ਨ ਮਾਨਯੋ।
ਸਿਮਿਤਿ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਬੇਦ ਸਭੇ,
ਬਹੁ ਭੇਦ ਕਹੈ, ਹਮ ਏਕ ਨ ਜਾਨਯੋ।

(੬੮)

ਸ੍ਰੀ ਅਸਪਾਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੁਮਰੀ ਕਰ,
ਮੈਂ ਨ ਕਹਯੋ ਸਭ ਤੋਹਿ ਬਖਾਨਯੋ।

ਇਸੇ 'ਸ੍ਰੀ ਅਸਪਾਨ' ਉਸ ਨਾਮ-ਸਤਾ (ਭਗੋਤੀ) ਵਲ
ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਵਤਾਰ ਵਿੱਚ ਇਹ
ਆਂਵਦਾ ਹੈ:-

✓ 'ਲਿਵ ਲਾਗੀ ਮੋਰੀ ਪਗ ਇਨਸੋ'.....ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਦੇਵੀ
ਜੂ ਕੀ ਉਸਤਤਿ ਸਮਾਪਤ, ਆਂਵਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਇਥੇ ਵੀ ਅਪਣੀ
ਇਕ ਦਿਲ-ਉਠਵੀਂ (Uproaring) ਕਟਾਖ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ।
'ਇਨਸੋ' ਦਾ ਭਾਵ ਕੋਈ ਦੇਵੀ, ਦੇਵਤਾ ਜਾਂ ਛੋਟੀ ਮੋਟੀ
ਵਿਯਕਤੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਜੇਹਾ ਕਿ ਉਪਰ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ,
ਨਾਮ-ਸੱਤਾ ਜਾਂ ਅਕਾਲ-ਸੱਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਹੀ ਭਗੋਤੀ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ
ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ, ਵਿਸ਼ਨ, ਰਾਮ, ਰਹੀਮ ਸਭ ਧਿਆਂਦੇ ਹਨ। ਕੀ 'ਪ੍ਰਿਥਮ
ਭਗੋਤੀ ਸਿਮਰ ਕੈ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਲਈ ਧਿਆਇ' ਨਹੀਂ? ਜੇ
ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਸਿਮਰਨ ਦਵਾਰਾ ਇਸ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ
ਅਪਣੇ ਅੰਦਰ ਧਰ ਤੋਂ ਆਈ ਹੋਈ ਜੋਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ,
ਤਾਂ ਫਿਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ, ਰਾਮ ਆਦਿ ਨੇ ਤਾਂ ਧਿਆਣਾ ਹੀ ਹੋਇਆ।
ਪਰ ਇਹ ਅਕਾਲ-ਸੱਤਾ ਨੂੰ ਧਿਆਣਾ ਹੈ, ਬਾਲੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ,
ਅਵਾਹਨ ਨਾਲ ਨਹੀਂ, ਝੋਟੇ ਮਾਰਕੇ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਸਿਮਰਣ
ਨਾਲ, ਜੋ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਦੀ ਗੁਰੂਤੀ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਤੋਂ ਚਲੀ
ਆਈ ਹੈ:-

✓ 'ਸੰਗ੍ਰਹ ਕਰੋ ਸਦਾ ਸਿਮਰਨ
ਕਹੁ ਪਰਪ ਪਾਪ ਤਜ ਭਾਗੋ'
ਭਾਵ-ਇਹ ਜੋ 'ਕਵੀ ਵਾਚ' ਸਭ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਹਨ,

(੬੬)

ਤੇ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਨਿਰੋਲ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ।

(੧੧)

ਹੁਣ ਇੱਥੇ ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉਠਦਾ ਹੈ ਜੁ ਸਾਡੇ ਇਤਿ-
ਹਾਸਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਕਣ 'ਦੇਵੀ ਦਾ ਆਵਾਹਣ' ਤੇ 'ਦੇਵੀ ਦਾ
ਤਲਵਾਰ' ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨੈਣਾ ਦੇਵੀ ਦੇ
ਟਿੱਲੇ ਉਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੋਮ ਕਰਣਾ ਕਿੱਥੋਂ ਤਕ ਸੱਚ ਹੈ।
ਜੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਜੁ ਕੇਸੋ
ਪੰਡਤ ਨੂੰ ਸੱਦਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਹੋਮ ਰਚਿਆ ਗਿਆ। ਪਰ
ਪਿੱਛੋਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਸਭ ਸਾਮਿਗਰੀ ਹੋਮ ਦੇ ਵਿੱਚ
ਸੁੱਟ ਦਿੱਤੀ ਕਿਉਂਕਿ ਦੇਵੀ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲੀ ਤੇ ਉਥੇ ਘਿਉ
ਦੀ ਵੱਡੀ ਲਾਟ ਨਿਕਲਣ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸਮਝਿਆ ਜੁ
ਇਹ 'ਦੇਵੀ' ਹੋਵੇਗੀ ਤੇ ਅੰਤ ਨੂੰ 'ਕੇਸੋ' ਨੂੰ ਜਦ ਕੁਝ
ਨਾ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ:-

‘ਚਟ ਪਟਾਯ ਚਿਤ ਮੇ ਜਰਯੋ,

ਤਿਨੁ ਜਯੋ ਕੁਧਤ ਹੋਯ।

ਖੋਜ ਰੋਜ ਕੇ ਹੋਤ ਲਗ,

ਦਯੋ ਮਿਸੁ ਜੁ ਰੋਯ।’

ਇਹ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਇਸ ਸਬੂਤ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ
ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਵੇਖੋ ਮਿਸਰ ਅੰਤ ਨੂੰ ਰੋਇਆ।

ਹੁਣ ਇਹ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਸਾਰੀ ਕਹਾਣੀ ਗਲਤ ਤੇ ਮੂੜਤਾ
ਦੀ ਧੀ ਹੈ। ਭਲਾ ਸੋਚੋ 'ਦੇਵੀ' ਕੋਈ 'ਬਨਾਨੀ' ਯਾ 'ਲਾਟ'
ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਨਿਕਲਣਾ ਹੈ ਤੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਤਲਵਾਰ
ਫੜਾਉਣੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਉਪਰ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਵੇਖ ਆਏ ਹਾਂ,

ਜੁ 'ਭਗੋਤੀ' ਤਾਂ 'ਨਾਮ-ਸੱਤਾ' ਯਾ ਅਕਾਲ ਦੀ ਓਹ ਸੱਤਾ ਹੈ,
 ਜੁ ਸਿਮਰਨ ਦਵਾਰਾ ਗੁਰਮੁਖ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਉਠਦੀ ਹੈ,
 ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਾਲ ਤੋਂ ਚੁੱਕ ਅਕਾਲ ਨਾਲ ਜੋੜਦੀ ਹੈ। ਇਹ
 ਕੋਈ ਸਬੂਲ, ਸ਼ਕਲ ਵਾਲੀ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਸੂਖਮ ਤੋਂ
 ਸੂਖਮ ਤਰ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਜਗਤ ਦਾ ਆਦਿ ਹੀ ਇੱਥੋਂ ਹੈ।
 ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ 'ਨਿਤ ਨਾਰਾਇਣੀ' 'ਨਿਤ-ਨਿਰੰਕਾਰੀ'
 ਆਦਿ ਨਾਮਾਂ ਤੋਂ ਪੁਕਾਰਿਆ ਹੈ। ਫਿਰ ਯਾਦ ਕਰੋ! ਭਵਾਨੀ
 ਕੌਣ ਹੈ? ਕੋਈ ਮਿਸਤ੍ਰੀ ਨਹੀਂ:-

✓ 'ਪ੍ਰਿਥਮ ਕਾਲ ਸਭ ਜਗ ਕੇ ਤਾਤਾ।
 ਤਾਤੈ ਭਯੋ 'ਤੇਜ' ਬਿਖਿਆਤਾ।
 ਸੋਈ 'ਭਵਾਨੀ' ਨਾਮ ਕਹਾਈ।
 ਜਿਨ ਸਗਲੀ ਯਹਿ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਉਪਾਈ।

ਹੁਣ ਜਦ 'ਭਵਾਨੀ' (ਨਾਮ-ਸੱਤਾ) ਇੱਕ ਅਲਿੰਗ-
 ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਜੀਕਣ ਬਿਜਲੀ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਉਸ ਦਾ ਰੂਪ ਰੰਗ
 ਕੀਕਣ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਪਰ ਪਾਠਕ ਹੁਣ ਪੁੱਛਣਗੇ ਜੁ ਫਿਰ
 ਤਸਵੀਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਇਸਤ੍ਰੀ-ਰੂਪ ਕਿਉਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।
 ਇਸ ਦਾ ਉੱਤਰ ਹੈ ਜੋ-ਤਸਵੀਰਾਂ ਬਣਾਉਣਾ ਯਾ ਨਾ ਬਣਾਉਣਾ
 ਤਾਂ ਮਸੱਵਰ ਦੇ ਅਪਣੇ ਨਿਸਚੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਅਪਣੇ ਖਿਆਲ
 ਅਨੁਸਾਰ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਬਿਜਲੀ ਤੇ ਹੋਰ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਕੋਈ
 ਮੂੰਹ ਯਾ ਧੜ ਨਹੀਂ। ਹਾਂ, ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਦਾ
 ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਭਾਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਚੇਤੇ ਕਰਾਉਣ ਲਈ
 ਤਸਵੀਰਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸੇ 'ਭਗੋਤੀ' ਯਾ
 'ਦੁਰਗਾ' ਦੇ ਗਲ ਬੜੀ ਮੁੰਡੀਆਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਕਿਉਂ ਹੁੰਦੀ

(੭੧)

ਹੈ ? ਇਹ ਦੋਸਣ ਲਈ ਜੁ ਕਈ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਫ਼ਿਸ਼ਨ, ਮਹੇਸ਼ ਹੁੰਦੇ, ਮਰਦੇ ਖਪਦੇ ਤੇ ਪਰਲੇ ਵੇਲੇ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਇਸ ਦੇ ਗਲ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ, ਜੁ ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਸਭ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਨੂੰ ਮਾਰਦੀ ਖਪਾਂਦੀ ਤੇ ਲੈ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸੂਖਮ ਗਲ ਨੂੰ ਦਸਣ ਲਈ ਸਥੂਲ ਤਸਵੀਰ ਲੋਕੀਂ ਬਣਾਏ ਹਨ, ਪਰ ਖਾਲਸਾ-ਪੰਥ ਵਿੱਚ ਮੂਰਤੀਆਂ ਬਣਾਣਾ ਯਾ ਪੂਜਣਾ ਇਸੇ ਲਈ ਵਰਜਤ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਲੋਕੀਂ ਅਸਲ ਗੂੜ੍ਹਤਾ ਨੂੰ ਨਾ ਲਖਦੇ ਹੋਏ ਉਲਟ ਪੁਲਟ ਸਾਂਗਾਂ ਯਾ ਮੂਰਤੀਆਂ ਦੀ ਹੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਕਰਨ ਲਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਵੀ ਦਾ 'ਰਕਤ-ਬੀਜ' ਨੂੰ ਮਾਰਣ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ, ਜੋ ਹਉਮੈ ਦਾ ਲਹੂ ਜਿਥੇ ਜਿਥੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਬੀਜ ਵਾਂਗ ਆਪਣਾ ਅਡੰਬਰ ਫਿਰ ਰਚ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ 'ਨਾਮ-ਸਤਾ' ਇਸ ਦੇ ਲਹੂ ਨੂੰ ਪੀਕੇ ਖੇ ਕਰ ਦੇਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੁ ਇਹ ਬੀਜ ਤੋਂ ਹੀ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਇਹ ਜੋ ਕਾਲ ਦਾ ਬੀਜ, ਹਉਮੈ ਦਾ ਬੀਜ 'ਨਾਮ' ਰੂਪੀ 'ਕਾਲਕਾ' ਹੜੱਪ ਕਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਯਾਦ ਰਖੋ, ਜੁ ਉਹ ਸੱਤਾ ਅੰਦਰ ਹੈ, ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਨਿਰਗਣ ਹੈ ਸਰਗਣ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ, ਗਿਆਨ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ, ਸਿਮਰਨ ਦਵਾਰਾ ਰੋਮ ਰੋਮ ਵਿੱਚ ਅਨਭਵ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਨਾ ਜਗ, ਨਾ ਹੋਮ ਰਚਿਆ, ਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਸੇ ਪੰਡਤ ਆਦਿ ਨੂੰ ਬੁਲਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ, ਨਾ 'ਦੇਵੀ' ਨੂੰ, ਜਿਹਾ ਕਿ ਲੋਕੀਂ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਵਾਹਿਨ ਕੀਤਾ ਨੈਣਾ ਦੇਵੀ ਦੇ ਟਿਲੇ ਉਪਰ। ਇਹ ਸਭ ਸਾਡੇ ਉਪਰ ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਹੜ੍ਹ

(੭੨)

ਆਵਣ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਤੇ ਸਬੂਤ ਹੈ, ਵਰਨਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ; ਤੇ
ਬਾਹਰਲੀ-ਇਸਤਰਾਂ-ਦੇਵੀ ਦਾ ਆਵਾਹਨ ਕੀ, ਤੇ ਹੋਮ, ਜਗ
ਕੀ ? ਨਹੀਂ, ਨਹੀਂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਤਾਂ ਅਜੇਹੇ ਜਾਪ,
ਤਾਪ ਤੇ ਆਵਾਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੁਰਕਾਰਦੇ ਹਨ । ਯਥਾ:—

ਤਾਪ ਕੇ ਸਤੇ ਤੇ ਜੋਪੈ
ਪਾਈਐ ਅਤਾਪ ਨਾਥ,
ਤਾਪਨਾ ਅਨੇਕ ਤਨ
ਘਾਯਲ ਸਹਤ ਹੈਂ ।
ਜਾਪ ਕੇ ਕੀਯੇ ਤੇ ਜੋਪੈ
ਪਾਯਤ ਅਜਾਪ-ਦੇਵ,
ਪ੍ਰਦਨਾ ਸਦੀਵ 'ਤੁਹੀ ਤੁਹੀ'
ਉਚਰਤ ਹੈਂ ।
ਨਭਕੇ ਉਭੇ ਤੇ ਜੋਪੈ
ਨਾਰਾਯਣ ਪਾਯਤ,
ਅਨਿਲ ਅਕਾਸ ਪੰਛੀ
ਡੋਲ ਬੋ ਕਰਤ ਹੈ ।
ਆਗ ਮੇ ਜਰੇ ਤੇ
ਗਤਿ ਰਾਂਡ ਕੀ ਪਰਤ ਨਰ,
ਪਤਾਲ ਕੇ ਬਾਸੀ ਕਯੋ
ਭੁਜੰਗ ਨ ਤਰਤ ਹੈਂ ।

[ਅਕਾਲ ਉਸਤਤ ੯੪]

ਭਾਵ ਜੇ ਨਿਰੇ ਤਪ ਨਾਲ ਉਹ ਲਭੇ ਤਾਂ ਕਈ ਚਖਮੀ
ਸਿਪਾਹੀ ਅਪਣੇ ਅੰਗ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ਕਟਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ

(੨੩)

ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦਾ। ਜੇ ਨਿਰਾਪੁਰਾ ਜਾਪ ਨਾਲ ਹੀ ਲੱਭੇ
ਤਾਂ ਗੁਮੋਫੋਨ ਨੂੰ ਹੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਲੱਭ ਪਵੇ, ਉਹ ਕਈ ਰਾਮ
ਰਾਮ ਦੇ ਰੀਕਾਰਡ ਗਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਪ੍ਰਦਨਾ ਪੰਛੀ ਵੀ
'ਤੂਹੀ' 'ਤੂਹੀ' ਬਿਨ-ਸਮਝੇ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਡਣ ਨਾਲ ਲਭੇ
ਤਾਂ ਪੰਛੀ ਉਸਨੂੰ ਲਭ ਲੈਣ, ਜੇ ਅਗ ਵਿੱਚ ਸੜਨ ਨਾਲ ਲਭੇ
ਤਾਂ ਸਤੀ ਇਸਤਰੀਆਂ ਲੱਭ ਲੈਣ, ਜੇ ਗੁਫਾ ਵਿੱਚ ਲਭੇ ਤਾਂ ਸਮ
ਆਦਿ ਉਸਨੂੰ ਲਭ ਲੈਣ। ਗਲ ਕੀ ਨਾ ਜਗ, ਵਰਤ, ਹੋਮ,
ਤਪ ਨਾਲ ਉਹ ਲੱਭਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੇ ਆਵਾ-
ਹਿਨ ਕਰਨ ਨਾਲ। ਉਹ ਲੱਭਦਾ ਹੈ:-

“ਜਿਨ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀਓ ਤਿਨ ਹੀ ਪ੍ਰਭ ਪਾਇਓ” ✓

ਕਿਸੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਬੁਲਾਕੇ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਆਵਾਹਨ
ਕਰਨਾ ਕਿਉਂ ਸੀ, ਜਦ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਚਾਲਾ-
ਕੀਆਂ ਉਪਰ ਇਹੋ ਮਖੌਲ ਉੜਾਂਦੇ ਹਨ:-

ਸੁਨਹੁ ਬਿਪ੍ਰ ਤੁਮ ਮੰਤ੍ਰ ਵੇਤਿ ਜਿਹ ।

ਲੂਟ ਲੋਤ ਤਿਹ ਘਰ ਬਿਧਿ ਜਿਹ ਕਿਹ ।

ਤਾਕਹਿ ਕਛੁ ਰਾਜਾਨ ਨਹਿ ਆਵੈ ।

ਮੁਰਖ ਅਪਨਾ ਮੂੰਡ ਮੁੰਡਾਵੈ ।.....

ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਤਾਕੇ ਭਟਕਾਵੈ ।

ਅੰਤ ਬਾਰ ਇਮ ਭਾਖਿ ਸੁਨਾਵੈ । । ੩੦ ।

ਤੋ ਤੋ ਕਛੁ ਅਛਰ ਰਹਿ ਗਯੋ ।

ਕੈ ਕੁਛ ਭੰਗ ਤ੍ਰਿਯਾ ਤੋ ਭਯੋ ।.....

ਦੇਹਿਰਾ:-ਮੰਤ੍ਰ ਜੰਤ੍ਰ ਅਰ ਤੰਤ੍ਰ ਨਿਧ

ਜੋ ਇਨ ਮਹਿ ਕਛੁ ਹੋਇ ।

(੭੪)

ਹਜ਼ਰਤਿ ਹੋ ਆਪਹਿ ਰਹਹਿ

ਮਾਂਗਤ ਫਿਰਤ ਨ ਕੋਇ । [ਵੇਖੋ ਚਰਿਤ੍ ੨੨੬੬]

ਭਾਵ ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੰਤ੍ਰਾਂ, ਜੰਤ੍ਰਾਂ ਤੇ ਆਵਾਹਨਾ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਘਰ ਬੈਠੇ ਹੀ ਉਹ ਰੁਪੈ ਟਕੇ ਨਾ ਬਣਾ ਲੈਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਿਪ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਮੰਗਣ ਲਈ ਆਉਣ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ । ਗੱਲ ਕੀ ਨਾਹੀਂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਧਰੇ ਹੋਮ ਯਾ ਅਵਾਹਨ ਰਚਿਆ, ਨਾ ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਕਿਸੇ ਬਿਪ੍ਰ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ, ਨਾ ਕੋਈ ਬਾਹਰ-ਅਖ-ਡਿਠੀ-ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਯਾ ਕਰਨ ਲਈ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ‘ਦੇਵੀ’ ਬਸ ਇੱਕੋ ਹੀ ਹੈ, ਨਾਮ-ਸੱਤਾ ਜੋ ਅਟਲ, ਅਕਾਲ, ਸਦੀਵ ਅਦੇਸ ਸੱਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਲੱਭਿਆ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਲੱਭਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਕ ਬਾਹਰੇ ਨਹੀਂ ਅਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ, ਸਿਮਰਨ ਦਵਾਰਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਇਹ ਰੂਪ ਵਾਲੀ ਨਹੀਂ ਅਰੂਪ ਹੈ, ਇਹ ਸਬੂਲ ਨਹੀਂ ਸੂਖਮ ਹੈ, ਅਗੋਚਰ ਪਰ ਸਦੀਵ-ਕਾਲ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਸੱਤਾ ਹੈ । ਇਸ ਪਰਮ ਜੋਤ, ਇਸੇ ਜਾਗਤੀ-ਜੋਤ ਦੇ ‘ਖਾਲਸਾ’ ਜੀ ਉਪਾਸ਼ਕ ਹਨ ।

(੧੨)

ਇੱਥੇ ਅਸਾਂ ਇੱਕ ਦੋ ਭੁੱਲਾਂ ਹੋਰ ਨੂੰ ਵੀ ਖੋਲ੍ਹਣਾ ਹੈ ਜੁ ਪੰਥ ਵਿੱਚ ਅਪਣੀ ਵਿਸ਼ ਦੇਰ ਤੋਂ ਘੋਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ । ਇੱਕ ਤਾਂ ਪੰਡਤ ‘ਕੇਸੋਦਾਸ’ ਵਾਲੀ; ਦੂਜੀ ‘ਚਟਪਟਾਯ ਚਿਤ੍ਰ ਮੇ ਕਰਯੋ’ ਵਾਲੀ । ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਕੇਸੋ ਪੰਡਤ ਵਾਲਾ ਲਓ । ਇਸ ਬਾਬਤ ਕੋਈ ਇਤਿਹਾਸਕ ਯਾ ਗਰਬਾਣੀ ਤੋਂ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਜੇ ਕੇਸੋ ਪੰਡਤ ਨੂੰ ਕਦੀ ਵੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ

(੨੫)

ਨੇ ਬੁਲਾਇਆ ਹੋਵੇ। ਫਿਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਇਹ ਹੈ ਜੋ 'ਕੋਸੋ ਪੰਡਤ' ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਿਉਂ ਇੱਥੇ ਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਦਾ ਉੱਤਰ ਇਹ ਹੈ ਜੁ 'ਰਾਮਕਲੀ ਸਦ' ਵਿੱਚ 'ਕੋਸੋ ਗੋਪਾਲ ਪੰਡਤ' ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਂਵਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਇਹ ਜ਼ਿਕਰ ਸੱਚ ਪੁਛੇ ਤਾਂ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਤਿਨ ਸੌ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਸਾਡੇ ਪੰਥ ਲਈ ਇਕ ਹਉਵਾ (Bugber) ਜਿਹਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਤਨਾ ਜੁ ਲੋਕੀ 'ਸਦ' ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਤੇ ਅਰਥ ਕਰਣ ਤੋਂ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਕਤਰਾਂਦੇ ਹਨ, ਯਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਐਸਾ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਭਾਵੇਂ ਕੋਸੋ ਤਾਂ 'ਕੋਸੋ ਕੋਸੋ ਕਕੀਏ' (ਕਬੀਰ) ਨਾਲ ਰਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ 'ਪੰਡਤ' ਦੇ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦੇ। ਮੈਨੂੰ ਪੂਰਨ ਨਿਸਚਾ ਹੈ, ਜੇ ਏਹੋ 'ਕੋਸੋ ਗੋਪਾਲ' ਖਿੱਚ ਖਿੱਚ ਕੇ ਇਤਿਹਾਸ ਕਾਰਾਂ ਨੇ ਉਥੇ ਦੇਵੀ-ਪੂਜਣ-ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿੱਚ ਜਾ ਮੜਿਆ ਹੈ। ਕਿਉਂ ? ਜੁ ਚੀਜ ਦਿਨ ਨੂੰ ਨਾ ਹਜ਼ਮ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਰਾਤ ਨੂੰ ਛਾਤੀ ਉਪਰ ਚੜਕੇ ਬੋਲਦੀ ਹੈ। ਬੱਸ ਏਹੋ ਹਾਲ ਇਹ ਰਾਮਕਲੀ ਵਾਲੇ 'ਕੋਸੋ' ਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਪਹਿਲੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਗਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਜੁ ਰਾਮਕਲੀ-ਸਦ ਵਿੱਚ 'ਕੋਸੋ' ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਖੋਲਕੇ ਲਿਖਿਆ ਜਾਵੇ। ਉਥੇ ਵਰਨਨ ਇਉਂ ਹੈ:

- ✓ 'ਅੰਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਬੋਲਿਆ ਮੈ ਪਿਛੇ
ਕੀਰਤਨੁ ਕਰਿਆਹੁ ਨਿਰਬਾਣ ਜੀਉ।
ਕੋਸੋ-ਗੋਪਾਲ ਪੰਡਤ ਸਦਿਆਹੁ
ਹਰਿ ਹਰਿ ਕਥਾ ਪੜ੍ਹਹਿ ਪੁਰਾਣ ਜੀਉ।'
- ✓ ਇੱਥੇ ਹੁਣ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਇਹ ਹੈ ਕੀ 'ਕੋਸੋ' ਕੋਈ ਪੰਡਤ

(੨੬)

ਸੀ ? ਕੀ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਪੁਰਾਣ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਸਤੇ ਸੌਂਦਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ? ਕੀ ਗੁਰੂ-ਪੁਰਾਣ ਦੀ ਕਥਾ ਵਾਸਤੇ ਉਸਨੂੰ ਸੌਂਦਿਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਮਰਣ ਪਿਛੋਂ ਉਹੋ ਪੁਰਾਣ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰ ਔਖਾ ਵੀ ਤੇ ਸੋਖਾ ਵੀ ਹੈ; ਔਖਾ ਇਸ ਕਰਕੇ ਜੁ ਆਖੀਏ ਜੇ ਹਾਂ ਸੌਂਦਿਆ ਇਸ ਲਈ, ਤਾਂ ਲੋਕੀਂ ਆਖਣਗੇ ਭਾਈ ਏਹ ਮਨਮਤੀਆ ਹੈ, ਗੁਰਸਿੱਖ ਨਹੀਂ, ਤੇ ਸੋਖਾ ਇਸ ਲਈ ਹੈ, ਜੁ ਅਖਰੀਂ ਅਰਥ ਸਪਸ਼ਟ ਹਨ, ਜੁ ਹਾਂ ਕੋਸੇ ਗੁਪਾਲ ਪੰਡਿਤ ਨੂੰ ਸੌਂਦਿਆ ਗਿਆ ! ਪਰ ਸੌਂਦਿਆ ਕਿਸ ਲਈ ਗਿਆ ? ਇਸਦਾ ਉੱਤਰ ਜ਼ਰਾ ਸੋਚਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਪਰ ਦਸ ਆਇਆ ਹਾਂ ਜੁ ਗੁਰਸਿੱਖ ਧਰਮ, ਇਕ ਉੱਚ ਧਰਮ (Super-Religion) ਹੈ, ਜਿਸ ਕੇਂਦਰੀ (Radius) ਵਿੱਚ ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਦੀਆਂ ਲੀਹਾਂ (Radii) ਆਕੇ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ, ਸਾਰੇ ਤਤ-ਬੋਧ ਨੂੰ ਪਾਕੇ ਤੇ ਅਕਾਲ-ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਨੂੰ ਪਕੜਦੇ ਹਨ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ-ਲੀਲਾ ਵਾਲੇ ਵੀ ਅਪਣੀ ਲੀਹ ਨੂੰ ਪਕੜ ਜਦ ਇਥੇ ਅਪੜਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸੁਣਦੇ ਹਨ: 'ਏਕ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਰਬ ਦੇਵਾ, ਦੇਵ ਦੇਵਾਤ ਆਤਮਾ' ਭਾਵ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੋਈ ਵਿਯਕਤੀ ਨਹੀਂ ਇਹ ਤਾਂ ਆਤਮਾ ਹੀ ਹੈ, ਬਲਭੰਦੂ ਇਸਦਾ ਭਰਾ ਜੀਵ-ਆਤਮਾ ਹੈ, ਅਰਜਨ ਜਗਿਯਾਸੂ ਭਗਤ ਹੈ, ਇਤ ਆਦਿ। ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦੀ ਲੀਹ ਉਪਰ ਟੁਰਣ ਵਾਲੇ ਜਦ ਇਸ ਰਹੱਸ ਨੂੰ ਅਪੜਦੇ ਹਨ 'ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜਿਸ ਰੂਪ ਨ ਰੇਖਿਆ' ਭਾਵ ਦਸਰਥ ਦਾ ਪੁਤ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਰਮਤਾ-ਰਾਮ। ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਦੇਵੀ-ਲੀਹ (Cult) ਵਾਲੇ ਭਗੋਤ: ਰਾਹੀਂ ਉਸੇ 'ਨਾਮ' ਉਪਰ ਪੁਜਦੇ ਹਨ।

ਹੁਣ ਲਵੋ ਗਰੁੜ-ਲੀਹ (Cult) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ 'ਗਰੁੜ'-ਪੁਰਾਣ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਹੈ। ਇਸਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਪੜ੍ਹੋ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗੇਗਾ ਜੁ 'ਗਰੁੜ' ਵੀ 'ਸ਼ਬਦ' ਯਾ 'ਨਾਮ' ਲਈ ਹੀ ਪਦ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਤੇ ਹੋਰ ਸਭ ਗਾਥਾ (Allegory) ਰਚਕ ਹੈ [ਵੇਖੋ ਪੋਥੀ 'ਅੰਮ੍ਰਿਤ' ਜਿਸ ਵਿਚ ਗਰੁੜ ਕੋਣ ਹੈ ਖੋਲਕੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ]। ਹੁਣ ਗਰੁੜ-ਪੁਰਾਣ ਦਾ ਮੰਗਵਾ ਕੇ ਪੜ੍ਹਾਣਾ ਇਸ ਲਈ ਸੀ ਜੁ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਣ ਕਿ-ਭਾਈ 'ਗਰੁੜ' ਕਿਸੇ ਪੰਛੀ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਇਹ ਤਾਂ ਉਹ 'ਨਾਮ'-ਸੱਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸਾਂ ਨੇ ਲੱਭਣਾ ਹੈ, ਤੇ ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਤਿਲਕ ਸਾਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਦੀ ਗੱਦੀ ਵੇਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ : ਯਥਾ:—

✓ 'ਰਾਮਦਾਸ ਸੋਢੀ ਤਿਲਕ ਦੀਆ।

ਗੁਰ-‘ਸ਼ਬਦ’ ਸੱਚ ਨੀਸਾਣ ਜੀਉ।’

ਭਾਵ ਇਹ ਤਿਲਕ 'ਨਾਮ' ਯਾ 'ਸ਼ਬਦ' ਦਾ ਹੀ ਹੈ। ਕੋਸੇ ਪੰਡਤ ਨੇ (ਸਦ) ਆਕੇ ਬਾਹਰਮੁਖੀ ਕਥਾ ਉਚਾਰਣ ਕੀਤੀ, ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੁਰੂ ਗਾਥਾ ਦਾ ਰਹੱਸ (Esoteric meaning) ਸਮਝਾਇਆ ਤੇ ਸਿੱਟਾ ਨਿਕਲਿਆ:—

✓ 'ਹਰਿ ਕਥਾ ਪੜ੍ਹੀਐ ਹਰਿਨਾਮ ਸੁਣੀਐ,
ਬੇਬਾਣ ਹਰਿ ਰੰਗ ਭਾਵਏ।’

ਭਾਵ ਇਹ, ਜੁ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਲੀਹ (Cult) ਫੜੇ ਅੰਤ ਨੂੰ 'ਨਾਮ' ਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਆਉਣਾ ਹੈ, ਜੁ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦਾ ਮੂਲ-ਮੰਤ੍ਰ ਹੈ। ਹਾਂ ਜੀ, ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਅਕਾਲ

(੨੮)

ਉਸਤਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:-

✓ 'ਕਹੂੰ ਗਰੁੜੁ ਗੁੜੁ ਕਥੈ ਕਹਾਨੀ । ੨੮ । ੧੧੮ ।

ਭਾਵ ਕਿਧਰੇ 'ਗਰੁੜ' ਦੀ ਗੁੜੁ ਗਾਥਾ ਕਥਨ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ । ਪਰ ਸਮਝਣ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਕੀਕਣ ਤਰੇ:-

✓ 'ਬੂਭੇ ਨਰਕ ਧਾਰ ਮੂੜੁ ਗਯਾਨ ਕੇ ਬਿਨਾ ਬਿਚਾਰ,
ਭਾਵ ਬਹੀਨ ਕੈਸੇ ਗਯਾਨ ਕੇ ਬਿਚਾਰਹੀ । ੧੩ । ੮੩ ।'

ਗਲ ਕੀ ਗਰੁੜੁ ਪੁਰਾਣ ਤੇ ਕੈਸੇ ਪੰਛਤ ਨੂੰ ਬੁਲਾਣਾ ਅਨੀਤੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜੋ ਉਹ ਇਸ ਲਈ ਬੁਲਾਏ ਗਏ ਸਨ ਜੋ ਮੂੜੁ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਦਸਿਆ ਜਾਵੇ ਜੋ 'ਗਰੁੜ' ਉਹੋ ਹੀ ਹੈ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਤਿਲਕ ਵੇਲੇ ਲੱਭਾ ਹੈ । ਤੇ ਜੋ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੇ ਹਥ ਉਪਰ 'ਬਾਜ਼' ਕਰਕੇ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ 'ਨਾਮ' ਦਾ ਹੀ ਇਕ ਨਾਮ ਹੈ ।

ਇਕ ਹੋਰ ਸਬਬ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਗਰੁੜੁ ਪੁਰਾਣ ਤੇ ਕਥਣ ਵਾਲਾ ਕੈਸੇ ਕਿਉਂ ਖਿਚਿਆ ਹੋਇਆ ਅਗੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਵਿੱਚ 'ਸਦ' ਛੱਡਕੇ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕੀ ? ਉਤਰ ਹੈ ਜ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਅਪਣੀ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਵੇਖੋ ਬਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ:-

ਦੇਹਿਰਾ:- 'ਬਨਤਾ ਕਦਰੁ ਦਿਤ

✓ ਆਦਿਤ ਏ ਰਿਖ ਬਰੀ ਬਨਾਇ ।

(੭੯)

ਨਾਗ ਨਾਗ ਰਿਪੁ ਦੇਵ ਸਬ

ਦਈਤ ਲਏ ਉਪਜਾਇ (੧੮)

‘ਕਦਰੁ’ ਸਪਾਂ ਦੀ ਮਾਂ ਸੀ, ਤੇ ਗਰਜ਼ ਦਾ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਸੰਬੰਧ ਹੈ [ਵੇਖੋ ਪੋਥੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ], ਇਸ ਕਰਕੇ ਖਿਚਦੇ ਖਿਚਦੇ ਉਹ ‘ਕੋਸ਼ੇ’ ਸਦ ਵਾਲਾ ਇਥੇ ਦਸਮ ਇਤਹਾਸ ਵਿੱਚ ਆ ਗਿਆ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕੋਈ ਦਸਮ ਪਿਤਾ ਜੀ ਵੇਲੇ ਨਾ ਗਲ ਹੋਈ, ਨਾ ਕਿਸੇ ਪੰਡਤ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ, ਤੇ ਨਾ ਨੈਣਾ ਦੇਵੀ ਤੇ ਜਾਕੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਹੋਮ, ਯਾ ਬਲੀਆਂ ਦਿ ਰਚੀ। ਇੰਝ ਕਰਣ ਦੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਕੀ ਲੋੜ ਸੀ, ਜੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਤਾਰਣ ਲਈ ਧੂਰ ਤੋਂ ਅਕਾਲ-ਸੱਤਾ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਆਏ ਸਨ: ਉਹ ਤਾਂ ਅਪਣਾ ਇਸ਼ਟ ਬਸ ਇਕੋ ‘ਨਾਮ’ ਹੀ ਦਸਦੇ ਹਨ:—

✓ { ‘ਭਜੋ ਸੁ ਏਕ ਨਾਮਯੀ।
ਜੁ ਕਾਮ ਸਰਬ ਨਾਮਯੀ।
ਨ ਜਾਪ ਆਨ ਕੇ ਜਪੋ।
ਨ ਅਉਰ ਬਾਪਨਾ ਬਪੋ। ੩੭।’

[ਬਰਿਤ ਨਾਟਕ]

ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਰਹੀ ਕਿਸੇ ਮਿਸ਼ਰ ਯਾ ਬ੍ਰਿੱਪਰ ਦੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਜਾਂ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਦੱਖਣਾ ਆਦਿ ਮੰਗਣੇ ਦੀ ਤੇ ਇਹ ਗਿਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਜੁ ਤੁਸੀਂ ਸਭ ਕੁਝ ‘ਖਾਲਸਾ’ ਜੀ ਨੂੰ ਦੇਂਦੇ ਹੋ ਸਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੇ ਅਸੀਂ ਪਿਤਾ ਪੁਰਖੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹਾਂ। ਇਸ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵਿੱਚ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਜਹੁਣ ਤੋਂ ‘ਖਾਲਸਾ’ ਹੀ ਖੱਤ੍ਰ-ਤੇ-ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸਾਂਝਾ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ ਤੇ ਰਾਜ-ਸਾਜ ਦਾ ਭਾਗੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਜੇ ‘ਬ੍ਰਾਹਮਣ’

(੮੦)

ਕੋਈ ਖਾਲਸਾ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਆਵੇ ਤਾਂ ਭੀਖਕ ਬਣਕੇ ਜੇ ਆਵੇ, ਤਾਂ ਲੈ ਜਾਵੇਗਾ। ਪਰ ਇੰਝ ਨਹੀਂ, ਜੁ ਉਹ ਕੋਈ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਸਿੱਖਾਣ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਆਇਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਬਿਪ੍ਰ ਦੀ ਨਿਰਾਦਰੀ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ 'ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਮਹਿਮਾ' ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਤਅੱਲਕ ਦੇਵੀ ਪੂਜਾ ਨਾਲ ਮੂਲ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ। ਖਾਲਸੇ ਜੀ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਇਉਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅੰਤ ਨੂੰ ਅਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹਲੀਮ ਕਰਕੇ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ:-

✓ 'ਜੁਧ ਜਿਤੇ ਇਨਹੀ ਕੇ ਪ੍ਰਸਾਦ।
ਇਨਹੀ ਕੇ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸੁ ਦਾਨ ਕਰੇ।
ਅਘ ਓਘ ਟਰੇ ਇਨਹੀ ਕੇ ਪ੍ਰਸਾਦ।
ਇਨਹੀ ਕੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਭ ਸ਼ਤ੍ਰੁ ਮਰੇ।
ਇਨਹੀ ਕੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੇ ਸਜੇ ਹਮ ਹੈਂ।
ਨਹਿ ਮੇਸੇ ਗਰੀਬ ਕਰੋਰ ਪਰੇ।
ਸੇਵ ਕਰੀ ਇਨਹੀ ਕੀ ਮਨ ਭਾਵਤ।
ਔਰ ਕੀ ਸੇਵ ਸੁਹਾਤ ਨ ਜੀਕੇ।
ਦਾਨ ਦੀਯੋ ਇਨਹੀ ਕੋ ਭਲੇ।
ਅਰ ਔਰ ਕੋ ਦਾਨ ਨ ਲਾਗਤ ਨੀਕੇ।
ਆਗੇ ਫਲੈ ਇਨਹੀ ਕੋ ਦੀਯੋ।
ਜਗ ਮੇ ਔਰ ਦੀਯੋ ਸਭ ਫੀਕੇ।
ਮੇ ਗ੍ਰਿਹਿ ਮੇ ਮਨ ਤੇ ਤਨ ਤੇ।
ਸਿਰਲੈ ਧਨ ਹੈ ਸਭ ਹੀ ਇਨਹੀ ਕੇ।

ਉਪਰ ਅਸੀਂ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਪੜ੍ਹ ਆਏ ਹਾਂ, ਨਾਲ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ ਜੁ ਖਾਲਸਾ ਕੀਕਣ ਤਿਆਰ-ਬਰ-ਤਿਆਰ ਸ੍ਰੀ ਕੈਸਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਵਿਸਾਖੀ ਨੂੰ ਸਾਜਿਆ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਅਸਾਂ ਖਾਲਸਾ ਬਨਣ ਲਈ ਪੰਜ-ਪਉੜੇ ਜਾਚਣੇ ਹਨ। ਸਾਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ ਜੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਚੁਣਕੇ ਇਹ ਰਖੇ ਸਨ:-

- ✓ ੧. ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ।
੨. ਭਾਈ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ।
੩. ਭਾਈ ਹਿੰਮਤ ਸਿੰਘ ਜੀ।
੪. ਭਾਈ ਮੁਹਕਮ ਸਿੰਘ ਜੀ।
੫. ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਨਾਵਾਂ ਦੀ ਹੀ ਇਕ ਪਉੜੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਅਸਾਂ ਨੇ ਉਪਰ ਚੜ੍ਹਕੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਨਾਲ ਇਕ ਮਿਕ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਤੇ ਇਹ ਪੰਜ ਨਾਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਗੁਣ ਹਰ ਵੇਲੇ ਚੇਤੇ ਕਰਾਣ ਲਈ ਹੀ ਰਖੇ ਸਨ। ਵੇਖੋ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੋਂ ‘ਦਇਆ’ ਰਖੀ ਹੈ ਨਾਂ ਕਿ ‘ਧਰਮ’ ਕਿਉਂਕਿ “ਦਇਆ ਧਰਮ ਕਾ ਮੂਲ ਹੈ” ਮਾਂ ਦਇਆ ਹੈ, ਤੇ ਇਸਦਾ ਪੁਤਰ ‘ਧਰਮ’ ਹੈ। ਜਦ ਰਾਜੇ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਦਇਆ ਆਂਵਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਅਪਣੀ ਪਰਜਾ ਦੀ ਰਖਿਆ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ (ਧਰਮ) ਨੀਯਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਖੀਆਂ ਨੂੰ ਡੰਡ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਸਰਬ-ਜੀਵਾਂ ਲਈ ਦਇਆ-ਭਾਵ ਮਾਨੋ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦੀ ਨੀਂਹ, ਜਾ ਪਹਿਲੀ ਪਉੜੀ ਹੈ।

ਫਿਰ ਆਇਆ ‘ਧਰਮ’। ਧਰਮ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ, ਆਪ

ਅਪਣਾ ਕੰਮ ਕਾਨੂੰਨ ਤੇ ਨੀਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਨਾ, ਵਡਿਆਂ ਦੀ ਇਜ਼ਤ, ਰਾਜੇ ਦੀ ਇਜ਼ਤ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਪਾਲਣਾ, ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ । ਛੋਟੇ ਉਪਰ ਖਿਆ ਤੇ ਦਯਾ ਇਹ ਸਭ 'ਧਰਮ' ਦੇ ਲਛਣ ਹਨ । ਖਤਰੀ ਦਾ ਧਰਮ ਹੈ ਲੜਾਈ, ਸ਼ੂਦਰ ਦਾ ਸੇਵਾ, ਬ੍ਰਹਮਣ ਦਾ ਵੇਦ ਪਾਠ ਇਤਿ ਆਦਿ, ਬੁੱਧ ਖਾਲਸਾ ਧਰਮ ਵਿਚ ਇਹ ਸਭ ਕੰਮ ਜੁੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ ਜ ਦਿਮਾਗ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰੇ, ਪੜ੍ਹੇ ਪੜ੍ਹਾਏ; ਹਥ ਨਾਲ ਤਲਵਾਰ ਚਲਾਏ ਵੇਲੇ ਸਿਰ, ਹਲ ਵਾਹੇ, ਕਾਨੀ ਚਲਾਏ ਭਾਵੇਂ ਹਰ ਪਰਕਾਰ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰੇ, ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕਰੇ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘਰ ਵਿੱਚ ਬੈਠਕੇ ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਕੰਮ ਤੇ ਸਵਾਰਥ ਪੂਰਨ ਕਰੇ ਨਾਹਿ ਕਿ ਘਰ ਛੱਡਕੇ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਵੇ ।

'ਧਰਮ' ਦੇ ਨਾਲ 'ਹਿੰਮਤ' ਦੀ ਵੀ ਲੋੜ ਹੈ । ਹਿੰਮਤ ਉੱਦਮ ਦਾ ਹੀ ਨਾਮ ਹੈ, ਜਦ ਤੇੜੀ ਉੱਦਮ ਨਹੀਂ ਉੱਦਮ ਕੋਈ ਕੰਮ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਰਦਾ ਬਣਦਾ । ਹਿੰਮਤ ਚੌਰੀਸਿਖੀ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂ ਜੀਵਣ ਗੁੜ੍ਹਤੀ ਹੈ ।

ਜਦ ਇਹ ਤਿੰਨ ਗੁਣ ਆ ਗਏ ਤਾਂ ਡਰ ਉਧੀਕਰੇ ਫਿਰ ਨਾ ਖਿਸਕ ਜਾਣ । ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਪ੍ਰਾਣੀ ਟੀਸੀ ਤਾਂ ਉਧੀਕਰੇ ਹੋਇਆ ਫਿਰ ਘੱਤਮ ਹੋਣਾ - ਗਿਰ ਜਾਵੇਗਾ, ਤਾਂ ਉਧੀਕਰੇ ਅੱਗੇ ਕੋਲੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਵੇਗੀ । ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਉੱਦਮ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਬਸ ਇਹੋ ਹੀ 'ਮੁਹਕਮ' (ਪੱਕਾ) ਹੋਣਾ ਹੀ ਹੈ ।

ਜਦ ਇਹ ਸੰਜੀ ਦੇ ਚਾਰ ਪਾਵੇ ਪੂਰਨ ਹੋ ਜਾਣ । ਉਹ ਗੁਰਮੁਖ ਡਟਕੇ ਤਖਤ ਉਪਰ ਬੈਠ ਜਾਏਗਾ, ਉਹ ਫਿਰ ਉਹ ਹੋਵੇਗਾ ।

(੮੩)

‘ਸਾਹਿਬ’ ਜਾ ‘ਸਰਦਾਰ’ ਬਣ ਗਿਆ।

ਇਹ ਹਨ ਪੰਜ ਗੁਣ, ਜੋ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦੇ ਮੂਲ ਅੰਗ ਹਨ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਵਾਲੀ ਸਾਂਝੀ-ਸੱਤਾ ‘ਨਾਮ’ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਇਹ ਪੰਜ ਪੱਤ ਹਨ; ਇਹ ‘ਨਾਮ’ ਅਲੱਖ, ਅਗਮ ਦਾ ਹੈ ਨ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਅਵਤਾਰ ਦਾ, ਯਥਾ:—

‘ਬਿਨ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨ ਬਾਚਨ ਪੈ ਹੈ।

✓ ਚੋਦਹਿ ਲੋਕ ਜਾਹਿ ਬਸ ਕੀਨੇ
ਤਾਂਤੇ ਕਹਾਂ ਪਲੈਹੈਂ । ੧ । ਰਹਾਉ ।
ਰਾਮ ਰਹੀਮ ਉਬਾਰ ਨ ਸਕ ਹੈ
ਜਾਕਰ ਨਾਮ ਰਟੈ ਹੈਂ ।
ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸ਼ਨ ਰੁਦ੍ਰ ਸੂਰਜ ਸਸਿ
ਤੇ ਬਸਿ ਕਾਲ ਸਬੈ ਹੈਂ । ੨ ।
ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਕੁਰਾਨ ਸਬੈ ਮਤ
ਜਾਕਰ ਨੀਤਿ ਕਹੈ ਹੈਂ ।
ਇੰਦ੍ਰ ਫਨਿੰਦ੍ਰ ਮੁਨਿੰਦ੍ਰ ਕਲਪ ਬਹੁ
ਧਿਆਵਤ ਧਿਆਨ ਨ ਐਹੈਂ । ੩ ।
ਜਾਕਰ ਰੂਪ ਰੰਗ ਨਹਿ ਜਨਿਯਤ
ਸੋ ਕਿਮ ਸਯਾਮ ਕਹੈ ਹੈਂ ।
ਛੁਟਹੈ ਕਾਲ ਜਾਲ ਤੇ ਤਬ ਹੀ
ਤਾਹਿ ਚਰਨ ਲਪਟੈ ਹੈਂ । ੪ । ੨ ।

[ਯਤਸਾਹੀ ੧੦ ਵੇਵਰੀਧਾਟੀ]

ਭਾਵ ‘ਖਾਲਸਾ’ ਪੰਥ ਦੀ ਗੋਂਦ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਸ੍ਰੋਸ਼ਟ ਗੁਣ ਉਹੋ ਹਨ ਜੋ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਨਾਮ

(੮੪)

ਦੋਸਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨੀਂਹ ਕੇਵਲ-ਨਾਮ ਹੈ।

(੧੪)

ਆਓ ! ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਕੁਝ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗੁਣ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੀਏ:—

✓ (੧) ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ, ਜੋ ਉਹ ਪੂਰਨ-ਪੁਰਖ (Perfect Man) ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਜੁਗ ਪਹਿਲੇ, ਪੂਰਨ ਏਕਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ, ਜੇਤ ਵਿੱਚ ਜੇਤ ਬਣਕੇ ਲੀਨ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਇਹ ਕਰਕੇ ਉਹ ਰੱਬੀ ਜੇਤ ਸਨ, ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਰੂਪ ਸਨ ਉਹ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਸਨ, ਉਹ ਵੱਡੇ ਪੈਰੀਬਰ ਪੀਰਾਨ-ਪੀਰ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਗਮਨ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਅਪਣੇ ਲਈ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਉਧਾਰ ਲਈ ਸੀ।
'ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇਉ ਮੈ ਨਾਹੀ ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ।'

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾ ਸਾਜਿਆ ਨਿਵਾਜਿਆ, ਮੰਨਿਆ ਪ੍ਰਮੰਨਿਆ ਪਤਰ ਸਮਝਕੇ ਬਿ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਭੇਜਿਆ ਸੀ। ਜੇ ਮਹਤੱਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੀ, ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਅਵਤਾਰ ਰਿਸ਼ੀ ਮੁਨੀ ਜਾਂ ਪੈਰੀਬਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ 'ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵਾਚ' ਹੈ:—

ਚੋਪਈ:—'ਮੈਂ ਅਪਣਾ ਸੁਤ ਤੋਹਿ ਨਿਵਾਜਾ।

ਪੰਥ ਪ੍ਰਚਰ ਕਰਬੇ ਕਹੁ ਸਾਜਾ।

ਜਹਿ ਤਹਾ ਤੈ ਧਰਮ ਚਲਾਇ।

ਕਬੁਧਿ ਕਰਨ ਤੇ ਲੋਕ ਹਟਾਇ।'

[ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ]

(੮੫)

(੨) ਦੂਜੀ ਗਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਹਾਦਰੀ, ਫੌਜ ਦੀ ਜਰਨੈਲੀ, ਕਮਾਡੰਰਨਚੀਫੀ ਸੀ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੀ ਕੰਮ ਸੀ ਜੁ ਕੇਸਗੜ੍ਹ ਦੀ ਵਸਾਖੀ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਤੇ ਅੰਤ ਨੂੰ ਨੰਦੇੜ ਤਕ ਇਤਨੇ ਜੰਗ ਕੀਤੇ ਕਿ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਨੱਕ ਵਿੱਚ ਦੱਮ ਆ ਗਿਆ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਉਹ ਦਿਲੀ ਛੱਡਕੇ ਦਖਣ ਵਲ ਭਜ ਗਿਆ ਤੇ ਅੰਤ ਨੂੰ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਉਥੇ ਹੀ ਗੁਜਰਿਆ। ਬਹਾਦਰੀ ਤੇ ਸੁਪਾਹਗਰੀ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੰਢ ਤੋਂ ਹੀ ਤਾਕ ਸਨ, ਤੇ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਜਦ ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ, ਪਾਉਂਟਾ ਸਾਹਿਬ ਆਦਿ ਦੇ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿੱਚ ਫਿਰਦੇ ਸਨ, ਤਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੰਦੂਕ ਸ਼ੇਰਾਂ ਤੇ ਰਿਛਾਂ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਦੀ ਸੀ:—

✓ ‘ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਬਨ ਖੇਲ ਸ਼ਿਕਾਰਾ।
ਮਾਰੇ ਰੀਛ ਰੋਜ ਬੰਕਾਰਾ।’

[ਭੰਡਾਰੀ ਨਾਟਕ]

ਵੱਡੇ ਹੋਕੇ ਉਸ ਹੀ ਤਲਵਾਰ ਨੇ ਮਲੇਛਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ ਕਰਕੇ ਖਾਲਸਾ-ਰਾਜ ਦਾ ਬੀਜ ਬੀਜਿਆ ਜੁ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਵਕਤ ਜਾਕੇ ਫਲਿਆ। ਪਰ ਬੀਜ ਬੀਜਣ ਵਾਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਨ। ਤੇ ਹੁਣ ਵੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਦਾ ਹੀ ਬੋਲ ਬਾਲਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਹੁਕਮ ਹੈ:—

✓ “ਰਾਜ ਕਰੇਗਾ ਖਾਲਸਾ
ਆਕੀ ਰਹੇ ਨ ਕੋਇ।
ਖ਼ੁਰ ਹੋਇ ਸਭ ਮਿਲੇਂਫੇ
ਬਰੇ ਸ਼ਰਨ ਜੋ ਹੋਇ।”

'ਤੇ ਸਭੇ, ਹਿਤਾਹਤ ਤਿ (ਪ੍ਰਭੂ) ਭਾਗ ਜਿਹ (੨)
 ਮਨਿ ਤਿ ਦਸਮੇਸੁਤਿਧਤੀਜੀ ਬੀ ਬਿਹਦਗਫਿ ਬਿਨਾਂ ਦੀਯਾਮਲੀ
 ਭਾਦੀ ਵਿਚੋਨੈ ਧੀਠਾਨ ਹੋਇ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਦੁਸ਼ਮਣ ਕੋਈ
 ਚੋਰੇ ਕਰਦਾਸੀ। ਤਾਂ ਉਹ ਸਭੋਂ ਜਿੰਨਾ ਚਾਚਮਕਦੇ ਸਨ ਨੇੜਤੀ
 ਬਪਤ ਭਿਠਕੇ ਆਈ ਸੁਰਿ ਤਿ ਭਿਠਕੇ ਕਿਹਾ। ਆਗੀ ॥ ੧੪ ॥
 ਆਗੀ ॥ ੧੫ ॥ ਤੁਥੇ ਰਸ ਜਾਗੀਰ। ਆਗੀ ॥ ੧੬ ॥
 ਨਾਸ ਭਾਵ ਤਿ 'ਤੇ ਬੀ ਪਿਸ਼ਾਹੁ ਭੋਲੀ। ਤਿਹ ਭਾਵ ਤਿ 'ਤੇ ਬਿਹਾਨਾ
 ਦਿਸੈ ਤਰਾਂ ਜਦ, ਉਹ ਨ ਚਰੇ ਸਾਹਬ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ
 ਸਾਹਿਬ ਭਾਵੇ। ਸਾਹਿਬਾਨ ਕਹੇ ਧਨ ਰੋਲੀ ਭਾਵੇ ਤਿਹੇ ਨੀ
 ਵਿਚ ਨਹੀ ਆਵੇ। ਸਗੋਂ ਲਲਕਾਰੇ ਕੇ ਜਵਰਨਾ ਮਹੀ
 ਵਿਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:—

“ਚਿ ਗਰਦਾਦੇ ਗਰੇ ਬਰਗੀ ਕਸਤੀਬੇ ਚਾਰ,
 ਕਿ ਬਾਕੀ ਬਿਸੀਦਸਤ ਪੋਰਦਹ ਮਾਰੇ (੨੮)

[ਭਾਣਾ ਫੁਲੀ]

ਭਾਵ, ਕੀ ਹੋਇਆ ਜੇ ਤੂੰ ਮਸਮ ਬਚੇ ਮਾਰ ਲਏ ਹਨ,
 ਪਰ ਕੁਝ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਅਜੇ ਪਿਛੋਂ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ।
 ਹੋਰ ਸਰਨੇਲ ਤੇ ਬਹਾਦਰਾਂ ਨਾਪੋਲੀਓਨ (Napoleon)
 ਸੀਸਰ (Caesar) ਜਿਹ ਤਾਂ ਕਈ ਵਾਰੀ ਰੋਦੇ, ਹਥ ਉਪਰ
 ਸਿਰ ਰੱਖਕੇ ਰੋਦੇ, ਜਿਹ ਵਿਚ ਬੈਠ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਦਿਸਮੇਸ
 ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਭਵੀ ਉਪਰ ਕਿਹਾ ਵੇਦ ਨਹੀਂ ਪਿਆ। ਉਹ
 ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਹੀ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਕਲਾਂ ਵਿਚ ਰਹੇ, ਤੇ ਹਰ ਵੇਲੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ
 ਜੀ ਨੂੰ ਹੀ ਚਿਤਾ ਰੱਖੇ ਰਹੇ। ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਤੇ ਹੋਈ, ਤਦ
 ਵੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਹੀ ਨਾਮ ਸੁਖ ਉਪਰ ਸੀ:—

“ਭਈ ਚੀਤ ਜੇਰੀ ਉਭ

ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਾਲ ਤੇਰੀ।” ੩੪। [ਬ: ਨਾ:]

(੩) ਤੀਜੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਜੋ ਉਹ ਸੂਰਬੀਰ ਹੀ ਨਹੀਂ
 ਸਨ, ਸਗੋਂ ਜੋ ਸੰਨਿਆਸੀ (ਸੰਨਿਆਸੀ) ਸਨ। (ਚਿੰਤਾਮਣੀ)
 ਸੋਧਿਆ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਹਿ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਹੋਰ ਯੋਧਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬੁਨ੍ਹ
 ਉਪਰ ਨਿਰਭਰ ਕਰਕੇ, ਜੀਤ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।
 ਪਰ ਉਹ ਅਧਾਰਾਂ ਜੀਤਿਸੁਤ ਸਭਿਆ ਸੁਭਿਦੀ। (ਉੱਟ ਸੀ।
 ਉਹ)। ਨੇ ਅੰਤਰਿਯੋਗ-ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਤੇਰੀ ਅੰਤਰਿਯੋਗ
 ਉੱਥਰ ਕੁਝ ਮਾਂਝੇ ਨੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ। ਇਹ ਇੱਕੀ ਬਾਣੀ। ਤੇਰੀ ਸਦਾ
 ਹੈ। ਇਸ ਬਾਣੀ ਹੱਲਸੀ; ਜੋ ਉਹ ਕਹਿ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕੀ
 ਵੇਚਕੇ ਰੋਟੀ ਖਾਂਦੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਲੋਕ ਪੁੱਜੇ ਤਾਂ ਜੋ ਪੁੱਜੇ ਵੇਚ ਕੇ
 ਹੋਵੇ; ਇਸ ਬਾਣੀ ਕਰ ਸਕੇ। ਸੀ। ਨਾਨਕ ਪੁਰਾਣ ਜੀ ਦੇ
 ਯੁਧਾਂ ਬਾਬਤ। ਪੁਰਾਣ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਤੋਰਾਂ ਨੂੰ ਸੋਨਾ ਲਗਾ
 ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਤੀਤੀ ਸਿਰਫ਼ ਸਭਿਆ ਲਈ ਪੁਰਾਣ ਪੱਟੀ ਦੀ
 ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੇਰੀ ਲੋਧੀ ਖੰਡਦੀ। ਗੱਲ ਕੀ ਗੁਰੂ
 ਮਹਾਰਾਜ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਹੋ ਸਾਂਝੇ ਯੋਧਿਆਂ
 ਦਾ ਮੁਖ ਅੰਗ ਹੈ। ਨਾਨਕ ਨਾਨਕ ਨੇ ਹਿੰਦ

(੪)। ਤੇਰੀ ਗਲ ਇਹ ਹੈ। ਜੋ ਸਭਿਆ ਤਾਂ ਇਕ
 ਗਲ ਹੈ, (ਚਿੰਤਾਮਣੀ) ਵਿੱਚ ਇਹੋ ਰਸ ਭਰਨਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਵਡੀ
 ਗਲ ਹੋਇਗੀ। ਸਿਰਫ਼ ਜੀਤਿਸੁਤ ਅੰਤਰਿਯੋਗ ਉੱਥਰ ਉਹ ਜਾਦੂ
 ਨੂੰ। ਇਹੋ ਅੰਤਰਿਯੋਗ ਪੁਰਾਣ ਨਾਨਕ ਨੇ ਜੋ ਪੁੱਜੇ ਸਨ। ਹੋਏ ਭਾਂਡਿਆਂ
 ਨੂੰ। ਮਿਸਾਲ ਲਿਖਦਾ ਹੈ। ਤੀਤੀ ਅੰਤਰਿਯੋਗ ਤੀਤੀ ਜੀਤਿਸੁਤ
 ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੀਤਿਸੁਤ ਅੰਤਰਿਯੋਗ ਵਿੱਚ ਭਾਂਡਿਆਂ ਨੂੰ
 ਭਰਕੇ ਲਿਖਦੇ ਨੂੰ। 'ਬਿੰਦੁ-ਬਿੰਦੁ' ਸਭਿਆ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ
 'ਅੰਤਰਿਯੋਗ' ਨੇ 'ਚਿੰਤਾਮਣੀ' ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ 'ਚਿੰਤਾਮਣੀ' ਸਿੰਘ
 ਨੇ 'ਚਿੰਤਾਮਣੀ' ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ 'ਚਿੰਤਾਮਣੀ' ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ 'ਚਿੰਤਾਮਣੀ'

(੮੮)

(ਸ਼ੇਰਬਬਰਾਂ) ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਕੇ 'ਖਾਲਸਾ' ਪੰਥ ਰਚਿਆ, ਤੇ ਇਸੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਵੀ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਛਿਪੀ ਪਈ ਹੈ।

(੫) ਯਾਦ ਰਹੇ, ਜਿਥੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਸੂਰਬੀਰ ਸਨ, ਉਥੇ ਉਹ ਪੂਰਨ-ਭਗਤ ਤੇ ਤਤ-ਵੇਤਾ ਵੀ ਸਨ। ਉਹ ਸਵਾਸ ਸਵਾਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਣ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਤੇ ਹੋਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪੱਥਰ ਤੇ ਬੂਟ ਮੂਜਾ ਤੋਂ ਬਚਾਂਦੇ ਸਨ:—

ਕਾਹੇ ਕੋ ਪੂਜਤ ਪਾਹਨ ਕੇ ?

ਕਛੁ ਪਾਹਨ ਮੈ ਪਰਮੇਸਰ ਨਾਹੀ।

ਤਾਂਹੀ ਕੋ ਪੂਜ ਪ੍ਰਭੂ ਕਰਕੈ।

ਜਿਹ ਪੂਜਤ ਹੀ ਅਘਓਘ ਮਿਟਾਹੀ।

ਆਪਿ ਬਿਆਪਿ ਕੇ ਬੰਧਨ ਜੇਤਕ,

'ਨਾਮ' ਕੇ ਲੇਤ ਸਭੈ ਛੁਟ ਜਾਂਹੀ।

ਤਾਂਹੀ ਕੋ ਧਯਾਨ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਦਾ।

ਯਹਿ ਫੋਕਾ ਧਰਮ ਕਰੇ ਫਲ ਨਾਂਹੀ।

[੩੩ ਸਵੇਯੇ]

(੬) ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਪਹਿਲੇ ਦਰਜੇ ਦੇ ਕਵੀ ਸਨ। ਅਜ ਕਲ ਦੇ ਕਵੀਆਂ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੋਨੇ ਦੇ ਸਾਮਣੇ ਮਾਨੋ ਪਿਤਲ ਹੈ। ਆਪ ਜੀ ਹਿੰਦੀ, ਪੰਜਾਬੀ ਤੇ ਫਾਰਸੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਚਬਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਬੀਨ ਸਨ, ਤੇ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚ ਉਹ ਉਮਾਹੂ ਜੋਸ਼ ਹੈ ਜੋ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ ਵੀ ਓਸੇ ਲੈ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਤਿਆਰ-ਬਰ-ਤਿਆਰ ਅਪਣੇ ਆਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵੇਖੋ, ਲੜਾਈ ਦਾ ਸਮਾ, ਛੇਦ ਪੜ੍ਹਕੇ ਕੀਕਣ ਅੱਖਾਂ ਅਗੇ

ਆਉਂਦਾ ਹੈ:-

ਮਧੁਭਾਰ ਛੇਦ । ਹੁੰਕੇ ਕਿਕਾਣ । ਧੁੰਕੇ ਨਿਸਾਣ ।

ਸੱਜੇ ਸੁ ਬੀਰ । ਗੱਜੇ ਗਹੀਰ । ੪੫ ।

ਬੁੱਕੇ ਨਿਬੱਕ । ਬਜੇ ਉਬੱਕ ।

ਸੱਜੇ ਸਬਾਹ । ਅਛੈ ਉਛਾਹ । ੪੬ ।

ਕਟੇ ਕਿੰਕਾਣ । ਫੁਟੇ ਚਵਾਨ ।

ਸੂਲੇ ਸੜੱਕ । ਉਠੇ ਕੜੱਕ । ੪੭ ।

ਗੱਜੇ ਜੁਆਣ । ਬੱਜੇ ਨਿਸਾਣ ।

ਸੱਜੇ ਰਜੇਂਦੁ । ਗੱਜੇ ਗਜੇਂਦੁ । ੪੮ ।

ਹਿੰਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਨਮੂਨੇ ਤਾਂ ਉਪਰ ਆ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਪੰਜਾਬੀ ਕਵਿਤਾ ਭਾਵੇਂ ਥੋੜੀ ਲਿਖੀ ਹੈ । ਪਰ ਵੰਨਗੀ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੁ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲਿਆਕਤ ਕੋਹੀ ਸੂਰਜ ਵਾਂਗ ਲਸ ਲਸ ਕਰਦੀ ਹੈ:-

ਪਿਆਲ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦ ।

ਮਿਤ੍ਰ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਹਾਲ ਮੁਰੀਦਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ।

ਤੁਧ ਬਿਨ ਰੋਗ ਰਜਾਦੀਆਂ ਦਾ ਚਿਵਣ

ਨਾਗ ਨਿਵਾਸਾਂ ਦੇ ਰਹਿਣਾ ।

ਸੂਲ ਸੁਗਾਹੀ ਖੰਜਰ ਪਿਆਲਾ

ਬੰਗ ਕਸਾਈਆਂ ਦਾ ਸਹਿਣਾ ।

ਯਾਰੜੇ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਸੱਥਰ ਚੰਗਾ

ਭੋਠ ਖੇੜਿਆਂ ਦਾ ਰਹਿਣਾ ।

ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਗਲ ਹੈ, ਕਿ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਅਜ ਕਲ ਜੋ ਹੱਥ ਆਂਵਦਾ
ਹੈ, ਉਸ ਬਾਣੀ ਦਾ ਦਸਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜੁ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ

(੯੦)

ਜੀ ਨੇ ਰਚੀ ਸੀ। ਨਜ਼ਰ ਆਂਵਦਾ ਹੈ ਕਿ ਯੁਧਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦਿਆਂ
ਆਂਦਿਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ ਨਦੀ ਨਾਲਿਆਂ ਦੇ ਢਿੱਡ ਵਿਚ
ਪੈ ਗਈ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਕਿਤਨਾ ਕੁ ਹੀ ਹੋਰ ਵੱਡਾ
ਹੁੰਦਾ। ਖਾਸ ਕਰਕੇ 'ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਲੀਲਾ-ਰਹੱਸ' 'ਰਾਮਾਇਣ-
ਲੀਲਾ-ਰਹੱਸ' ਤੇ 'ਦੇਵੀ-ਮਹਾਤਮ-ਰਹੱਸ' ਵਾਲੇ ਵਡੇ ਤਿੰਨ
ਅਣਵਿਧ ਮੋਤੀ ਭੁਲੇ ਹੋਏ ਨਜ਼ਰ ਆਂਵਦੇ ਹਨ; ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ
ਸਗਾ ੩੩ ਸਵੈਯਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਪਾਸ ਸੀ, ਪਰ ਅਜ ਉਹ ਅਦੁਤੀ
ਮੋਤੀ ਅਖਾਂ ਤੋਂ ਸਦਾ ਲਈ ਅਲੋਪ ਹੋਏ ਹੋਏ ਭਾਸਦੇ ਹਨ।
ਫਿਰ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਨੂਰਾਨੀ ਹੈ, ਸਮੁੰਦਰ ਵਾਂਗ
ਭਰਪੂਰ ਤੇ ਠਾਠਾਂ ਮਾਰਦੀ ਤੇ ਅਪਣੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਆਪ ਹੈ,
ਅਜੇਹੀ ਹੈ, ਜੁ ਮੋਇਆ ਹੋਇਆ ਵੀ ਸੁਣਕੇ ਹਿਲ ਪਏ !

(੨) ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਕੋੜ੍ਹੀ ਖੂਬੀ ਗਿਣੀ
ਜਾਵੇ ? ਕਲਮ ਲਿਖ ਲਿਖਕੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਸਭ ਤੋਂ
ਵੱਡਾ ਕੰਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ, ਅਪਣਾ ਖੂਨ ਵੀਟਕੇ ਤੇ 'ਖਾਲਸਾ-
ਫੁਲਵਾੜੀ' ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਵਿਤਰ ਖੂਨ
ਦਾ ਹੀ ਇਹ ਨਤੀਜਾ ਹੈ ਜੋ ਉਹ ਪੰਜਾਬ, ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਮੁਗਲ
ਤੇ ਪਠਾਨ, ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਇੰਝ ਫੜਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਜੀਕਣ
ਭੇਡਾਂ ਤੇ ਬਕਰੀਆਂ, ਤੇ ਜੋ ਗਜ਼ਨੀ ਦੀਆਂ ਗਲੀਆਂ
ਵਿਚ ਟੱਕੇ ਟੱਕੇ ਵਿਕਦੇ ਸਨ, ਅਜਿਹੇ ਸ਼ੇਰ ਬਬਰ ਬਣ
ਗਏ, ਜੋ ਜਰਨੈਲ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਲਵਾ ਦੇ ਕਮਾਂਡ
ਹੇਠਾਂ ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਲਹਿਰ ਪੁਠੇ ਪਾਸੇ ਮੁੜ ਪਈ, ਤੇ
ਕਾਬਲ, ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਇਕ ਸੂਬਾ ਬਣ ਗਿਆ। ਇਸ ਨਵੇਂ
ਪੰਥ ਦਾ ਕਾਇਮ ਕਰਨਾ (Nation-building) ਮੇਰੀ ਜਾਚ

(੯੫)

ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਭਾਰੀ ਕੰਮ ਸੀ। ਸਮਾਂ ਆਵੇਗਾ
ਜਦ ਵਿਰ ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ ਕਰੇਗਾ ਤੇ ਖਾਲਸੇ ਜੀ ਦੀ ਦੋਗ
ਤੇਗ ਚੋਕੀਟਾਂ ਵਿੱਚ ਖੜਕੇਗੀ, ਜਦ ਤਕ ਖਾਲਸਾ ਨਿਆਰਾ
ਰਹੇਗਾ, ਤੇ ਅਪਣੀ ਗੁਰਾਂ-ਦਿੱਤੀ ਰਹਿਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਪੱਕ ਰਹੇਗਾ।
ਤਦ ਤਕ ਖਾਲਸਾ ਉੱਚੀਆਂ ਤੋਂ ਉੱਚੀਆਂ ਉਡਾਰੀਆਂ
ਮਾਰੇਗਾ। ਇਸ ਰਹਿਤ ਦੇ ਮੁਖ ਅੰਗ ਹਨ, ਸਿਰ ਤੇ ਕੇਸ ਰੱਖਣੇ,
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣਾ ਤੇ ਨਿਤਨੇਮ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤ ਕਰਨਾ, ਪਰ ਜਿੱਥੇ
ਇਹ ਰਹਿਤਾਂ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਕਕਾਰ ਆਪੋ
ਅਪਣੀ ਬਾਈਂ ਲੋੜੀਂਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਅਜੇ ਕਲ੍ਹ ਤਾਂ ਕ੍ਰਿਪਾਨ
(ਤਲਵਾਰ) ਅਪਣੇ ਪਾਸ ਰੱਖਣੀ ਧਰਮ ਧਰਮ ਹੈ। ਤਲਵਾਰ
ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਬੰਦੂਕ ਤੇ ਪਿਸਤੌਲ ਰੱਖਣੀ ਵੀ ਬਰੂਰੀ ਹੈ
ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਕੰਮ ਸੌ ਸਾਲ ਪਿੱਛੇ, ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਕੱਲੀ ਕਰਦੀ
ਸੀ ਹੁਣ ਬੰਦੂਕ ਤੇ ਪਿਸਤੌਲ ਦੇ ਨਾਲ ਸੰਪੂਰਨ ਕਰ ਸਕਦੀ
ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਇੰਸ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਨੇ ਛੋਟੇ ਮੋਟੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨੂੰ
ਪਿੱਛੇ ਪਾ ਛੱਡਿਆ ਹੈ, ਪਰ 'ਸ਼ਸਤ੍ਰ-ਮਾਲਾ' ਵਿੱਚ ਹਰ ਕਿਸਮ
ਦੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੇ ਇਸਤਮਾਲ ਦੀ ਆਗਿਆ ਤੇ ਉਪਮਾ ਹੈ।
ਗੱਲ ਕੀ 'ਖਾਲਸਾ-ਪੰਥ' ਅਪਣੇ ਜਿਹਾ ਆਪ ਹੀ ਹੈ, ਇਸ
ਵਿੱਚ ਨਿਰੇ ਪੁਰੇ ਸੰਤ ਨਹੀਂ, ਨਿਰੇ ਪੁਰੇ ਸਿਪਾਈ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ
'ਸੰਤ-ਸਿਪਾਹੀ' ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਗਤੀ
ਹੈ। ਖਾਲਸਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਅਪਣੀ ਫੌਜ ਹੈ, ਜੀਤ ਹਰ
ਵੇਲੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਹੀ ਹੈ।

ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ, ਅਪਣਾ ਤੇਜ ਖਾਲਸੇ ਵਿੱਚ
ਪਾਇਆ ਤੇ ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਭਾਰਤ ਮਾਤਾ ਦੀ ਸੁੱਧ ਲਈ।

(੯੨)

ਬਲੇਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸੱਚ ਆਖਿਆ ਹੈ ਜੁ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ
ਜੀ, ਜੇ ਇਸ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਜਨਮ ਨਾ ਲੈਂਦੇ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਦਾ
ਸਾਰਾ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਹੀ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਨੂੰ ਛੱਡ ਜਾਂਦਾ:-

✓ ਨਾ ਕਹੂੰ ਜਬਕੀ, ਨਾ ਕਹੂੰ ਤਬਕੀ,
ਬਾਤ ਕਹੂੰ ਮੈ ਅਬਕੀ ।
ਅਗਰ ਨ ਹੋਤੈ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ,
ਸੁੰਨਤ ਹੋਤੀ ਸਭ ਕੀ ।

(੧੫)

ਅੰਤ ਨੂੰ ਆਓ ! ਅਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਚਿਤਾਰੀਏ ਜੁ
ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰੂ ਕੌਣ ਸੀ ? ਉਥੇ ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ
ਗੁਰਿਆਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣੇ ਪਰਮ ਸਤਕਾਰ ਯੋਗ ਪਿਤਾ ਜੀ
ਕੋਲੋਂ ਮਿਲੀ ਸੀ, ਪਰ ਉਹ ਅਪਣੀ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਖੋਲ੍ਹਕੇ
ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਜੋ ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗੁਰੂ, ਅਕਾਲ-ਪੁਰਖ
ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਹੀ ਸੀ । ਯਥਾ:-

✓ 'ਜਵਨ ਕਾਲ ਸਭ ਜਗਤ ਬਨਾਯੋ ।
ਦੇਵ ਦੇਵ ਜੱਛਨ ਉਪਜਾਯੋ ।
ਆਦਿ ਅੰਤ ਏਕੈ ਅਵਤਾਰਾ ।
ਸੋਈ ਗੁਰੂ ਸਮਬੀਉ ਹਮਾਰਾ ।
ਨਮਸਕਾਰ ਤਿਸ ਹੀ ਕੋ ਹਮਾਰੀ ।
ਸਕਲ ਪ੍ਰਜਾ ਜਿਨ ਆਪ ਸਵਾਰੀ ।

[ਬੇਨਤੀ ਚੋਪਈ]

ਇਸੇ ਅਕਾਲ-ਪੁਰਖ ਦੀ ਪੂਜਾ, ਉਹ ਹੋਰ ਸਭ ਬਾਣੀ
ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਨ:-

(੯੩)

‘ਬਿਨ ਕਰਤਾਰ ਨ ਕਿਰਤਮ ਮਾਨੋ ।

ਆਦਿ ਅਜੋਨ ਅਜੈ ਅਬਿਨਾਸੀ

ਤਿਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਜਾਨੋ ।’

[ਕਲਿਆਣ ਪਾ: ੧੦]

‘ਇਕ ਬਿਨ ਦੂਸਰ ਸਿਉ ਨ ਚਿਨਾਰ ।

ਭੰਜਨ ਘੜਨ ਸਮਰਥ ਸਦਾ

ਪ੍ਰਭ ਜਾਨਤ ਹੈ ਕਰਤਾਰ ।’

(ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ ਪਾ: ੧੦)

ਇਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਦੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ‘ਅਕਾਲ-ਸਤਤ’ ‘ਜਾਪ’ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਹੋਰ ਬਾਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਥਾਂ ਥਾਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਹੇਠ ਸਭ ਲੋਕਤਾ ਹੈ, ਵੱਡੀ ਛੋਟੀ, ਉੱਚ ਨੀਚ । ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਪਵਿਤਰ ਵਾਕ ਹੈ:-

‘ਹਾਥੀ ਕੀ ਪੁਕਾਰ ਪਲ ਪਾਛੈ ਪਹੁੰਚਤ ਤਾਹਿ

ਚੀਟੀ ਕੀ ਚਿੰਘਾਰ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਸੁਨੀਅਤ ਹੈ । ਖਾੜਪਣ ।

ਇਸ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਅਸੀਂ ਇਹ ਟ੍ਰੈਕਟ

ਪਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ । ਭਾਵ ਇਹ, ਜੋ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਦੀ

ਨ ਆਵੇ, ਉਸ ਦੀ ਅਕਾਲ-ਪੁਰਖ ਜੀ ਆਪ ਰੱਖਿਆ

ਦੇ ਹਨ ਤੇ ਅੰਤ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਹੀ ਜੈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ।

ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ।

